

verhalen

Patrick De Rynck

met beelden van
Koen Broos

Maatschappelijk
innoveren
vanuit
sociaal-cultureel
perspectief

socius
steunpunt sociaal-cultureel
volwassenenwerk

vertellen

Maatschappelijk
innoveren
vanuit
sociaal-cultureel
perspectief

Patrick De Rynck
met beelden van Koen Broos

socius

inleiding

Maatschappelijke innoveren vanuit sociaal-cultureel perspectief

Dit drieluik van boeken gaat niet over innovatie. Dit drieluik gaat over maatschappelijk innoveren. Over hoe we als sociaal-cultureel werk daarin een rol kunnen spelen. Of misschien beter: al heel lang een rol in spelen.

Als sociaal-cultureel volwassenenwerk willen we bijdragen tot relevante maatschappelijke innovatie. Die verandert de fundamenteën en de spelregels van onze samenleving – zoals die zijn bepaald door cultuur, structuren en wetten, macht en economische wetmatigheden – zodat ze meer democratisch, inclusief en duurzaam worden. We doen dat door zelf maatschappelijk innoverende praktijken te ontwikkelen, ingebed in een brede en langdurende stroom van initiatieven met gedeelde of ontluikende ambities.

Maatschappelijk innoveren zien we dan ook als een leerproces van de hele samenleving. Dit proces vraagt tijd en voldoende historisch besef en heeft onvoorspelbare uitkomsten. Het is onze rol om te experimenteren met praktijken die een voorafbeelding zijn van nieuwe spelregels die we in de samenleving willen introduceren en verankeren.

Verstaan. Versterken. Vertellen.

Drie publicaties stellen we aan u voor, telkens met een andere focus.

Verstaan maakt duidelijk wat we begrijpen onder innoveren. Innovatie is een modewoord, een discours. Wij leggen de focus op maatschappelijke innovatie. We verkennen hierbij het perspectief en de bijdrage van het sociaal-cultureel werk als civiele actor om te komen tot maatschappelijke innovatie. We verbinden maatschappelijke innovatie met maatschappelijk leren.

Versterken reikt hefboomen aan. Hefboomen ontwikkelen kracht. Kracht om dingen op te tillen. Om dingen in beweging te zetten. Aan de hand van deze hefboomen willen we sociaal-cultureel werkers, organisaties en beleidsactoren versterken en ondersteunen om maatschappelijk innoveren mogelijk te maken.

Vertellen brengt een stroom van innoverende sociaal-culturele praktijken in beeld. Praktijken die, elk op zich of verbonden met elkaar, een gedeeld toekomstbeeld van een duurzame, democratische en inclusieve samenleving nastreven. Praktijken waarin het sociaal-cultureel werk als actor in de civiele samenleving zijn diverse rollen waarmaakt.

Het innovatietraject van Socius

Dit drieluik kadert binnen het innovatietraject van Socius. Socius – het steunpunt voor sociaal-cultureel volwassenenwerk – startte in 2011 in samenwerking met het werkveld een meerjarig traject rond innovatie. Met dit traject maken we de innoverende praktijken uit het werkveld zichtbaar, leren we eruit en ondersteunen we sociaal-cultureel werkers en organisaties bij het innoveren.

We deden dit door veel gesprekken aan te gaan over innovatie met meer dan 250 werkers en 100 sociaal-culturele organisaties. We brachten de praktijkgemeenschap aan tafel om samen te reflecteren en te leren over innoverende sociaal-culturele praktijken. Tussentijds deelden we inzichten via studiemomenten. Samen met sociaal-cultureel werkers en experts ontwikkelden we hefboomen voor innoveren.

Deze publicaties vormen geen eindpunt maar slechts een stap in het verder ontwikkelen van de maatschappelijke innoverende kracht van het sociaal-cultureel volwassenenwerk. We doen dit volhoudend en geduldig. Soms zelfs koppig en ongeduldig. Sensitief voor wat er in de samenleving echt toe doet. Bewust van wat de kern van onze missie als sociaal-cultureel werk is.

Fred Dhont

Directeur Socius

vertellen

Maatschappelijke innovatie, dat is een proces van langzame wending in een samenleving. Instituties en organisaties die een nieuwe cultuur, structuur en aanpak als referentiekader nemen. Grote groepen mensen die nieuwe denkwijzen ontwikkelen en in praktijk brengen. Individuen die een alternatieve manier van handelen integreren in hun leefwijze. Een publieke opinie die andere manieren van denken als vanzelfsprekend gaat ervaren. Een overheid die nieuwe ambities wil vertalen in nieuw beleid. Structurele veranderingen en verschuivingen in machtsbalansen. En het is vooral een bundeling van dit alles. Maatschappelijke innovatie gaat daarom over het samenstromen van vele praktijken die deel uitmaken van een dieperliggende innoverende onderstroom.

Als sociaal-cultureel volwassenenwerk willen we bijdragen tot relevante maatschappelijke innovatie. Die verandert de fundamenteën en de spelregels van onze samenleving – zoals die zijn bepaald door cultuur, structuren en wetten, macht en economische wetmatigheden – zo dat ze meer democratisch, inclusief en duurzaam worden. We doen dit via praktijken met groepen van mensen, organisaties, verenigingen en bewegingen. De innovatie waar deze praktijken op mikken, kan in haar finaliteit nooit ‘klein blijven’ en wordt maar historisch betekenisvol als er een samenstroom ontstaat van initiatieven die sociaal-culturele en maatschappelijke beweging maken in eenzelfde of verwante richting. Eén praktijk maakt dus geen maatschappelijke innovatie. Alleen het samenspel, de stroom en de beweging kunnen dat.

We bieden u in dit boek een blik op de levendige diversiteit aan sociaal-culturele praktijken die zich richten op specifieke thema’s en doelgroepen. Elk apart en als onderdeel van een bredere stroom aan praktijken dragen ze de hypothese van de veelbelovendheid in zich. Sociaal-cultureel werk vormt een broedplaats voor ideeën en experimenten en draagt zo bij aan een verandering van de maatschappelijke spelregels. Sociaal-cultureel volwassenenwerk toont zich als een civiele actor, als een essentiële speler in het trage en complexe democratische proces dat gericht is op systeemverandering.

inhoud

1.	Bouwen aan een duurzame, inclusieve en democratische samenleving
10	Ouders maken school Vormingplus Citizenne
16	Kwetsbaar met, niet tegen elkaar Motief vzw
19	Oude en nieuwe Vlamingen samen aan tafel Hand in Hand tegen racisme
20	Vrouwen gaan vreemd Femma Intercultureel Brussel
24	Samen divers Femma Antwerpen
26	De oogst van de ontmoeting Velt
30	De rol van hun leven Unie der Zorgelozen
36	Samen een duurzaam boompje opzetten Netwerk Bewust Verbruiken en Gezinsbond
2.	Maatschappelijke innovatie gaat over het samenstromen van vele praktijken die deel uitmaken van een dieperliggende innoverende onderstroom
40	Stilte! Een nieuw geluid Vormingplus Kempen en Waerbeke
45	Participeren aan participatie Kwadraet en De Wakkere Burger
46	Trotse beeldenmakers kwb
50	Veelkleurig groen Landelijke Gilden
52	Zomergasten De Lage Drempel Mechelen
57	Tafelen tegen onkennis Vormingplus Limburg

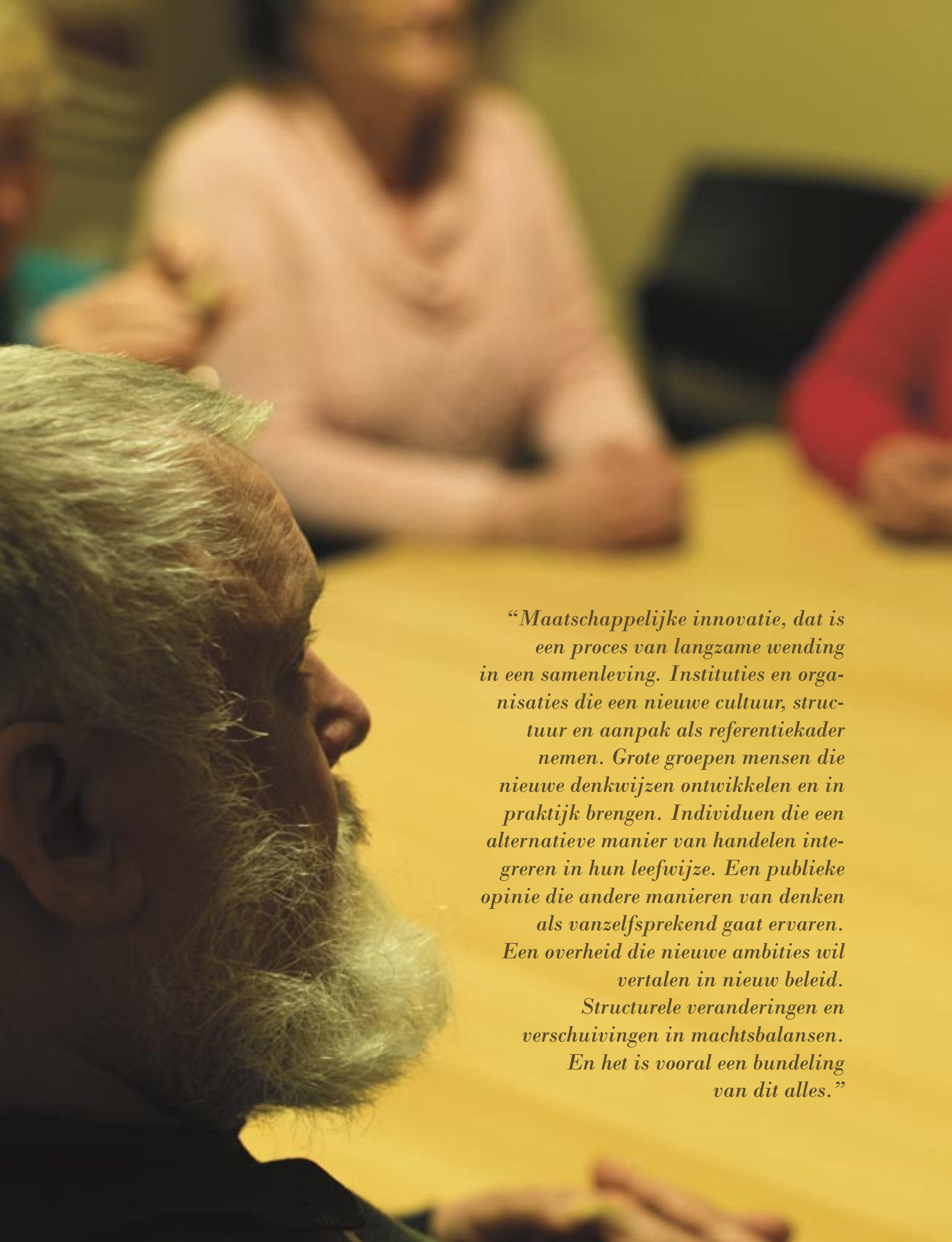
59	Ouderwets vernieuwen Vormingplus Kempen
60	Verenigde hapjes Vormingplus Kempen
62	Supramentaal digitaal? Timotheus Intuïtie
63	Beweging in recordtempo çavaria
3.	Maatschappelijke innovatie verandert spelregels en systeem
68	Ceci n'est pas (seulement) une parade Zinneke
75	Clean ondergoed Wervel
76	Ruilen + delen + ontmoeten = Lets Vormingplus Waas-en-Dender
82	Delen is vermenigvuldigen Vormingplus Antwerpen
86	Veldoorlog in Leuven Parkveld
90	Nieuw! De media GetBasic vzw
93	Over waarde en eigenwaarde Sociaal centrum en Lokaal steunpunt vrijwilligerswerk vzw
98	Netwerk gaat digitaal Netwerk Bewust Verbruiken
4.	Sociaal-cultureel werk is een essentiële actor in het democratische proces
105	Er waren eens... Humanistisch-Vrijzinnige Vereniging Oost-Vlaanderen
110	Duurzaam tegen armoede Welzijnszorg, Welzijnsschakels en Gezinsbond

113	Gezocht én gevonden: vrijwilligers! Vormingplus Kempen
118	16 keer rond de aarde voor een betere zorg Femma
120	Samen met de handen in de grond De Meester-Wroeterij
126	Samenzang in 't gevang Vormingplus Oost-Brabant
128	Heling voor de stad Timotheus Intuïtie
131	Kortrijk peilt de stemming Vormingplus Midden en Zuid West-Vlaanderen
132	Buiten de structuurlijntjes Sociaal-culturele organisaties binnen het ACW

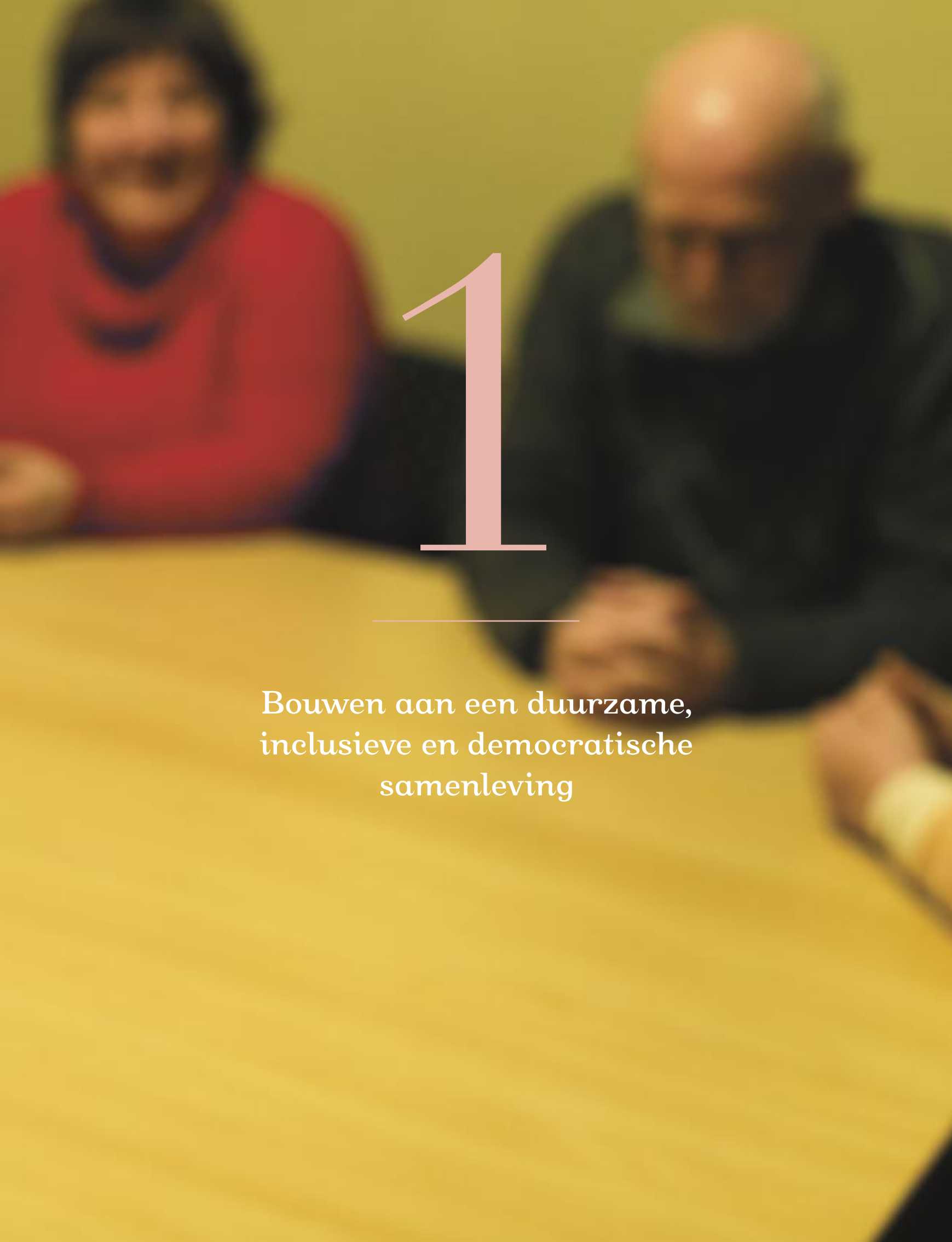
5. Sociaal-cultureel werk speelt eigenwijs een rol in maatschappelijke innovatie

138	Burgers onder elkaar Vormingplus Antwerpen
143	Vlaamse wereldkeuken Wervel
144	Een Leuvens voedsellabo Voedselteams, Netwerk Duurzaam Leuven en Vredeseilanden
149	Armoede, aan den lijve Vormingplus Midden en Zuid West-Vlaanderen
153	Frietkanonnen, raketten en fanfarefietsen Bolwerk vzw
158	Trage vragen, oude verhalen Motief vzw
164	Drietrapsraket voor de bruisende Antwerpenaar Vormingplus Antwerpen
166	Trotse valszangers Murga's

6. Maatschappelijk innoveren is maatschappelijk leren

*“Maatschappelijke innovatie, dat is
een proces van langzame wending
in een samenleving. Instituties en orga-
nisaties die een nieuwe cultuur, struc-
tuur en aanpak als referentiekader
nemen. Grote groepen mensen die
nieuwe denkwijzen ontwikkelen en in
praktijk brengen. Individuen die een
alternatieve manier van handelen inte-
greren in hun leefwijze. Een publieke
opinie die andere manieren van denken
als vanzelfsprekend gaat ervaren.
Een overheid die nieuwe ambities wil
vertalen in nieuw beleid.
Structurele veranderingen en
verschuivingen in machtsbalansen.
En het is vooral een bundeling
van dit alles.”*

1

Bouwen aan een duurzame,
inclusieve en democratische
samenleving

Ouders maken school

IT TAKES A VILLAGE TO RAISE A CHILD

Brusselse lagere scholen en hun contacten met ouders: het is wel eens een moeilijk verhaal.

Vormingplus Citizenne zette in het schooljaar 2011-2012 in drie scholen een traject op om een oudercomité op te richten (en het na een tijdje ook weer los te laten).

De organisatie, die haar knowhow ook verspreidt, kreeg de Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk 2012-2013.

De klachten van scholen zijn bekend: een aantal ouders komt nooit, er is geen contact, thuis is er geen ondersteuning voor het kind... Scholen geven het op den duur op en zo dreigt er een vicieuze cirkel. Hoe doorbreek je die?

Fatima Bouchataoui: “We zitten met de hele school – leerkrachten, leerlingen, ouders – rond de tafel en we gaan waaronder op zoek naar mogelijkheden: waar krijg je energie van? Wat ging er al goed op school? Hoe kwam dat? Kunnen we daar nog iets meer mee doen? Het zit soms in kleine dingen, zoals iets positief hertalen: ‘de wc’s zijn vuil’ wordt dan ‘we willen het netjes op school’. Als Citizenne hebben we intussen een pak expertise met ouderparticipatie op school. Die leerde ons dat je ook een plaats moet geven aan frustraties. Een uitlaat. Dat is voor een derde partij als Citizenne makkelijker dan voor de school zelf. Soms halen we er ook experts bij, bijvoorbeeld over de huiswerkproblematiek of over geweldloos communiceren. Ook dat helpt.”

“Maar we vertrekken in de eerste plaats van dromen: wat moet deze school hebben en doen om de beste van Brussel te worden? Als we al die verschillende dromen – een voetbalplein! Een zwembad! Een school waar alle kinderen sla-

gen! – brengen we ze letterlijk in beeld voor ouders met taalproblemen. We halen er prioriteiten uit, zoals ‘meer groen op school’, en we doen dat met een participatieve methode: iedereen is gelijkwaardig. Uiteindelijk komen we tot tien prioriteiten die samen gedragen worden. Omdat ze dikwijls nog niet concreet genoeg zijn, zoals ‘hogere slaagkansen’, verfijnen we ze in verdere sessies en maken we een raster: wat kunnen we zelf doen? Waarvoor hebben we hulp nodig? Waarvoor is er geld nodig? Wat is dringend en wat kan op langere termijn? Zo krijgen ouders een realistischer beeld van wat kan en niet kan.”

Krijg je niet de usual suspects? Hoe bereik je ouders die scholen vaak niet bereiken?

Fatima Bouchataoui: “We staan voor en na school aan de schoolpoort met een dobbelsteen én met uitdagende vragen om de ouders te betrekken en hun nieuwsgierigheid te prikkelen. Zo spreek je iedereen aan. In de groep heb je een sleutelfiguur nodig. Nu, als de thema’s aantrekkelijk zijn en van de ouders zelf komen, omdat ze er nood aan hebben, voelen ze er zich ook makkelijker eigenaar van. Dat helpt en is veel sterker dan als het van de school zelf komt. De groep vormt

“Je kan op vele manieren ouders proberen te betrekken. Maar hoe leuker de aanpak, hoe vlotter het loopt. De aanpak van Citizenne met tips en verschillende manieren van werken heeft echt gescoord. Het is ook iets om als schoolteam te onthouden. Op een heel toegankelijke en toffe manier krijg je een beeld van wat er nodig is op school.”

— Nanda Dreesen, directrice Klavertje Vier

zich echt rond zo’n doelstelling. Uiteraard zijn het geen homogene groepen. Maar je merkt dat ouders en leerkrachten dankzij de thema’s verbindingen proberen te maken en verschillende culturen samenbrengen rond iets dat fijn en positief is om aan te werken. We hebben ook al gewerkt met twee comités: een informeel namiddagcomité van doeners die allerlei activiteiten samen doen, zoals koken, en een avondcomité van denkers. Hoe vergaderen, beslissingen nemen of onderhandelen brengen we op een speelse en interactieve manier aan.”

Krijg je de leerkrachten mee?

Fatima Bouchataoui: “Ook voor de leerkrachten is dit participatieve proces met de ouders nodig en leerrijk. Zo hebben de ouders bijvoorbeeld een buurtwandeling georganiseerd voor leerkrachten. Die kennen de buurt van hun school vaak niet omdat ze van buiten Brussel komen. Door zo’n wandeling gaan hun ogen open en leren ze anders naar de buurt kijken: de waarderende benadering doet hen verder kijken dan de clichés. Het bleek bijvoorbeeld dat er vlak bij een grote school met een te kleine speelplaats een mooie speeltuin was die de leerkrachten niet kenden. Sindsdien gebruiken ze die als het mooi weer is. En vóór de wandeling hebben de ouders gekookt voor de leerkrachten. Zo ontstaan er echte ontmoetingen tussen ouders, leerkrachten en... Brussel.”

Citizenne is in dit project facilitator en procesbegeleider. Wat zijn jullie vooruitzichten?

Fatima Bouchataoui: “Dat is afhankelijk van de vraag, maar we plannen vooral korte trajecten: ouders en school moeten het zelf kunnen overnemen. Daarom is het opbouwen van vertrouwen ook zo belangrijk. Als er nieuwe vragen komen, kijken we wat we kunnen doen. We proberen ook samen te werken met de koepels van ouderverenigingen: dit is ook voor een deel hun werk, maar ze zijn onderbemand. Het is in elk geval de bedoeling dat ouders het alleen kunnen trekken, maar ze kunnen natuurlijk altijd bij ons terecht met hun vragen en problemen en voor advies, bijvoorbeeld als er een sleutelfiguur wegvalt en ze zich moeten heroriënteren.” “We hebben onze knowhow gebundeld in de inspiratiegids *Ouderparticipatie werkt!*, we zijn met scholen ook al gaan kijken naar een Brusselse school met veel ervaring en we bevorderen samenwerking, bijvoorbeeld door een Snuffelbeurs te organiseren. Daar brachten we organisaties met expertise rond ouderparticipatie samen, voor alle Brusselse scholen.”

“In een school zijn er heel wat verhoudingen: tussen leerkrachten, directies, ouders, kinderen, het beleid. Ieder wil wel zijn zegje doen of zijn belangen verdedigen. Het voordeel van een externe organisatie zoals Citizenne is dat ze neutraal is.” — Abderrahman Dnam, vader

“Er zijn in Brussel zo veel mogelijkheden om partners te vinden die samen willen werken. Gebruik die, kijk naar de buurt en de krachten die er zijn, niet naar de problemen. Dan krijg je een heel andere sfeer en is de school geen eiland meer.”

— Fatima Bouchataoui, Vormingplus Citizenne

“In het begin kwamen er alleen vrouwen, en een of twee mannen die zich buitengekeken voelden. De vrouwen gaven aan dat de vaders nodig waren, ook in de opvoeding, maar de mannen voelden zich geweigerd: vrouwen gaven de indruk dat dit hun territorium was. Daar is aan gewerkt, onder andere door met elkaar in dialoog te gaan tijdens de Vaderweek. Daar hebben de vrouwen ingezien dat vaders in de opvoeding een even belangrijke rol hebben. Na een geslaagde barbecue op school is er een heel andere dynamiek ontstaan rond dit thema.”

—Fatima Bouchataoui, Vormingplus
Citizenne

VORMINGPLUS CITIZENNE

Vormingplus Citizenne maakt leren plezierig! De organisatie bouwt aan een open en lerend Brussel samen met andere organisaties, groepen en gemeenschappen. Een plek waar inwoners zich met elkaar verbonden voelen en betrokken zijn. Citizenne organiseert cursussen, ateliers, uitstappen, projecten... waarbij de Brusselaars en hun dagelijks leven het vertrekpunt zijn. Hun activiteiten zijn er voor hen en door hen. Door samen dingen te doen, schrijven ze een gemeenschappelijke geschiedenis en toekomst.

www.citizenne.be

Kwetsbaar met, niet tegen elkaar

BUREN ZOALS WE ZE NIET KENNEN

“Wij willen meer intercultureel werken”: deze vraag van organisaties bereikt Motief vaak. Motief beantwoordt ze met een vraag die eraan vooraf moet gaan: heeft het zin een intercultureel proces aan te vatten? Waarom zou je dat doen? Wat wil je dan doen? Is er niet eerst een proces in de eigen organisatie nodig? Hiermee stelt Motief heel bewust een a priori ter discussie waar men vaak overheen dendert, op weg naar het grote doel: ‘interculturaliteit’!

TWEE TABOES

Buren zoals we ze niet kennen richtte zich tot kansengroepen bij moslims en niet-moslims. Er werden na gesprekken met zowat vijftien armoedeorganisaties acht gespreksgroepen gevormd van ongeveer tien personen: vier homogene moslimgroepen en vier homogene niet-moslimgroepen. De groepen waren dus niet gemengd, ook niet aan het eind van het proces. En bij een eerste bijeenkomst kregen de deelnemers volop de kans om ‘hun verhaal te doen’ en hun frustraties over ‘de andere groep’ te luchten: ervaringen, emoties, angsten, vooroordelen... De beleving van armoede bleek sterk cultureel te zijn bepaald.

Bij veel organisaties die streven naar meer interculturaliteit zijn de rauwe uitlatingen die hiermee gepaard kunnen gaan, taboe. Begeleiders zijn er wat bang voor. Toch is zo’n fase waarin de beeldvorming wordt blootgelegd, voor Motief een bittere noodzaak: als ze niet plaatsvindt, belemmert de wederzijdse wrevel tijdens de hele duur van zo’n proces het bredere langeafstandszicht. Als ze wel plaatsvindt, corrigeren mensen na een tijd zichzelf vanzelf, zeker in de middenklasse: “Na al het negatieve dat we nu gespuid hebben, is het

misschien tijd om ook eens onze positieve ervaringen te benoemen.”

Nog een taboe: onderaan op de maatschappelijke ladder is er wel degelijk sprake van een krachtig concurrentiedenken, bij mensen die in veel gevallen in elkaars onmiddellijke omgeving wonen: “De anderen pakken af waar wij in de hulpverlening recht op hebben.” Of nog: “Niets tegen moslims, maar waarom krijgen ze voorrang?” Het is een van die negatieve emoties die eerst uitgesproken en gethematiseerd moeten worden voor je verder kunt gaan.

EEN DUBBEL DOEL

Buren zoals we ze niet kennen had een dubbel doel. Bij de deelnemers het besef doen groeien dat de belangen van kansarmen onderaan op de ladder vaak dezelfde zijn en dat ze er dus alle belang bij hebben zich niet tegen elkaar te laten uitspelen en elkaar nog meer naar beneden te duwen. En dat er ook mechanismen zijn om te klimmen op de ladder. Dat was de politieke insteek: zoeken naar openingen voor een gezamenlijke strijd tegen armoede, wars van het individuele schuldmodel en het activeringsdenken.

En hoewel er niet meteen een opvolger is bij Motief zelf, lijkt

“Een intercultureel project als dit hoeft niet perse te eindigen met: en nu gaan we samen dingen doen! Dat is niet per definitie het doel. Met een ander voorbeeld: een eigen school oprichten is in ons onderwijssysteem misschien net een voorbeeld van geïntegreerd zijn?”

— Rosalie Heens, educatief medewerkster

het tweede doel toch te zijn bereikt: het onderzoeksproject wilde dienstdoen als basis om rond deze problematiek vormen en werkvormen uit te werken die voor andere organisaties bruikbaar zijn om het anders aan te pakken. Vandaar ook het boekje *Buren zoals we ze niet kennen*, met een uitgebreide projectvoorstelling. Diverse organisaties en instellingen hebben Motief gecontacteerd, en de organisatie begeleidt en bewaakt inmiddels gelijkaardige projecten. Het signaal is duidelijk gehoord op een aantal plaatsen.

MOTIEF

Motief biedt vorming aan op het snijpunt van levensbeschouwing en samenleving. Levensbeschouwelijke identiteit, diversiteit en actief pluralisme zijn de kernthema's. Motief is een pluralistische organisatie met wortels en bronnen in verschillende emancipatorische visies.

www.motief.org

“Tijdens de voorbereiding ontdekten we dat bij de middenklasse het beeld van de islam vaak uit de media komt. Bij kansengroepen is dat anders: ze leven in dezelfde buurt en delen dagdagelijkse ervaringen. Hun beeld komt veel meer daarvandaan.”

Oude en nieuwe Vlamingen samen aan tafel

IK GA VREEMD

Het is bekend: de problemen tussen de diverse bevolkingsgroepen in ons land
zijn onder meer een gevolg van onkennis over elkaar.

Vandaar de contact- en ontmoetingshypothese: als er meer contacten ontstaan
op het persoonlijke vlak, zullen (ook emotionele) vooroordelen wegvallen.

Zo is het Vlaamsbrede project – of beter: de campagne – ‘Ik ga vreemd’ van ‘Hand in Hand tegen racisme’ ontstaan die in 2009 werd gelanceerd, in een reactie op nog eens een Zwarte Zondag. Hoe kun je beter tot een gesprek, en dus tot gedachtewisselingen, en dus tot uitwisseling, en dus tot contact komen dan door bij elkaar over de vloer te komen, samen te eten en met elkaar te babbelen? ‘Ik ga vreemd’ wil nieuwkomers een gezicht geven, en richt zich ‘aan de Vlaamse kant’ zowel tot groepen als tot individuen. Partners zijn een 15-tal organisaties die ontmoetingsmogelijkheden aanreiken, en ongeveer evenveel kleine en grote middenveldorganisaties die de campagne ondersteunen.

Verspreid over heel Vlaanderen kunnen groepen, scholen en verenigingen ‘vreemdgaan’ in inburgerings- en diversiteitscentra, in opvangcentra voor asielzoekers, bij vluchtelingencomités... Het aanbod is te vinden op de website, meteen ook het belangrijkste instrument van de campagne. Ook individuen treffen daar projecten en activiteiten aan waar ze nieuwkomers en vluchtelingen kunnen ontmoeten. Hij is zowel praktisch als inhoudelijk opgevat. Via links krijgen bezoekers meer informatie aangereikt over de oorzaken van migratie, suggesties voor films over het thema, verhalen over Belgische migranten en methodieken om de ontmoetingen te doen slagen. Reclamebureau Mortierbrigade werkte met Hand in Hand tegen racisme samen voor de *look* van de campagne.

“De groepen werden gemixt dankzij een systeem van puzzelstukken, en zo gingen mensen samen aan tafel zitten. We kwamen terecht in een toren van Babel, waar vooroordelen van beide kanten aan de kant werden gezet, en er ruimte was voor ontmoeting en gesprek. ‘De ander’ kreeg een stem en een gezicht.”

—Anne-Lies Meesschaert, OCMW
Roeselare

HAND IN HAND TEGEN RACISME

De sociaal-culturele beweging Hand in Hand tegen racisme verdedigt een open houding binnen de Vlaamse samenleving ten overstaan van migratie en de daarmee samenhangende (groeierende) etnische en culturele diversiteit. Op politiek vlak streeft de beweging naar structurele veranderingen door te wegen op het beleid. Antiracisme, respect voor de mensenrechten en solidariteit zijn hierbij de belangrijkste leidraden. Als actiemiddel voert Hand in Hand vooral mobiliserende en sensibiliserende campagnes naar een breed publiek, met veel aandacht voor het educatieve aspect.

www.ikgavreemd.org

Vrouwen gaan vreemd

FEMMA INTERCULTUREEL BRUSSEL

1993. KAV, intussen Femina, start in Brussel een interculturele werking op.

Doel: het oprichten van interculturele vrouwengroepen die zich op termijn zullen verzelfstandigen en zich integreren in de ‘gewone’ werking van de beweging.

Femina Intercultureel Brussel bestaat nog, intussen met meer dan twintig jaar ervaring.

Sarah Avci is als een van de pioniers tot op vandaag actief voor het langdurige project: “Onze ambitie, het samenleven tussen gemeenschappen bevorderen, was groot en misschien naïef, maar dan in de positieve zin: wij hadden echt goesting om eraan te beginnen. Veel dergelijke projecten waren er toen niet. Het groeide ook snel: er kwamen veel vragen van organisaties en van scholen om moeder- en vrouwengroepen op te richten in Brussel, vooral in de kansarme buurten. Een van de evoluties is dat intussen de sociale kaart ruimer is geworden.”

TERUGGEFLOTEN

“Er kwamen collega’s bij, tot we met z’n vijven waren en we meer dan twintig groepen intensief begeleidden, van a tot z: we richtten ze zelf op en gingen op zoek naar vrouwen. We deden dat letterlijk op de markt, bij de kruidenier, in de was-serette... En aan de schoolpoorten: scholen werkten graag met ons samen. Dankzij onze lage drempel bereikten we vrouwen die geen contacten hadden in het sociaal-culturele verenigingsveld. Niet alleen vrouwen van een andere origine, maar ook Vlaamse vrouwen. We zagen ook al snel in dat het een project van lange adem zou worden.”

“Heel in het begin was de idee: we leidden de vrouwen toe

naar lokale Femina-groepen, en klaar is Kees. Maar zoals de vrouwenemancipatie haar tijd nodig had, zo stootten wij op andere behoeften bij vrouwen van een etnisch andere origine: zij wilden thema’s rond kinderen, school, opvoedings-ondersteuning. We namen gas terug en volgden hun ritme. Zij hebben ons teruggefloten.”

GEZONDE BROODDOOS

Sarah Avci: “Na een tijd liepen de behoeften en de ritmes van de vrouwen uit elkaar. Daarom gingen we enkele jaren later over tot het opleiden van een aantal vrouwen, in een soort ‘kaderformule’: zij konden onze vrijwilligers worden en ons intern ondersteunen bij de werking: activiteiten organiseren, budgetteren, sociale vaardigheden aanbrengen... Dat groeide organisch en het paste ook bij de aanvankelijke doelstelling van de verzelfstandiging. Die kadervorming doen we nog altijd, nu vaak met pioniersvrouwen uit de beginjaren. Zij worden verantwoordelijk voor de eigen achterban en zorgen voor de interculturele dialoog, onder meer met Vlaamse vrouwen maar ook met vrouwen uit andere culturen: de vrouwengroepen zijn zélf in veel gevallen intercultureel samengesteld.”

“We werkten met gesloten en open groepen. Gesloten groe-

“In die vijf jaar ben ik enorm veranderd. Ik heb andere organisaties leren kennen, zoals het buurthuis. Het gevolg is dat ik nu voor buurtprojecten de woordvoerder van mijn wijk ben. Het zijn dingen die ik niet deed voor ik hier kwam.”

—Fatima

“Ik leer zelf continu bij. Wij geven info, maar krijgen ook veel terug. We zijn leerlingen en leerkrachten tegelijk. En we krijgen veel vertrouwen. Onze vrouwen laten hun privé zaken niet thuis. Je bent dus ook een soort eerstelijnszorg.”

“Op een van onze interreligieuze activiteiten bezochten we een Armeense kerk... Enkele moslimvrouwen vroegen me of ze daar mochten bidden, vanuit hun geloof. De priester was verguld!”

“Ik ontmoet andere vrouwen, doe nieuwe ervaringen op, kom op plaatsen waar ik nog nooit ben geweest.”
— Jamila

“Als je geuren en kleuren weglaat, blijft er een vrouw over met haar familie, kinderen, huis enzovoort. Vanuit die gemeenschappelijkheid kun je een stap verder zetten.”

— Sarah Avci, coördinator Femma Intercultureel

pen waren verbonden met een bepaalde school, waar we ook samenzaten met de directie om noden en behoeften te formuleren. Wij waren brugfiguur en spreekbuis, van de twee kanten, bijvoorbeeld over gezond eten. Wat is een gezonde brooddoos als je rekening houdt met de eigen cultuur van de gezinnen? Dat noem ik 'vertalen' of intercultureel communiceren. Waarom zijn goede schoenen belangrijk bij een uitstap? Maar het ging ook over het niet kunnen betalen van rekeningen. We vertaalden dus ook de leefwereld van de ouders naar de school. En we stimuleerden de mama's om Nederlands te leren: kinderen zijn handig in het misleiden van hun ouders..."

"Open groepen zijn vooral buurtgericht en actief binnen de buurtwerking. We werken daarvoor samen met andere organisaties en met gemeenschapscentra. Zo laten we vrouwen kennismaken met het aanbod van zo'n centrum, ook voor hun kinderen."

ZOO-EFFECT

We maken een sprong in de tijd. Sarah Avci: "Het samen organiseren van activiteiten en de integratie met lokale afdelingen blijft ons doel. Wat helpt, is dat wij nu vrouwen bereiken die al een band hebben met het Nederlands, via hun kinderen of omdat ze zelf de taal leren. Dat is in Brussel geen voorwaarde, maar we zijn natuurlijk wel een Nederlandstalige organisatie. Dat weten de vrouwen en ze willen ook Nederlands oefenen en spreken. Als het nodig is, vertalen we." "Sinds recent is er een uitwisseling met groepen van Vlaamse vrouwen, in en rond Brussel. We tasten dat eerst af en werken met thema's, zoals de rol van vrouwen in de samenleving of mobiliteit. Die bereiden we voor met een gemengde groep. Je moet vermijden dat het blijft bij een oppervlakkig 'eens naar mekaar gaan kijken' – ik noem dat het zoo-effect – en het gesprek moet wederzijds zijn, bijvoorbeeld als het over man-vrouwverhoudingen gaat."

SAMEN NAAR DE BIB

Sarah Avci: "Een groot verschil tussen de beginfase en vandaag, behalve dat we met minder middelen werken en minder intensief op zoek gaan naar vrouwen, is dat we toen te maken hadden met de eerste generatie van meestal ongeschoolde vrouwen, die rechtstreeks van hun eigen land kwamen. Nu gaat het doorgaans om een generatie die hier naar school is gegaan. Het taalprobleem is kleiner en het besef dat Nederlands en de school belangrijk zijn, groter. De diversiteit binnen de groepen blijft wel: er zijn nog altijd vrouwen in een beginfase, andere komen al langer naar ons. We hebben uiteraard oog voor de nieuwkomers. Tegelijk moet

je ook de 'anciens' respecteren. Anders verlies je ze. Een constante is dat de grootste groep vrouwen die wij bereiken kansarm en laaggeschoold is. Maar er zijn ook vrouwen die andere vrouwen uit hun buurt willen leren kennen, los van de sociale klasse..."

"We werken ook meer op bovenlokaal niveau en er is een grotere diversiteit in de activiteiten: we maken uitstappen, bezoeken tentoonstellingen en musea, gaan naar optredens, nemen met een aantal vrouwen deel aan de jaarlijkse Internationale Vrouwendag, organiseren interreligieuze activiteiten... We snijden al eens voorzichtig een taboethema als homoseksualiteit aan... We gaan samen naar de bibliotheek, eerst in de eigen buurt of gemeente, later in het centrum van Brussel. Met vijf dames zetten we ook al een fotografieproject op. Mét een tentoonstelling en de bijbehorende erkenning. De aanwezigheden op al die activiteiten kun je meten, maar we blijven vooral een procesmatig werkende organisatie, en dat is per definitie moeilijker te tellen: hoe meet je de ontwikkeling van mensen?"

AMBASSADEURS

Sarav Avci: "Onze 'kadervrouwen', het gaat om een twintigtal vrouwen die in veel gevallen ook tot de pioniers behoren, zijn onze ambassadeurs. Dat ze zelf de boel trekken, zover zijn we nog niet, maar dat blijft het doel. Zij verspreiden de boodschappen ook in hun eigen groep. Dat is natuurlijk bijzonder tof: dat je vrouwen ziet groeien en mondig worden. Dat je uitspraken hoort als: 'Schat, ik ga zaterdag naar Femma, zorg jij voor de kinderen?'"

FEMMA INTERCULTUREEL

Femma Intercultureel is een project van Femma dat gesubsidieerd wordt door de VGC (Vlaamse Gemeenschapscommissie) enerzijds bij Samenlevingsinitiatieven van de Algemene directie Welzijn, Gezondheid en Gezin en anderzijds bij Stedenfonds van de Algemene Directie Cultuur, Jeugd en Sport. Femma Intercultureel organiseert ontspannings-, vormings- en culturele activiteiten voor en met vrouwen van diverse culturele origine in Brussel. De bijeenkomsten zijn laagdrempelig (financieel, taal, bereikbaarheid) en sluiten aan bij de noden en behoeften van de deelnemers.

www.femma.be

Samen divers

Wat is het bereik van lokale Femina-groepen? Dat was de vraag die Femina Antwerpen heeft gesteld aan lokale Femina-groepen uit de hele provincie, na zowat twintig jaar interculturele Femina-werking. De achterliggende thematiek is de ambitie van Femina om een weerspiegeling te zijn van de samenleving en om bruggen te bouwen tussen verschillende culturele groepen. De klemtoon ligt daarbij op gelijkwaardigheid en op wat mensen gemeen hebben in al hun diversiteit.

Uit de bevraging bleek een grote verscheidenheid bij de groepen. De waaier ging van grote openheid tot terughoudendheid. Er bleek ook wel eens een kloof te bestaan tussen de 'gewenste' en de 'reële' werkelijkheid. Daaruit werd duidelijk dat vorming en begeleiding op een aantal plaatsen zinvol konden zijn. Het Antwerpse integratiecentrum de8 vzw stond daarvoor in. Tegelijk wil Femina als beweging haar lokale groepen in hun autonomie laten en niets 'forceren'. Dat werkt te vaak averechts.

Femina Antwerpen werkt – zoals alle provinciale Femina's – interculturele projecten (mee) uit waarin ontmoeting centraal staat. Er wordt gewerkt met een Werkgroep Interculturele Werking van gemotiveerde vrijwilligers. 'Ontmoet je buurvrouw' was zo'n project: een lokale Femmagroep organiseerde samenkomsten met een 'andere' groep, bijvoorbeeld uit federaties van etnisch-culturele minderheden. Door met zo'n vereniging samen te werken, handel je op voet van gelijkheid.

De idee is onder meer dat mensen die in elkaars buurt wonen, gemeenschappelijke belangen hebben, wat ook hun afkomst is. Uit dit project bleek dat je als organisator en initiatiefnemer (Femina dus) al meteen je eigen denkkaders moet overstijgen. De buurvrouwontmoetingen leidden tot rondetafelgesprekken over opvoeding, gezin, huwelijk, feesten... Ook hiervoor werd samengewerkt, onder meer met het Intercultureel Vrouwen Centrum Antwerpen (IVCA).

Zoals andere verenigingen stelt ook Femina vast dat samen koken (voor weinig geld) een laagdrempelige activiteit is, ook voor vrouwelijke nieuwkomers. Het biedt veel kansen op ontmoeting, uitwisseling, gesprek... Koken is een ware groepsbevorderaar. Dat is minder het geval met bijvoorbeeld breien en haken, meer solitaire bezigheden. Een specifieke werking in de provincie is 'Kleur-rijk', voor vrouwen in een gemengde of biculturele relatie. Ook hier staan ontmoeting en ervaringsuitwisseling centraal, maar het gaat ook om doorverwijzing, deelnemen aan het maatschappelijk debat over de multiculturele samenleving, en informatieverspreiding.

FEMMA

Femma is een vereniging met 75.000 leden in Vlaanderen en Brussel. Geëngageerde vrijwilligers maken en dragen de organisatie, waar de deur openstaat voor alle vrouwen. En in het bijzonder voor vrouwen met minder kansen.

De missie: Femma schept ontmoetingskansen, beweegt vrouwen en verdedigt hun belangen.

Zo bouwt Femma aan een wereld waarin elke vrouw zich ontplooit. Rechtvaardigheid en solidariteit zijn de inspiratiebronnen.

www.femma.be

“De ‘opbrengst’ van samentuinen is niet alleen de groente, maar ook het genieten van buiten dingen samendoen. Die lijn wil Velt doortrekken naar de keuken, naar samen koken.”

— Geert Gommers, diensthoofd Kennis Velt

“Ongeveer de helft van de tuiniers heeft ervaring met kansarmoede, en het leuke is dat we dit van elkaar niet weten. Hier ben je gewoon een van de tuiniers, los van je achtergrond.”

— Een tuinier uit de Tuinfluiter te Vorselaar

De oogst van de ontmoeting

SAMENTUINEN

Tuinieren, ecologie en duurzaamheid, delen als het nieuwe hebben, authenticiteit, dingen samen doen, de buurt als de nieuwe schaal...: meer ‘trend’ dan samentuinen kan een trend nauwelijks zijn.

Het woord is uitgevonden door Velt, dat sinds 2006 een toenemend aantal samentuinprojecten ondersteunt en begeleidt, eerst in Limburg en inmiddels over heel Vlaanderen.

Dat werk past perfect binnen de ecologische missie van de organisatie.

SAMENTUINEN

Samentuinen’ werd eind 2013 door Van Dale Uitgevers genomineerd als woord van het jaar in de categorie Lifestyle. Hoe kwamen jullie bij deze term?

Geert Gommers: “Velt wou zich onderscheiden van de klassieke volkstuin, maar ‘ecologische gemeenschapstuin’ of ‘ecologische groepsmoestuinen’ zijn nogal lang. ‘Samentuinen’, een idee van mijn collega Lieven David, benadrukt goed dat het gaat over ‘samen dingen doen’ en tuinieren. Het zegt niet meteen dat het over een ecologische tuin gaat, wat voor Velt natuurlijk wezenlijk is. Maar dat volgt bij de realisatie van de samentuinprojecten. Daar ligt de focus op zowel ecologisch tuinieren als samen tuinieren. Het ontbreken van ‘bio’ of ‘eco’ in de term heeft als voordeel dat je met ‘samentuin’ iedereen met wat interesse aanspreekt. Ook mensen die er nog niet bij stilgestaan hebben hoe ze dat dan precies willen doen.”

COLLECTIEF OF INDIVIDUEEL?

Een tuin waarin mensen samen ecologisch tuinieren: dat is wel de meest algemene definitie van wat een ‘samentuin’ is?
Geert Gommers: “Ja, en er zijn verschillende formules. In

de meeste tuinen bewerken de deelnemers een eigen perceeltje, maar in 10 tot 15% van de gevallen is de grond collectief of gedeeltelijk collectief. Dan werkt bijvoorbeeld een vriendengroep samen. Ze spreken af op bepaalde momenten, met de kinderen erbij, en ze vinden die ontmoeting even belangrijk als ‘de opbrengst’ die ze onder elkaar verdelen. In veel gevallen gaat het gewoon om mensen die samen in een bepaalde buurt wonen. Dan raden wij aan dat ze kiezen voor individuele percelen, waar ze zelf verantwoordelijk voor zijn. Dus ook voor het onkruid dat erop groeit... En terwijl die percelen in het verleden zowat twee are groot waren, geven we nu het advies om te gaan voor vijftig of honderd vierkante meter. Dat maakt de kans op succeservaringen groter, hebben we geleerd.”

EEN WONDERHOK

Zo zijn we bij de kritische succesfactoren beland: wat zijn de ervaringen van Velt ter zake? Wat raden jullie beginnende samentuiners aan?

Geert Gommers: “Het spreekt voor zich dat je over grond moet beschikken. Wij voegen daar meteen aan toe dat je ook tijd moet hebben. En heel belangrijk: zo’n samentuinproject

is vooral ook een ontmoetingsproject, een plek voor groepsvorming en sociale cohesie. Die ontmoetingskansen moet je creëren. Dan heb ik het over iets heel gewoons als een gemeenschappelijke berging voor het materiaal: een echt tuinhuis, een hok of afdak. Dat doet wonderen. Wat je bijvoorbeeld moet vermijden, is een tuinhuisje per twee of vier percelen, want dan komen mensen niet meer met elkaar in contact.”

VERLOREN KENNIS

Wat biedt Velt juist aan? Met welke vragen komen samen-tuiniers bij jullie terecht?

Geert Gommers: “Velt ondersteunt en begeleidt momenteel op een dertigtal locaties samentuin-initiatieven. We reiken aan de initiatiefnemers onze ervaring aan: wat moet je doen en niet doen als je aan samentuinen begint? *Lessons learned* dus, dankzij onze ervaring en koepelfunctie. Zo kom ik op

nog een succesfactor: basiskennis. We merken dat er sinds een generatie veel kennis over het ecologisch kweken van groenten verloren is gegaan. Het tuinieren in een gemeenschappelijke tuin komt hierbij ook aan bod. Afspraken over gemeenschappelijke zaken, zoals de aanvoer van houtsnippers voor de paadjes, het snoeien van randbeplantingen... Het is belangrijk dat de groep dit omzet in concrete afspraken. Die kennis reiken wij aan, in de gedaante van een twintigtal opgeleide lesgevers en praktijkbegeleiders van Velt. Dat zijn veelal freelancers die door de initiatiefnemers worden betaald voor hun inbreng op infoavonden en tijdens praktijklessen.”

“We raden verder aan dat er heldere afspraken worden gemaakt: wie doet wat, voor hoe lang? Wie heeft welke bevoegdheid? En zo’n groep heeft ook trekkers nodig. Als een project is opgestart, volgen we het verder op en doen we aan nazorg. Ook dat mag je niet uit het oog verliezen.”

“De opbrengst eten we zelf op of ruilen we met tuiniers. Zo hebben we al veel nieuwe groenten ontdekt en leren eten. [...] Ons leven is echt wel veranderd: we zijn nu voortdurend bezig met ons tuintje en dat doet deugd!”

— Een deelnemer

VELT LIGHT

We hebben het over mensen die zich verenigen buiten de klassieke verenigingen om, zonder veel formele structuren en met mensen 'van de buurt'. Hoe speelt Velt met zijn zowat honderd afdelingen in op deze 'lichte gemeenschappen'?

“Wat het zich aansluiten bij Velt betreft, zijn wij sinds enkele jaren bezig met thematische werkgroepen op lokaal niveau. Dat is een soort light-vorm van onze afdelingen: werkgroepen hebben minder rechten en plichten dan afdelingen, maar onze raad van bestuur moet ze wel goedkeuren. Het gaat dan over facetten als verzekeringen, hulp bij subsidies en dat soort dingen. Begin 2014 zijn er tien lokale samen-tuinen die binnen Velt een plaats hebben als thematische werkgroep, ongeveer een derde van alle tuinen die Velt momenteel begeleidt. We merken dat sommige samentuinen na enkele jaren doorgroeien tot een aparte vzw. Mogelijks worden sommige een echte Velt-afdeling, maar zover staan we momenteel nog niet. Wij bieden het aan als een instrument om tot een zekere structuur te komen, wat zeker in een startfase een houvast biedt voor zo'n project.”

“Opnieuw: we willen ondersteunend werken en vooral het zichzelf organiseren mee begeleiden. Vergelijk het met de ouderrol voor kinderen. Na een tijd laat je je kinderen los. Je herenigt iedereen af en toe, zoals bij een verjaardag. De band blijft maar wordt anders ingevuld. Bijscholing, trefdagen, uitwisselingsmomenten: dat zijn de initiatieven die we vanuit Velt verder ontwikkelen om samentuiniers blijvend te verenigen. Zo kunnen we ook optimaal inspelen op hun noden.”

VERJONGD EN VERVROUWELIJKT

Welk publiek doet aan samentuinen?

Geert Gommers: “Je mag in veel gevallen spreken van een publiek van jonge Vlaamse middenklassers: tweeverdieners, gestudeerde mensen. Zo kom ik terug op dat aspect 'tijd': het is soms wat zoeken naar mensen die zich voldoende én regelmatig vrij kunnen maken... We zien sinds 2006 wel een evolutie: terwijl er aanvankelijk vooral ouder wordende mannen op afkwamen, is het publiek met de jaren verjongd en vervrouwelijkt. Ik maak bijeenkomsten mee waar hoofdzakelijk jong volk op afkomt, dat mekaar mond-aan-mond en via sociale media heeft ingelicht. Ze staan dan zelf verbaasd over de dynamiek die zo'n project teweeg kan brengen in een verder 'doodse' gemeente. Samentuinen is zeker niet alleen een stedelijk fenomeen.”

“We begeleiden ook enkele projecten met kansengroepen, waarvoor we onze koepelervaringen kunnen aanreiken in

de vorm van leermiddelen en beleidsaanbevelingen: mensen met fysieke of mentale beperkingen, allochtonen, senioren..., afhankelijk van de initiatiefnemer. Soms is dat het OCMW, soms een instituut voor samenlevingsopbouw, soms een lokaal bestuur.”

“Omdat ik thuis toch maar alleen ben, kom ik graag naar de tuin. Er is altijd wel iemand om mee te babbelen. In mijn tuintje kom ik ook tot rust. Ik geniet ervan om mijn worteltjes te zien groeien.”

— Een deelnemer

BLIJVER

Samentuinen is een blijver?

Geert Gommers: “Zelf groenten telen geeft een smakelijk resultaat op korte termijn. En het vervult een basisbehoefte. Dingen zelf doen, het liefst informeel met andere mensen en waaruit je iets kunt leren: je ziet het op veel domeinen. Ook bij het samen tuinieren. Dat is een mooi tegengewicht in de complexe, globaliserende samenleving.”

“Sinds kort zie je dat tuinieren ook op beleidsniveau aandacht krijgt. Minister-president Peeters trok in 2013 in totaal 534.000 euro uit voor 46 samentuinen en volkstuinten in Vlaanderen. Ook voor 2014 is er een bedrag. Diverse instellingen beschouwen tuinieren ook als een belangrijk instrument om hun doelstellingen te bereiken, zoals afvalintercommunales in hun strijd tegen afval en voedselverspilling, of welzijnsorganisaties die de sociale buurtcohesie willen verstevigen. Dus ja, samentuinen zijn een blijver, en Velt is blij haar steentje te kunnen bijdragen.”

VELT

De baseline van Velt is: 'Word eco-actief'. Velt zet mensen aan tot een ecologische levensstijl in hun keuken en tuin, door middel van campagnes, publicaties, workshops en door het voorbeeld van de ruim 14.000 leden, echte eco-doeners. Als thematische vereniging met focus op ecologisch consumeren is Velt niet enkel actief in de sociaal-culturele sector, maar is ze ook betrokken bij de milieubeweging, ecologische bewegingen en de biologische landbouw- en voedingssector.

www.velt.be - www.samentuinen.org

De rol van hun leven

Kortrijk, vrijdagavond. Ik schuif samen met zowat zeventig mensen aan bij de Unie der Zorgelozen, voor de maandelijkse Resto Ratatouille. De oude doktersvilla Lauwers aan het Sint-Jansplein geurt van het witloof met hesp en kaas. Op het terras met uitzicht op de weergaloze tuin staan en zitten de rokers. De wanden zijn versierd met kunstwerken die getuigen van tien jaar voorstellingen maken. Net voor het tafelen spreek ik met een jongeman die de Mont Ventoux heeft beklommen. Op stelten. Voor de Unie. En ik verneem dat de Unie de komende jaren afscheid neemt van ‘haar’ villa. Na een verbouwing zullen de Zorgelozen hun intrek nemen in de oude danszaal Scala in de vlakbij gelegen Pluimstraat.

Joon Bilcke: “Onze kookavonden zijn gegroeid uit de repetities voor de opvoeringen, toen vrijwilligers voor de spelers en andere medewerkers gingen koken. Na een tijd hebben we dat losgekoppeld en sinds kort noemen we onze maandelijkse bijeenkomsten Resto Ratatouille.”

Dit is een mooi voorbeeld van hoe het er bij de Unie aan toe gaat: dingen groeien organisch in dit sociaal-artistisch gezelschap, dat inmiddels een tiental jaar als zelfstandige organisatie bestaat en – niet onbelangrijk – een vaste eigen plek heeft. De Unie is als het ware een permanent sociaal en artistiek experiment. Maar toneelspelen blijft de kern van de zaak.

Joon Bilcke: “Toneel is en blijft inderdaad onze passie en onze kracht. Van bij het begin samen een repetitieproces doorlopen, een voorstelling maken en instaan voor alles wat daarbij komt kijken is een van de meest geschikte middelen om mensen te betrekken die doorgaans worden aangesproken op wat ze niet kunnen en op hun ‘problematiek’.”

VAN MISLUKKEN NAAR LUKKEN

Joon Bilcke: “Mensen ontdekken hier een andere kant van zichzelf: iets kan ook lukken, het hoeft niet altijd te misluk-

“De essentie van vermenging is dat mensen zien hoe het er in andere levens aan toegaat. En dat clichébeelden over andere groepen niet kloppen.”

— Joon Bilcke, inhoudelijk stafmedewerker

ken. Het zit hem in kleine dingen en ook in een groep die toelaat dat je blijft proberen, hoe moeilijk het soms ook gaat. Zo zie je mensen groeien, in een omgeving die hen tegelijk stimuleert en beschermt. Aan het eind komt het applaus, de bevestiging. Theater heeft met verbeelding te maken, met letterlijk iemand anders worden. Kan dat therapeutisch werken? Ik denk het wel. Bij de Unie vertrekken we van de leefwereld van de spelers die we universeler maken, minder van het bestaande repertoire, al gaan we dat niet uit de weg. En we zorgen dat we niet in een bekende val van het sociaal-artistieke trappen: het is niet omdat iemand het moeilijk heeft, dat het op de scène ook per se over die moeilijkheden moet gaan.”

“Ons handelen faalt soms, het helpt nu en dan. Het haalt de sociale en artistieke eindstreep omdat het niet al te strak is beregeld. Omdat het zijn comfortzone beperkt houdt. Omdat het kiest voor een vrolijke wanorde, een bonte verzameling, een grillig karakter, een scheve tote. Omdat spelend meer gezegd kan worden dan louter bevelend.”

— Geert Six, oprichter en bezieler

“Er is in onze voorstellingen een evolutie naar projecten met minder man op de scène dan de zowat vijftig van het begin – hoewel dat er dan nog steeds vijftien kunnen zijn. Dat heeft onder meer te maken met de grote verscheidenheid bij onze acteurs. Er zijn mensen die meedoen omdat ze dat sociaal leuk vinden en anderen die acteursambitie hebben, willen bijleren, intensief kunnen en willen repeteren... Ook die tweede groep moet je ‘bedienen’. Tegelijk blijft iedereen die wil meedoen aan bod komen. Iedereen is welkom. Andere mensen betrekken we dan op andere manieren bij het proces. Zo is er een groepje van vier vijf mensen die met beeldende kunst rond onze voorstellingen werken.”

“Onze eerste vraag aan mensen is: wat doe je graag, wat kun je goed? Niet: wat is je probleem? Met een eventueel probleem dealen we wel onderweg.”

RATATOUILLE VAN MENSEN

Een bestaansreden van de Unie is dat de deelnemers, toeschouwers, sympathisanten en het netwerk rond de Unie samen een gemengd gezelschap én publiek vormen.

Joon Bilcke: “Wij willen echt een mix zijn waarin je de maatschappij terugvindt. Dat gemengde tot stand brengen is niet vanzelfsprekend. Je ziet vaak dat organisaties in de sfeer van de kansarmoede met een stigma kampen. Wij willen absoluut niet verzeilen in alleen maar een ‘doelgroepenwerking’ omdat we daar niet in geloven. Mensen raken daarin opgesloten. Maar ook niet in iets wat je ook op veel plaatsen ziet: dat je als sociaal-culturele vereniging vooral bevolkt bent met middenklassers die actief bezig zijn met cultuur, maatschappelijke verandering, engagement... We zijn allemaal individuele mensen met ons eigen verhaal. Empathie dus, en bijvoorbeeld het besef dat je misschien in een spiegel kijkt, dat ook iemand van de middenklasse in de ellende kan belanden.”

“De Unie is sterk maatschappijkritisch bewogen: burgerschap, democratie, ecologie, transitie, duurzaamheid... Het zijn voor ons belangrijke thema’s die we integreren in onze voorstellingen en onze werking, waar we over discussiëren en over schrijven in onze maandelijkse *Zorgelozenkrant* en in *De Gazet* die twee keer per jaar verschijnt.”

ZWART GAT?

Toneel is de kern, maar de Unie, dat is ook een structurele werking waar vier personeelsleden voor instaan. Joon Bilcke:

“De Unie is elke dag bemand en toegankelijk. Er is hier continu beweging. Mensen komen met besognes en vragen over de vloer, er zijn koffiedrinkers, creatievelingen, ‘aangespoelden’ en vereenzaamde mensen die aansluiting zoeken en die andere mensen willen leren kennen. De Unie is vaak hun eerste netwerk. We proberen hun horizon en hun sociaal netwerk te verruimen. Dat is ook het belang van een vaste eigen plek. Waar we kunnen lossen we problemen op en anders verwijzen we mensen door. Ze belanden bij ons vooral door mond-tot-mondreclame, en via sociale organisaties die mensen naar ons verwijzen als ze voelen dat er bij hen sociale en artistieke noden en mogelijkheden leven. Die combinatie van het informele en formele leidt tot een organische in- en uitstroom, en die houden mekaar in evenwicht. Vraag me niet precies hoe.”

Bang voor het zwarte gat als het applaus is uitgestorven hoeft je bij de Unie niet echt te zijn. Hoe je dat vermijdt? Joon Bilcke: “Door meteen aan iets nieuws te beginnen en door voortdurend vooruitzichten te creëren binnen je werking. De vraag ‘En nu?’ krijgt een antwoord met bijvoorbeeld de maandelijkse Resto’s, het netwerk dat rond de Unie bestaat, de *Zorgelozenkrant* en *De Gazet*, een jaarlijkse fietstocht, debatten en andere activiteiten, waaronder het bijwonen van... toneelvoorstellingen. Zo creëer je een gemeenschap. Ik ben er vast van overtuigd dat de Unie wezenlijk zin geeft aan het dagelijks leven van veel van onze mensen.”

UNIE DER ZORGELOZEN

De Unie der Zorgelozen is een sociaal-artistiek gezelschap in Kortrijk dat creëert vanuit een sterk maatschappelijk engagement. De Unie zoekt de aloude banden tussen gezelschap en gemeenschap, tussen kunst en de samenleving op een eigentijdse manier heruit te vinden.

www.uniederzorgelozen.be

“Wat is sociaal-artistiek theater meer dan theater waarin de essentiële bouwsteen de mens in de straat zelf is, eerder dan het boek op de plank. Het talent van regisseurs als Geert, die het liefst met broos, kwetsbaar ‘materiaal’ werken, is dat ze die mensen in al hun kwetsbaarheid ijzersterk op de scène weten neer te poten. En hen zodanig kunnen omringen met licht, geluid, voorwerpen en gevleugelde woorden dat ze sterker worden dan ze ooit op straat al konden zijn. Als dat goed gedaan is, levert het voor mij nog steeds de pakkendste voorstellingen op. Omdat de mens er als een nietig wezen wordt geportretteerd. Nietig maar dapper en veerkrachtig.”

— Els Van Steenberghe, toneelrecensente voor o.a. Knack

“Ook met wie aan het sukkelen is in het leven, kun je een prachtige Tsjechov maken. Er mag gerust poëzie sluipen in wat we doen.”

Samen een duurzaam boompje opzetten

TREEMAGOTCHI

Dit verhaal begint in Japan, het land van de tamagotchi's, de virtuele en interactieve huisdiertjes die je moet verzorgen en opvoeden. Inmiddels zijn er een aantal varianten en heb je ook al virtuele-huisdiersites. Vlaanderen had even zijn Treemagotchi, een project van het Netwerk Bewust Verbruiken. Het ging om een website waarop je kon inloggen. Als je dat deed, kreeg je een virtuele privékabouter die jouw eigen boom (*tree*) verzorgde. Als je flink wat onlineacties ondernam, groeide en bloeide je boom. Als je dat niet deed, werd hij een kaal en triest ogend ding.

INKTBESPAREND

Alle onlineacties, weetjes en tips hadden te maken met duurzaamheid en ecologische bewustwording. Je kon meedoen aan een ludieke quiz over het thema en gratis bloemzaadjes bestellen, je werd getriggerd om je uit te schrijven bij de firma die telefoonboeken aan huis levert, vond recepten voor veggiekinderpapjes en patronen voor retronaaierwerk, kreeg een inktbesparende font aangereikt, kon op zoek gaan naar een plaatselijke tweedehandsbeurs of naar fietsinitiatieven enz. Anders gezegd: wie rond deze thema's actief was, kweekte een knoert van een boom én had bovendien het gevoel dat hij/zij niet alleen was. De site was dus ook een sociale omgeving.

GEDRAGSVERANDERING?

Over naar de Gezinsbond, die een partner werd in het project en het bij de doelgroep 'jonge ouders' promootte via

haar bestaande kanalen, zoals de *Brieven aan Jonge Ouders*. Zo kon de Gezinsbond op een speelse, niet belerende en laagdrempelige wijze de duurzaamheidsgedachte uitdragen die ze zelf koestert. Het T-initiatief kreeg er zelf een belangrijke doelgroep-met-weinig-tijd bij en de Bond kon ook nog eens haar eigen aanbod inzake duurzaamheid extra promoten. Denk aan de vele tweedehandsbeurzen. Het project triggerde jonge ouders dan ook om deel te nemen aan het verenigingsleven, al is bij dit project niet echt onderzocht of de onlineacties ook hebben geleid tot acties 'in het echte leven' en tot een effectieve gedragsverandering bij deelnemers.

LAGE DREMPEL

Zoals een tamagotchi sterfelijk is, bleek ook Treemagotchi eindig te zijn. Je zou kunnen stellen dat het initiatief te snel liep voor de sector: bij dit project moesten websites via codes

met de Treemagotchi-website interageren, en dat bleek een te dure en complexe klus voor partners met te weinig ict-kennis en -personeel. Voor de Gezinsbond was het in elk geval een erg leerrijke ervaring in anders en laagdrempelig communiceren via sociale netwerkomgevingen en *social games*, en in interne samenwerking tussen de eigen diensten. Met name het laagdrempelige bleek een instrument te zijn om ook andere mensen dan de al overtuigden te bereiken.

NETWERK BEWUST VERBRUIKEN

Netwerk Bewust Verbruiken informeert en sensibiliseert consumenten, over mens- en milieuvriendelijke producten en diensten, alsook over hun eigen verbruiksgedrag. De organisatie reikt praktische oplossingen aan rond thema's als consumanderen (voeding, afval, wonen, energie, mobiliteit) en consuminderen (delen, hergebruik, herstellen, tweedehands). Via verschillende kanalen gaat ze in dialoog met burgers: de website, thematische campagnes, projecten, standenwerking en vormingen. Meer dan veertig consumenten-, milieu- en ontwikkelingsorganisaties maken deel uit van het netwerk.

www.bewustverbruiken.be

GEZINSBOND

De Gezinsbond is pluralistisch en democratisch samengesteld, en zet zich in voor alle gezinnen in Vlaanderen en Brussel. De Gezinsbond verdedigt hun belangen, los van religieuze, ideologische of politieke opvattingen en van de samenstelling van het gezin. Vanuit deze visie tracht de Gezinsbond bereikbaar te zijn voor alle gezinnen, ook de meest kwetsbare. Kinderen komen op de eerste plaats. De Gezinsbond ijvert voor blijvende erkenning en waardering van het gezin als hoeksteen van onze samenleving. De werkterreinen zijn: dienstverlening, sociaal-cultureel werk en verenigingsleven, gezinspolitieke acties.

www.gezinsbond.be

“Druk, druk, druk: dat is zowat de samenvatting van mijn laatste maanden, sinds de geboorte van onze Kas. Naar de winkel rushen blijkt mijn nieuwe ontspanning ☺. Nochtans ging ik vroeger vaak op zoek naar lekkere vegetarische receptjes of andere milieuvriendelijke tips. Via een collega hoorde ik over Treemagotchi. Het lijkt me leuk om nieuwe ideetjes zomaar aangereikt te krijgen.” — Nele

A woman with short brown hair, wearing sunglasses and a black jacket, is shown in profile, looking out over a body of water. In the background, there are green mountains under a cloudy sky. The text is overlaid on the right side of the image.

“Sociaal-cultureel werk heeft een rijke geschiedenis en toonde zijn historisch belang al aan. Vandaag de dag zijn sociaal-culturele praktijken divers en gericht op vele thema’s en doelgroepen.

Elk apart en als onderdeel van een bredere stroom dragen ze de hypothese van de veelbelovendheid in zich.

Sociaal-cultureel werk vormt een broedplaats voor ideeën en experimenten en draagt zo bij tot een brede en langdurige stroom van initiatieven met gedeelde of ontluikende ambities.

Op die manier geven ze vorm aan de toekomst.”

2

Maatschappelijke innovatie
gaat over het samenstromen
van vele praktijken
die deel uitmaken van een
dieperliggende
innoverende onderstroom

Stilte! Een nieuw geluid

WERKEN ROND STILTE

“We maken het zelf niet stil, vooral niet als we over stilte spreken.

Zijn we er niet veel te enthousiast over?” Spreken met Christa Truyen van Vormingplus Kempen en Dirk Sturtewagen, coördinator van de sociaal-culturele beweging Waerbeke en bezieler van de ‘stiltebeweging’ in Vlaanderen, is meeslepend. Enthousiasmerend.

Het voert je recht naar de kern van wat we ‘leefkwaliteit’ noemen.

Dirk Sturtewagen: “De hele zaak draait hierom: hoe kun je de balans herstellen in een maatschappij die beheerst wordt door versnelling, productie, consumptie en door fixatie op het meten van resultaten en competenties, ook in haar regelgeving? Daar zit momenteel enorm veel stress en spanning op. Heel wat mensen haken af op de *fast lane* omdat ze hun limiet bereiken. De samenleving verliest hierdoor aan veerkracht. Denk aan fenomenen als depressie, burn-out, overmedicalisering, zelfdoding... De kranten staan er elke dag vol van. Er gaat maatschappelijk te weinig energie, aandacht en waardering naar de innerlijke cultuur van mensen en wat dit bevordert, naar de *slow lane*. Hoe vinden we een nieuwe balans, zonder te betuttelen? Daar zetten wij op in. En dan moet je wel eens opboksen tegen labels als ‘geitenwollen sokken’, ‘alternatievelingen’, ‘new age’... Al het geoordeel, al het gekakel: het maakt deel uit van het gesprek dat wij aangaan en van onze pedagogie. Het gaat om een traject van jaren, generaties zelfs. Vergelijk het met een moeder die bezorgd is om haar kind dat er psychisch slecht aan toe is.”

SOCRATISCH

Het eerste stiltegebied in Vlaanderen, Dender-Mark, raakte in 2001 officieel erkend. De samenwerking tussen de gemeenten, provincies en de Vlaamse overheid waardoor dat mogelijk werd, is inmiddels uitgegroeid tot een Vlaamse beweging en in het beleid verankerd. Maar hoe maak je beweging rond stilte?

Dirk Sturtewagen: “Ons uitgangspunt is: hoe kunnen we met beperkte mogelijkheden en middelen stiltekwiteit maatschappelijk inzetbaar maken? En met ‘stilte’ bedoel ik dus meer dan louter akoestische stilte. Vandaar de keuze vanuit Waerbeke om samen te werken met intermediairen die we door onze benadering inspireren. Zij zijn het die mee de vertaalslag kunnen maken naar het bredere publiek. Dat is de handreiking die we nastreven. Wij hoeden ons daarbij voor recuperatie: lawaai-cultuur die stilte wil recupereren. Je vindt dat wel eens in het toerisme. We gaan daar niet tegenin, maar passen de socratische methode toe: stimuleer instanties en mensen zelf tot het inzicht dat er iets niet klopt. En zet zo volgende stappen. Dat duurt vaak een tijd.”

Christa Truyen: “Onze samenwerking met Waerbeke begon

“In onze samenleving is productie, consumptie en versnelling dominant. Stilte en rust bieden ruimte om opnieuw in contact te komen met waarden die verdieping en ontmoeting mogelijk maken. De grote opgave voor vandaag en morgen is: ophouden met het stapelen van zichtbare dingen. Laten we vooral voeding geven aan de innerlijke cultuur van mensen en dáár collectief op inzetten.”

— Dirk Sturtewagen, coördinator Waerbeke

in 2006 als een ‘uitgelokt toeval’: ik ontmoette Dirk op een Vormingplus-vergadering. Hij werkte al samen met de gemeente Oud-Turnhout, waar De Liereman een potentieel stiltegebied was, en stelde ons voor met hen contact op te nemen. Ik was erg gecharmeerd door hun visie rond stilte en de toepassing in verschillende beleidsdomeinen. Ook onze coördinator zag daar veel potentie in. Inmiddels zijn we er al acht jaar mee bezig.”

GRONDTOON

Christa Truyen: “Als Vormingplus vertrekken we altijd van een maatschappelijk draagvlak voor onze thema’s. We hebben daarom in de beginfase van onze stiltewerking via ons netwerk mensen gezocht van wie we vermoedden dat ze met het thema bezig waren, misschien niet altijd even bewust. Samen met de erfgoedmensen van het Hofke van Chantraine, Natuurpunt Educatie en de gemeente Oud-Turnhout, onze partners van het eerste uur, organiseerden we een klankbordontmoeting. Dirk heeft toen aan een groep van zowat twintig mensen uit heel diverse hoeken – zorg, ruimtelijke ordening, erfgoed, kunst en cultuur, landbouw – de

“Stilte, rust en ruimte staan in relatie met verschillende sectoren en beleidsdomeinen. Ze hebben daarom het vermogen diverse actoren en partijen met elkaar te verbinden. Nadeel is dat zo’n holistische benadering minder goed past in hokjesdenken.”

visie uitgelegd, de methodiek die Waerbeke ontwikkelde en de verbanden met de maatschappelijke sfeer.”

“Er was meteen veel enthousiasme en men vond dat Vormingplus hier meer mee moest doen. Hieruit groeide een publicatie met bijdragen van deelnemers aan die eerste klankgroep. We organiseerden een studiedag en er kwam een ‘stilteplatform’ op gang. Zo groeiden er ideeën om rond concrete stiltepraktijken te werken, in diverse beroepssferen. Vormingplus bleef al die tijd de trekker en coördinator, terwijl we nauw contact hielden met Waerbeke als mentor. Daar komen de methodiek en de ‘grondtoon’ vandaan.”

Dirk Sturtewagen: “Onze methodologie is door de jaren heen organisch gegroeid. In de Kempen passen we toe wat we ook al elders in Vlaanderen uittestten. Het belangrijkste is dat geïnteresseerde actoren hier en overal te lande ontdekken dat ze meer kunnen doen met kwaliteiten waar ze al dagelijks om bekommerd zijn. Zo komt er een dynamiek op gang die ook spoort met de bredere transitiebeweging in Vlaanderen.”

“Stilte kan ideologisch niet geclaimd worden. Ze is van iedereen en van niemand. Ze is het blanco blad. Ze komt vóór alle waarden. Ze is dé voor-waarde voor leefkwaliteit.”

ANDERS LEVEN

Christa Truyen: “We staan intussen een aantal mooie projecten verder. Zo was er ‘Point Zero’, een traject van drie workshops voor EVA, een multiculturele vrouwenorganisatie. Dertien vrouwen gingen op zoek naar de pauzetoets in hun drukke leven van alledag. Het was voor hen de eerste keer dat ze met elkaar over dit thema spraken. Hun zoektocht gaven ze weer in digitale klanken en beelden, tijdens een toonmoment voor vrienden en familie.”

“Bij stilteprojecten zie je altijd weer dat mensen die heel verschillend zijn, iets wezenlijks, vaak onuitspreekbaars, met

elkaar delen: dat is de kern van de ontmoetingen. En dat vind ik zo mooi. Mooi aan deze werking is ook dat je met alle nieuwe partners altijd opnieuw mag beginnen: wat betekent stilte voor u? Hoe is dit aanwezig in uw werk of gedrag? Sommigen horen het eerst in Keulen donderen, maar komen langzaam tot het besef hoe belangrijk rust en ruimte is. Ze kijken in een spiegel. Je leert er ook zelf van. En je ziet: mensen, ook jijzelf, gaan anders leven.”

WIELING

Dirk Sturtewagen: “‘Trage Post’ is ook een mooie voorbeeldpraktijk. Zo lieten tien burgemeesters uit de Kempense regio hun agenda en gsm een dag lang voor wat ze zijn om een Trage Brief te kunnen schrijven naar hun opvolger in 2030, en een stille wandeling te maken: een unicum... Ze getuigden na afloop hoe waardevol dat was en hoe ze toen loskwamen van de waan van alledag. Ze leerden elkaar op een andere manier kennen dan via het gebruikelijke politieke spel. Ook dat

draagt bij tot transitiedynamiek en duurzaamheid.”

“Andere intermediairen bereikten we op workshops over ‘stilte en ondernemerschap’ die we samen met ondernemersorganisaties hielden voor mensen in leidinggevende functies: ondernemers, de sociaal-culturele sector, het onderwijs. Een schooldirectrice vond het verhaal zo belangrijk dat ze het vervolgens zelf heeft aangebracht op een jaarlijkse conferentie voor Antwerpse schooldirecties. Weer een voorbeeld van hoe een initiatief wieling en dynamiek krijgt bij een bredere groep en in een sector, in dit geval het onderwijs. Empathie, luistervermogen: dit heeft te maken met de beleving van stilte, rust en ruimte en het aanreiken van nieuwe perspectieven voor vraagstukken in dat onderwijs.”

Christa Truyen: “In het nieuwe integrale plan van het platelandsproject de Merode is ‘stilte, rust en ruimte’ als belangrijke erfgoedwaarde een van de speerpunten. Aanleiding was onze inspiratiedag over het thema, met zowat honderd mensen uit diverse sectoren uit de streek. De deelnemers gingen met elkaar in dialoog en hieruit bleek hoe belangrijk zij stilte en rust als kernkwaliteit van het Merodegebied zien.”

CULTUUR MAKEN

Dirk Sturtewagen: “Mensen hebben de neiging dingen zo snel mogelijk te materialiseren en zichtbaar te maken, ook als stilte het thema is: brochures, wandelpaden, afgebakende gebieden... Maar voor ons gaat het om een levend geheel. Om plekken, praktijken en personen, en de wisselwerking daartussen. De dynamiek begint met individuele betrokkenheid en passie bij het stilteverhaal, en met het delen van de eigen ervaring: met andere mensen, andere culturen... Zo beïnvloed je de cultuur en kun je veel positiefs op gang brengen.”

“Het belangrijkste van het hele project is dat je zo veel mogelijk mensen laat nadenken over hoe wijzelf leven en omgaan met tijd, met andere mensen, met producten, met de hele samenleving...”

— Christa Truyen, Vormingplus Kempen

“Fysieke plekken zijn heel belangrijk in onze werking. We proberen voor onze activiteiten zoveel mogelijk naar een symbolische stille plek te gaan. Mensen voelen automatisch dat daar ‘iets anders’ aan het werk is. Voor onze praktijkgemeenschap is het Landschap De Liereman met het bezoekerscentrum een thuisbasis. Ook het Hofke van Chantraine met zijn tuin heeft de gemeente Oud-Turnhout aangeduid als een stille plek.”

VORMINGPLUS KEMPEN

Niet alles hoeft te blijven zoals het is. Wie goesting heeft om in haar of zijn buurt iets te veranderen, moet bij Vormingplus Kempen zijn, dat eraan begint als mensen hen enthousiast kunnen maken. Vormingplus Kempen kijkt wie er nog wil meedoen en zoekt mee naar een frisse aanpak voor projecten. Daarnaast is er ook een uitgebreid vormingsaanbod voor verenigingen, buurten en organisaties uit het Turnhoutse arrondissement.

www.vormingpluskempen.be

www.destillekempen.be

WAERBEKE

Waerbeke koestert en bevordert de beleving van stilte, rust en ruimte als voorwaarde tot leefkwaliteit. De beweging werkt aan een gemeenschap die duurzame ontwikkeling, diversiteit en dialoog behartigt en realiseert vanuit het creatieve en verbindende vermogen van stilte, rust en ruimte. Ze informeert en sensibiliseert, biedt vorming en ondersteuning aan en voert actie naar verschillende doelgroepen in heel Vlaanderen. Waerbeke ontwikkelt, organiseert en stimuleert concrete projecten met partners uit allerlei disciplines en tal van sectoren.

www.portaalvandestilte.be

“Voor welke invulling van zijn of haar burgerschap men ook opteert, iemand die wil participeren of participatie ondersteunt, heeft een aantal vaardigheden nodig. Deze competenties nemen op de Participatiewiki een prominente plaats in.”
— Dieter Van de Putte, De Wakkere Burger

Participeren aan participatie

PARTICIPATIEWIKI

Wikipedia. Dat kennen en gebruik we met z'n allen. Het principe: het spreiden en doen toenemen van kennis en informatie, en wel door aan alle burgers de kans te geven bij te dragen, aan te vullen en te corrigeren. Dezelfde uitgangspunten liggen aan de basis van de Participatiewiki, een 'beweeglijk' kennisplatform en een virtuele samenwerking over... participatie.

Over welke instrumenten beschik je als burger om het lokale beleid te benaderen en bijvoorbeeld een punt te agenderen op de gemeenteraad? Wat is het inzagerecht en hoe kun je er een beroep op doen? Hoe schrijf je een goed advies? Wat is actief burgerschap in de publieke ruimte? Hoe geef je leiding aan groepen? Wat is en doet de Vlaamse Ouderenraad? Hoe werf je vrijwilligers? Sociale participatie, onderwijsparticipatie, cultuurparticipatie, beleidsparticipatie, vrijwilligerswerking, diversiteit, burgerschap... Het zijn categorieën waarover op de Participatiewiki in totaal meer dan tweehonderd items te vinden (moeten) zijn, met teksten, tips, cijfers, literatuur enzovoort.

“De Participatiewiki moet een inspiratiebron zijn voor individuele burgers, groepsbegeleiders en voor iedereen die actief is in zijn wijk, sportclub, theatergezelschap of in een actiegroep”: dat is de niet geringe ambitie van de initiatiefnemende organisaties Kwadraet en De Wakkere Burger, die uiteraard andere organisaties en actieve participanten verwelkomen, wat de essentie is van het wikisysteem.

“Participatiewiki wil een bron van inspiratie zijn voor actieve burgers, participatiebegeleiders, en andere praktijkwerkers. Kortom: een virtueel naslagwerk voor iedereen die het belangrijk vindt dat besluiten, oplossingen en activiteiten gedragen worden.”

— startpagina van de website

Hoe werkt het? Iedereen die zich registreert kan als auteur bijdragen aanleveren en andere bijdragen bewerken. De initiatiefnemers hebben wel het recht stukken aan te passen of te verwijderen. Dat is een zaak van kwaliteitsbewaking.

www.participatiewiki.org

Trotse beeldenmakers

SOCIALE FOTOGRAFIE

Sociale fotografie, aldus Wikipedia, “is een vorm van fotograferen waarin de mens en haar (sic?) sociale positie centraal staat... Typisch wordt vaak de wat minder rooskleurige kant van de maatschappij belicht.” Voor kwb is sociale fotografie een uitgelezen instrument om nieuwe mensen te bereiken en zelf nieuwe impulsen te krijgen. Alles is een kwestie van... perspectief.

“We zijn echt op iets moois gestoten. Fotografie is zó geschikt om iets duurzaam op te starten, onder meer omdat je makkelijk de link kunt leggen met je sociale beweging.”

Peter Van Riet: “Er zijn momenteel vier groepen ‘sociale fotografen’ in Brussel en Antwerpen, er zijn er nog enkele op komst en we krijgen vragen van andere organisaties, onder meer in de inburgeringssfeer. Wij starten de groepen op in het kader van wat we noemen ‘de uitbouw’: kwb heeft ervoor gekozen een groep mensen vrij te stellen van het afdelingsondersteunend werk in de beweging zelf. Doel is projecten op te zetten die tot een nieuwe werking of afdeling leiden.” “Eén zo’n geslaagde piste is het project sociale fotografie: dat is nu een zelfstandig gegeven, met een eigen planning, jaarprogramma en organisatie, binnen kwb. De groepen behoren tot de organisatie, maar niet met de klassieke structuur: voorzitter, penningmeester enzovoort. Ze zoeken zelf naar

manieren om zich te organiseren. Wij laten hen daarin vrij en ondersteunen hen. Er staan altijd wel een paar mensen op die als trekker functioneren binnen zo’n groep, waardoor wij ons kunnen terugtrekken. Hen historisch gegroeide toestanden opleggen zou de spontaneïteit geen goed doen.”

TROUWFEEST

“We zijn niet op zoek naar fotografen of mensen met fotografie als grote hobby. Dit is wél een methodiek om mensen uit diverse doelgroepen samen te brengen rond het gegeven ‘sociale fotografie’.”

“Het is allemaal begonnen met een idee vanuit onze interculturele werking en met de beslissing van kwb om een aantal digitale toestellen aan te kopen. Vervolgens zijn we via diverse organisaties, Facebook en onze eigen kwb-kanalen op zoek gegaan naar mensen die interesse konden hebben. De allereerste groep, die nog altijd actief is, bestaat voor een deel uit mensen die dakloos zijn of met een verleden als dakloze. Er kwamen anderen bij, via diverse instanties die aan dienstverlening doen. Wanneer ze samenkomen, versterkt fotografie het sociale contact, de uitwisseling en de binding. Dat is de rijkdom en de kracht van zo’n medium, dat voor iedereen toegankelijk is.”

“Een van onze dakloze fotografen is nu een trekker van een groep. Hij geeft ook rondleidingen aan de hand van zijn foto’s. Mensen zetten dankzij dit project stappen in hun eigen leven.”

“Rond de thema’s die onze sociale fotografen in beeld brengen ontstaan soms diepgaande gesprekken, waarin verschillende perspectieven aan bod komen. Dan zit je echt op het niveau van de sociale beweging, niet van de fotografie. Wij willen geen fotoclub worden, zoals onze fietsgroepen geen wielertoeristen moeten worden.”

“Als kwb geven we geen fotografieopleiding. Dat zou mensen afstoten. Wij faciliteren: we stellen toestellen en een projectruimte ter beschikking, en we zorgen voor een basisvorming: een beroepsfotograaf komt dan een halve dag wat basics uitleggen. Belangrijk is verder dat je rond thema's werkt die de groep zelf aanrekt. Daardoor krijg je een eigen dynamiek. Thema's die ze in beeld brengen zijn bijvoorbeeld armoede en rijkdom, wonen, werkloosheid, sociale acties... Het blijft voor ons als kwb belangrijk dat er een sociale insteek is. Dit hoeven geen fotografen te worden die je op trouwfeesten en communies uitnodigt. De foto's en de thema's worden binnen de groep ook besproken. Ze hebben het dan bijvoorbeeld samen over betogen en actie voeren. Dat zijn heel andere ontmoetingen dan een spreker die een voordracht komt geven over het stakingsrecht.”

LOS

“Wij zorgen er ook voor dat onze ‘sociale fotografen’ met hun werk naar buiten kunnen komen. Zo hadden we al een vijftal tentoonstellingen in gemeenschapshuizen in het Brusselse, er verschijnen foto's in ons blad *Raak* en er verschenen er al in een boek over armoede dat we maakten. We nodigen hen ook als ‘persfotografen’ uit op onze eigen kwb-

evenementen. Dan zie je zo'n zaal vol met ‘gewone’ kwb'ers wel eens vreemd opkijken. Deze vormen van erkenning zijn voor de fotografen de max: ‘Mijn foto staat op de cover!’ De fierheid is groot. Ook daarom is fotografie zo'n prachtig instrument.”

“Een verschil met veel klassieke verenigingsgroepen is dat de sociale fotografen als groep behoorlijk compleet zijn als ze op stap gaan. Het is iets heel anders dan leden proberen te lokken voor een of andere avond of activiteit. Dat is een sterkte van het informele, het losse. Je merkt de aantrekkingskracht daarvan ook bij mensen die Nederlands leren en die de taal in een informele context willen spreken: op café, tijdens het bowlen... Nog iets: een groep sociale fotografen denkt niet in termen van ‘Brussel Centrum is ons domein’. Integendeel, ze vragen zelf om nieuwe groepen, uitwisseling, het aanleggen van overkoepelende fotodatabanken... Je merkt wel dat een traject als dit beter aanslaat in verstedelijkte gebieden dan op het platteland. Daar zullen we een andere insteek en andere thema's moeten zoeken.”

GALANT VOORBIJSTEKEN

“Het is ook voor ons een leerproces. We hebben het project eerst op poten gezet en we gaan ermee verder, waarbij de vraag rijst: hoe plaats je nieuwe, meer informeel werkende groepen als deze naast een bestaande, ‘klassieke’ kwb-groep? Dat ligt wel eens moeilijk: sommige oudere groepen willen dat je in hen en in hun moeilijkheden investeert, niet in iets nieuws zoals dit. Maar soms moet je ‘galant voorbijsteken’, zoals wij dat noemen. Het is dat of stilvallen.”

“De oudste Brusselse groep sociale fotografen kreeg al een kwb-Oscar voor Meest Dynamische Nieuwe Afdeling. Dat geeft ons *courage* om als ‘uitbouwers’ te blijven experimenteren met nieuwe kansen. Zoals dit er een is.”

kwb

‘kwb eensgezind – een bruisende buurt begint hier’: niet enkel in haar standpunten maakt de beweging dat duidelijk. Eén- of tweoudergezinnen, alleenstaanden, jonge kinderen en jongvolwassenen: iedereen is welkom!

www.kwb.be

“De rijkdom van deze groepen is dat ze divers zijn, ook qua sociale achtergrond, en dat alles van onderuit komt. Als je te veel gaat sturen en de lat te hoog legt, raak je doelgroepen kwijt.”

— Peter Van Riet, projectleider en coach Uitbouw bij kwb

Veelkleurig groen

STADSTUINTJES NIEUW GENT

“Landelijke Gilden brengt mensen en gezinnen samen die leven op (en van) het platteland”: dat is de slagzin van de organisatie die ook het project ‘Stadstuintjes’ in de sociale woonwijk Nieuw Gent mee organiseert. De eerste vraag voor drijvende kracht Eddy Matthys ligt voor de hand: een landelijke gilde in een stedelijke context? Met een sociaal project dat ook een diversiteitsproject is? En met niet-leden?

Eddy Matthys: “De vraag voor dit project kwam van Samenlevingsopbouw Gent. Zij kennen de buurt goed en ze wilden met de bewoners van Nieuw Gent werken rond de zorg voor de eigen omgeving. Zo kwamen ze bij ‘tuinwerking’ en bij ons terecht, in de eerste plaats voor onze technische know-how.”

“Nieuw Gent is een verpauperde buurt met grote woonblokken uit de jaren 1970. Er leven mensen van heel veel nationaliteiten en de buurt heeft onder meer te kampen met sluikstorten en verloedering. Los daarvan zijn de Landelijke Gilden van het gewest Gent al langer geëngageerd bezig rond ruimtelijke ordening en milieu, onder meer met het initiatief De Gentse Buitenband.”

“Onlangs kwam het stadsbestuur langs. Dat geeft onze ‘tuiniers’ fierheid. Ze vertellen graag over hun tuintje. Dat is belangrijk. Het illustreert de kracht van iets simpels als tuinieren en van het lokale.”

OP HANDEN

“Het gaat over een zestigtal kleine tuintjes, op grond van de stad. Ze waren al aangelegd, maar de technische kennis ontbrak. Zo werkt het natuurlijk niet. Iemand moet zoiets opvolgen en er iets van kennen. Op die manier zijn wij in het verhaal gekomen, via een vrijwilliger die bij ons lesgeeft. Aan José, zo heet hij, hebben wij gevraagd of hij het zag zitten om dit te begeleiden. Er was tijdelijke financiering van De Gentse Buitenband die voortdurend zoekt naar innovatie om het platteland in de stad te brengen, bijvoorbeeld met schooltuintjes. Zo zijn we gestart, in het begin heel schoorvoetend. Vanzelfsprekend was het niet. Maar de bewoners waren vragende partij.”

“José brengt de plantjes mee die wij aankopen, en hij leert de mensen hoe je dingen moet doen: hoe orden je een tuintje? Wat moet onder plastic? Wat doe je wanneer enzovoort? Hij is het gewoon om les te geven, maar die mix van nationaliteiten en culturen, met de andere gewoonten die daarbij horen, was ook voor hem nieuw. Hij doet dat erg goed. De mensen dragen hem op handen en hangen aan zijn lippen. Vraag me nu niet wat we zullen doen mocht hij wegvallen.”

VAN DIP NAAR DOORSTART

“De eerste stap moet van de mensen zelf komen. Ze melden zich aan als ze willen meedoen en ze ondertekenen in februari een engagementsformulier dat ze dit zeker een jaar zullen blijven doen. Als iemand z’n engagement niet nakomt, grijpen we in en is er ruimte voor iemand die op de wachtlijst staat. Voor sommigen is dit een manier om aan verse groenten te komen, voor anderen is het een fijne bezigheid. Ze geven hun tuintje een naam en ze mogen de gewassen kweken die ze zelf willen: dat kan dus ook koriander of basilicum of een ander kruid zijn... Om de veertien dagen organiseren we een halve groepsdag: José geeft eerst een uurtje opleiding – mensen brengen dan koffie, thee en zelfgemaakte koekjes mee – en dan wordt er gewerkt. Het is er dan erg gezellig en er worden groenten uitgewisseld.”

“In het begin hadden we geen hok, nu wel. Daar kunnen mensen dingen wegzetten. Samenkomen doen ze in het dienstencentrum, dat naast de tuintjes ligt. Aanvankelijk was de doelstelling ook dat we de producten van de tuintjes in het sociaal restaurant zouden gebruiken, maar dat mocht niet van het Voedselagentschap. Het moet natuurlijk correct zijn wat we doen.”

“We hebben een dipje gehad door een gebrek aan middelen, maar intussen namen we een doorstart. We kunnen nu weer twee jaar verder dankzij het project van de Vlaamse regering rond stadstuintjes. Bedoeling is nu dat we in die twee jaar een cursus opzetten en een draaiboek maken dat ook elders gebruikt kan worden.”

“We leggen niet de klemtoon op wat mensen uit hun tuintje halen. Dat is voor ons minder belangrijk. Mensen mogen planten wat ze willen en ze hebben elk hun eigen tuintje. Ze ontmoeten en helpen elkaar wel.”

HOOGSTE ZONNEBLOEM

“We vragen niet dat mensen lid worden: dit is voor Landelijke Gilden een verbredende werking, die inderdaad atypisch is. Ik mag gerust zeggen dat we van conservatief creatief geworden zijn. Ons ledenaantal groeit ook. De klassieke Landelijke Gilde van alleen maar pensenkermessen, die is er niet meer. In onze programmatie zit jaarlijks heel wat nieuws. Dit is daar een prachtig voorbeeld van.”

“Ik zeg niet dat iedereen dit moet gaan doen, maar het is

mooi dat we de kans krijgen om het uit te bouwen. Mensen opwaarderen, dat is voor ons belangrijk. Een van de bewoners van Nieuw Gent wil nu in dezelfde buurt ook een schooltuintje aanleggen. Dat is een manier om er de jeugd bij te betrekken, zoals ook ons wedstrijdje ‘de hoogste zonnebloem’. Je voelt dat het gaat groeien. En nu hebben we de tijd om het verder uit te bouwen.”

“Je mag mensen geen valse hoop geven door tuintjes in te richten op grond die misschien over enkele jaren verkocht wordt. Dit is een project dat ook naar menselijke duurzaamheid streeft.”

“Ik probeer de plaatselijke Landelijke Gilde hierbij te betrekken, met een feest of een ander evenement. In elke afdeling heb je vernieuwers. Die moet je ‘voeden’. Je ziet de reacties evolueren. Het gaat van ‘Ge moet het maar willen doen’, naar: ‘Ge moet het maar doen’, en vervolgens naar: ‘Schoon dat ze het gedaan hebben’. Soms hoor je zelfs: ‘De volgende keer doe ik ook mee.’”

— Eddy Matthys, consulent bij Landelijke Gilden

LANDELIJKE GILDEN

Landelijke Gilden is een vereniging voor iedereen met een hart voor het platteland. Er zijn afdelingen in heel wat dorpen. Vrijwilligers organiseren er ontspannende en interessante activiteiten voor leden, dorpsbewoners en hun gezin. Landelijke Gilden werkt vanuit een open christelijke visie op mens en maatschappij. De 70.000 leden hechten veel belang aan de leefbaarheid van het platteland en de land- en tuinbouw.

www.landelijkegilden.be

Zomergasten

BAB(B)ELBAR

Eerst was er Klapgat van Vormingplus Mechelen: conversatietafels waar mensen die Nederlands aan het leren zijn, informeel oefenen met vrijwilligers ‘van hier’. Bab(b)elbar van De Lage Drempel, een erkende vereniging waar armen het woord nemen, is de zomerse aanvulling.

De warme ‘bar’ is elke donderdagavond in juli en augustus open.

De kernwoorden: informeel, ontmoeting, nieuwkomers, vrijwilligers en gekleurde armoede.

NIEUWKOMERS?

Bab(b)elbar is er voor nieuwkomers, een ruim begrip. Peter Jespers: “Onze doelgroep zijn mensen die al Nederlands aan het leren zijn als tweede taal: bij het OCMW, Crescendo, in de basiseducatie... Dat zijn onze doorverwijzers. Letterlijk de hele wereld komt hier over de vloer: onze 26 gasten van 2013 kwamen uit meer dan tien landen en bijna letterlijk alle werelddelen. Het zijn vaak mensen die één, twee of drie jaar in België zijn. Zonder een minimale basisvaardigheid Nederlands werkt het voor dit doel niet. Dat hebben we het eerste jaar gemerkt: dan wordt het te veel lesgeven, en dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling. Daar hebben wij ook de vrijwilligers niet voor. Je zag ze toen grijpen naar boekjes van het niveau ‘Dat is een boom’, ‘Dit is een schaap’ enzovoort. Zoiets doe je niet met volwassenen.”

VRIJWILLIGERS?

Peter Jespers: “De meeste vrijwilligers die actief zijn in onze Bab(b)elbar, en in De Lage Drempel in het algemeen, hebben een werkend leven achter de rug. Ze komen uit heel diverse sectoren: bedienden, zelfstandigen, ondernemers...

Van de zeven zomervrijwilligers zijn er enkele die zowel Bab(b)elbar als Klapgat doen. Zo krijg je als vanzelf ervaringsuitwisseling tussen de twee projecten. De rekrutering van onze vrijwilligers verloopt natuurlijk en informeel: ze komen ‘vanzelf’. We hoeven niet actief te ronselen. Dat heeft met een aantal factoren te maken: we hebben altijd al met vrijwilligers gewerkt, en de ene vrijwilliger brengt vaak de andere mee. Op den duur heb je een brede kring. We komen wel eens in de lokale media, omdat we veel doen en nogal zichtbaar zijn. Ook dat werkt: dingen doen waardoor mensen van je horen en weten dat je iets te bieden hebt, ook voor henzelf. Folders en affiches daarentegen, dat werkt echt niet om vrijwilligers te werven.”

HOE WERKT HET?

Peter Jespers: “De Bab(b)elbar vindt elke donderdagavond in de zomer plaats. Mensen komen van ongeveer zeven tot negen uur, ze verspreiden zich over de tafeltjes en zetels, en ze spreken met elkaar in groepjes van twee, drie, vier... Heel informeel. Vooraf kennen ze elkaar niet. Je ziet dat ze zich vanzelf mengen, als je hen bij het binnenkomen maar aanspreekt en uitnodigt. Het is hier dus niet van ‘de Assyriërs

allemaal samen, de Marokkanen, de Chinezen'... Waar de gesprekken over gaan, dat hangt van henzelf en van de vrijwilligers af: iedereen doet het op zijn manier en met zijn persoonlijkheid. We proberen wel te vermijden dat nieuwkomers hun leven uit de doeken moeten doen. Het gaat over het leven zoals het nu is. Dat moeten we trouwens ook in onze gewone werking in het oog houden, dat je geen levensverhalen uit mensen probeert te wringen."

"Bab(b)elbar is in 2011 begonnen dankzij de Irakees Rachid. Die kwam naar de Klapgat-ontmoetingen van Vormingplus Mechelen om er zijn Nederlands te oefenen. Maar Klapgat lag in de zomer stil en Rachid wilde praten, zei hij ons. Zo is het ontstaan. Rachid, die een hoog maar niet-erkend diploma heeft, komt nog altijd naar Bab(b)elbar, maar minder: hij bouwde intussen z'n sociaal leven uit. Het is mooi om dat te zien."

DOORSTROMING

Een aantal zomerse 'babbelaars' blijft naar De Lage Drempel en zijn dagwerking komen. In 2013 waren er dat tien. Peter Jespers: "Na drie jaar werking hebben we dat effect in 2013 groter zien worden. Is dat toeval of opbouw? Dat heb je niet in de hand en bovendien is er bij nieuwkomers veel 'verloop': mensen 'verdwijnen' uit België, trekken naar een andere stad... Vanzelfsprekend is het niet dat mensen in armoede elkaar over de culturen heen vinden, en de perceptie van armoede verschilt sterk van cultuur tot cultuur. Bij ons zie je dat het onderscheid tussen 'witte' en 'gekleurde' armoede wegvalt bij de groep die naar De Lage Drempel blijft komen: 'Wie hier komt, is nen goeie en is één van ons', zoiets. Dat zijn duurzame effecten. Momenteel is zowat 20% van de mensen die naar De Lage Drempel komt van niet-Belgische origine. Dat is veel meer dan een paar jaar geleden, misschien mede dankzij onze Bab(b)elbar. Wij vinden dat een goede evolutie, zonder dat we bijvoorbeeld streven naar een 50/50-verhouding."

DIVERSITEIT

Peter Jespers: "Bab(b)elbar is in de visie op diversiteit van de stad Mechelen een goed model, zeker als je rekening houdt

“Jullie zijn de enige plek in Mechelen waar we in twee en een half jaar contact hadden met andere mensen van hier in een niet-professioneel verband.’ Dat vertelden twee Tibetaanse deelnemers aan Bab(b)elbar.

Menselijke contacten, daar doe je het voor. Hoe vaak horen wij niet: ‘Ik kan met niemand spreken en ik vind dat heel erg.’”

“In De Lage Drempel houden we geen dossiers bij. We willen mensen steeds op een onbevangen manier ontvangen, zonder dat ze allerlei papieren en documenten moeten invullen. Wij zijn geen hulpverleners die rechten toekennen aan mensen met een bepaald profiel.”

— De Lage Drempel, 2011

met die uitstroom naar onze reguliere werking: de stad wil armoede meer gekleurd en gemengd benaderen, vanuit de idee dat we met z’n allen Mechelaars zijn met een gezamenlijke toekomst, ondanks ons diverse verleden. We hebben met de stad een diversiteitsclausule ondertekend die tot 2016 loopt. Voor separate projecten die zich op bepaalde groepen richten, is er hierdoor minder ruimte, terwijl er goede redenen kunnen zijn om zo te werk te gaan. Bab(b)elbar zou men willen uitbreiden, maar voor ons blijft het een aanvulling op wat Vormingplus doet met hun Klapgat. We willen niet op hun terrein komen.”

“Er komt naar Bab(bel)bar een Tsjetsjeense man die blij is dat hij iets mag doen in De Lage Drempel. Hij steekt graag de handen uit de mouwen: lampen vervangen, het terras vegen, andere klusjes... Dingen doen en terugdoen, en daarvan opleven. Een erg normaal verlangen, lijkt me: zich willen inzetten voor de maatschappij, z’n dankbaarheid willen tonen. Daar gaat het over: proberen in te gaan op menselijke verlangens van mensen in een vreemd land.”

— Peter Jaspers, groepswerker bij De Lage Drempel

WELZIJNSSCHAKELS (DE LAGE DREMPEL)

Vrijwilligers in Welzijnsschakels bieden in de eigen omgeving kansen aan mensen die uitsluiting ervaren door armoede, afkomst... Dat begint met elkaar te ontmoeten tijdens persoonlijke contacten, tijdens groepsactiviteiten, door het organiseren van praktische ondersteuning, door samen te gaan praten met OCMW’s, scholen, ziekenfondsen, huisdokters... en door samen actie te voeren voor een goede toegang tot kwaliteitsvolle huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, arbeid en vrijetijdsbesteding.

www.welzijnsschakels.be

Tafelen tegen onkennis

AAN TAFEL TIJDENS DE RAMADAN

Eerst een open deur intrappen: we kennen mekaar niet goed in Vlaanderen. De gevolgen van die contactarmoede worden onderzocht na onderzoek duidelijk: vooroordelen, misverstanden, onbegrip, wantrouwen, angst en erger. *Aan tafel tijdens de ramadan* van Vormingplus Limburg biedt een klein maar efficiënt tegengif: mensen gaan bij elkaar op feestelijk bezoek. Meer moet dat soms niet zijn.

Dit was van bij het begin in 2010 het principe: niet-moslims worden bij het feestelijke einde van de ramadan uitgenodigd bij Turkse moslimgezinnen, overal in Limburg. Per gezin gaat het om vier of vijf gasten. De gasten en gastheren en -vrouwen kennen elkaar niet en vernemen pas een week op voorhand waar ze worden verwacht en of het gaat om 'op de koffie gaan' of om mee te tafelen. Er zijn verder geen parameters of criteria – behalve de geografie en de mogelijkheid om Nederlands te spreken. Dat je als gast een cadeautje meebrengt, spreekt voor zich. Het principe is al die tijd gebleven, maar omdat de ramadan deze jaren in de zomer valt, werd het ontmoetingsmoment om praktische redenen verplaatst naar het Offerfeest in oktober of november. Vandaar de naam 'Beleef het Offerfeest'.

GEMENGD

Ellen Frissaer van Vormingplus Limburg: "We werken voor dit project samen met het Provinciaal Integratiecentrum Limburg en de Turkse federatie Fedactio. Wij voeren de promotie en zorgen voor de inschrijvingen aan 'Vlaamse kant', om het zo te zeggen. Momenteel gaat het om veertig tot vijftig deelnemers, een gemengd gezelschap. Fedactio doet het-

"Voor mij alleszins een bewijs dat we nog kunnen groeien tussen Belgen en niet-Belgen in respect en vertrouwen. Er was interesse voor elkaars cultuur en eigenheid, met een gezonde nieuwsgierigheid om elkaar beter te begrijpen. De huisvrouw vertelde dat ze wat offervlees met haar Belgische burens wilde delen, maar dat dit spijtig genoeg niet werd aanvaard. Het besluit voor mij is dat veel onbegrip en wantrouwen kan vermeden worden, moest men elkaar beter kennen."

— Fons

zelfde aan de Turkse moslimzijde, waar we werken met een tiental families die als gastgezin dienstdoen. Er deden ook al enkele Marokkaanse families mee, maar we missen nog een vergelijkbare partner van Marokkaanse zijde. Wat we in 2013 ook merkten is dat de omgekeerde beweging – moslims die op paasmaandag op bezoek gaan bij Vlaamse families – veel moeizamer verloopt. Daar is nog heel wat werk, blijkaar. Het is lastiger om Vlaamse families te vinden, en moslimgezinnen gaan minder makkelijk bij hen op bezoek. Het komt dus van twee kanten. Samen met Fedactio werken we aan deze uitdaging.”

GEZUCHT EN GEMOR

“Sinds 2012 doet er ook een zevende jaar mee van een technische school in Genk, een initiatief van een leerkracht. Er is vooraf bij de leerlingen nogal wat gezocht en gemor, wat ook te verstaan is: 18-jarigen die in hun eentje naar een ‘vreemd’ gezin worden gestuurd... Er leven nogal wat ‘gekleurde’ vooroordelen, maar na het bezoek zijn de leerlingen in veel gevallen enthousiast, horen wij, en zijn ze een paar vooroordelen lichter... Ervaringsgericht leren, zou je het kunnen noemen.”

“We vragen aan de deelnemers dat ze ons laten weten hoe het geweest is, en de reacties die we krijgen zijn positief. Zo vernemen we, ook van de Turkse families, dat er adressen en telefoonnummers worden uitgewisseld, zonder dat wij dat moeten stimuleren en zonder dat we erop aandringen dat zoiets moet. Het gebeurt vanzelf. Het blijft dus zeker niet altijd bij een eenmalig bezoek. Aan dat soort kleine dingen merk je dat ongedwongen ontmoetingen als deze echt wel werken.”

VORMINGPLUS LIMBURG

Bij Vormingplus Limburg kan je terecht voor een brede waaier aan vormingsactiviteiten in diverse werkvormen en over uiteenlopende thema's: gezondheid en zorg, persoon en relatie, opvoeding, creativiteit en hobby's, natuur en milieu, kunst en cultuur, zingeving en filosofie, samenleving en actualiteit, computer en techniek, wetenschap. In samenwerking met tal van partners organiseert Vormingplus vorming dicht bij huis, in de diverse gemeenten.

www.vormingpluslimburg.be

“Ondertussen kabbelt het gesprek over en weer rond het Offerfeest en wat dat nu juist is, over de familiebanden die dan worden aangehaald, over vlees dat niet in de diepvries mag en aan de minder begoede mensen moet worden uitgedeeld... Zowat alles komt aan bod: uithuwelijken in de Turkse cultuur, de vakantie en hun huis in Turkije, de turbulente hoofdstad Istanbul, de problemen met Turkse jongeren, de scholen, de grote Turkse gemeenschappen in Limburg en uiteraard de islam, met op tv rechtstreekse beelden van de hadj in Mekka.”

— Lode en Mia

*“Vrij en ongedwongen, gezellig samen-
zijn met de buren, weg van de tv en de
computer: dat is wat wij doen.”*

— Straatspinster Diana Andriessen, Beersel

Ouderwets vernieuwen

SPINNEN IN DE STRAAT

De tendens is bekend: mensen willen zich wel degelijk nog verenigen, maar dan graag informeel, op lokale schaal en in hun directe omgeving. En als het even kan ook niet ‘tot de dood ons scheidt’ of om *Ferme Overtuigingen* en *Grote Ideologieën* uit te dragen. Ontmoetingen en sociaal contact waar we zelf iets aan hebben en zonder ons te binden: daar is het velen van ons om te doen. En daar schort het in veel van onze straten aan: buren kennen elkaar vaak niet meer.

In de Kempen hebben ze er iets op gevonden: mensen spreken een moment af, bakenen een buurt af, maken dat iedereen in die buurt op de hoogte is, zorgen dat de straat verkeersvrij is, zetten op het afgesproken moment stoelen buiten, dragen koffie, taart en drank aan en komen tevoorschijn om te... babbelen, te spinnen. Voor het gemak dragen ze een badge met hun voornaam en een fotootje van hun huis. Alles is makkelijk en goedkoop te organiseren: je hebt vooral een klein groepje trekkers uit de buurt nodig.

Er is een succesvolle variant: het opendeurhuis. In dat geval stellen een of enkele bewoners hun huis zonder veel poeha – niks tenten, geen grootscheepse barbecue – voor één vooraf afgesproken namiddag open. De buren zijn welkom voor een hartige babbel. Intussen spelen de kinderen op straat of in de tuinen. Het Tupperwareconcept, maar dan zonder enige ‘aankoopverplichting’ en zonder groot doel van het type een ‘buurtcomité oprichten’. Dat is niet de ambitie. Wel dat de inderhaast gemompelde goedendag plaatsmaakt voor meer burengesprekjes, en dat buren er voor elkaar zijn wanneer dat nodig is. ‘Zoals vroeger’, wel ja. Innovatie mag ook ouderwets zijn.

Vormingplus Kempen zorgde voor een kleine handleiding, een draaiboekje met praktische tips en pasklare voorbeelden van het type ‘zorg voor een burenpresentje voor de opendeurders’. Meer moest dat niet zijn.

VORMINGPLUS KEMPEN

Niet alles hoeft te blijven zoals het is. Wie goesting heeft om in haar of zijn buurt iets te veranderen, moet bij Vormingplus Kempen zijn, dat eraan begint als mensen hen enthousiast kunnen maken. Vormingplus Kempen kijkt wie er nog wil meedoen en zoekt mee naar een frisse aanpak voor projecten. Daarnaast is er ook een uitgebreid vormingsaanbod voor verenigingen, buurten en organisaties uit het Turnhoutse arrondissement.

www.vormingpluskempen.be
www.spinnenindestraat.be

Verenigde hapjes

HERENTALS KOOKT SAMEN!

Met zomaar even drieduizend waren ze, de mensen die begin juni 2012 afzakten naar de officiële opening van de nieuwe sociale-economiecampus in Herentals, een samenwerking van het OCMW en de kringwinkel Zuiderkempen. De hapjes voor al die gasten kwamen niet van de klassieke traiteur: ze werden geprepareerd door zes Herentalse verenigingen en Vormingplus Kempen. Herentals kookte samen!

SAMENWERKENDE VERENIGINGEN

De opening van de campus aangrijpen om de Herentalse culturele, sociale en jeugdverenigingen te laten samenwerken: het idee kwam van Jasmine Steijlen, lid van de vrouwenafdeling van de Lions Club in Herentals. Als voormalig ervaringsdeskundige in de armoede vond zij dat die verenigingen best wat meer samen voor het voetlicht mogen treden. *Herentals kookt samen!* was een deelproject in dat geheel, waar Vormingplus Kempen van meet af aan als lid van de stuurgroep bij betrokken was.

DE CLUB VAN ZEVEN

De zowat veertien hapjesmaaksters en hapjesmakers kwamen uit zes heel diverse verenigingen, waarmee begeleider Vormingplus stuk voor stuk al voordien contacten had en/of projecten opzette. De zes waren: de interculturele conversatietafel Den Babbelhoek, de gedreven lokale Vrouwenraad, de buurtwerking Diependaal, Velt Middenkempen voor de ecologische toets, De Dorpel als sociaal restaurant en ontmoetingshuis voor Verenigingen waar Armen het Woord nemen, en professionals en cursisten van Vormingswerk OCMW Herentals.

FIER

Janna Janssens, zelf gebeten door koken, begeleidde het gebeuren: “Het proces was voor ons belangrijker dan het eindproduct. We legden samen een traject af waarbij mensen diverse hapjes voorstelden en we die samen uitprobeerden. Er werd overlegd over wat gezond, haalbaar en betaalbaar was, en over de internationale keuken die we wilden. Je zag de samenwerking groeien, bijvoorbeeld tussen de mensen van de Dorpel en anderstaligen, wat niet vanzelfsprekend is.”

“Er waren twee grote momenten van fierheid: de ‘dag van de waarheid’ en het professioneel gemaakte boekje dat we hebben gemaakt en waarin we de recepten en de maaksters voorstellen, in woord en beeld: ‘Dit zijn wij!’ Nadien zijn we nog één keer samengekomen en enkele van de zes verenigingen hebben intussen ook nog dingen samen gedaan, bijvoorbeeld rond 11.11.11. Je ziet ook dat mensen op elkaars ‘terrein’ verschijnen. Dat komt mede door dit project.”

“Een kookcursus was dit niet, wel een proces waar mensen elkaar leerden kennen. Dat is het blijvende effect van dit kleinschalige project.”

— Janna Janssens, Vormingplus Kempen

VORMINGPLUS KEMPEN

Niet alles hoeft te blijven zoals het is. Wie goesting heeft om in haar of zijn buurt iets te veranderen, moet bij Vormingplus Kempen zijn, dat eraan begint als mensen hen enthousiast kunnen maken. Vormingplus Kempen kijkt wie er nog wil meedoen en zoekt mee naar een frisse aanpak voor projecten. Daarnaast is er ook een uitgebreid vormingsaanbod voor verenigingen, buurten en organisaties uit het Turnhoutse arrondissement.

www.vormingpluskempen.be

A close-up photograph showing a hand holding a white bowl filled with a vibrant green soup, identified as 'warmoessoep' (warm soup). The bowl is placed on a white surface. To the left of the bowl is a recipe card with a green header and text in Dutch. To the right is a golden-brown breaded cutlet. The background is softly blurred, showing more of the recipe card and some green herbs.

“Dit was geen spectaculair project, maar het informeel samenkomen van mensen uit heel diverse verenigingen rond iets universeels en allemaal als koken maakte er een succes van. Het was heel simpel, maar het werkte.”

Voor dadels gevuld met kruidenkaas, slablaadjes met tabbouleh, Pasta Natalia, warmoessoep, gevulde madeleines enz. zie: www.vormingpluskempen.be.

Supramentaal digitaal?

WEBINAR

Samen mediteren vanuit het supramentaal bewustzijn:
Timotheus doet het maandelijks ook met *seminars* op het web: webinars, dus.
Hoe gaat dat in zijn werk?

Jaartrainingen in Intuïtieve Ontwikkeling: al twintig jaar lang is dat de corebusiness van Timotheus Intuïtie. In één zin: door een betere samenwerking tussen het bewuste denken van de linkerhersen helft en het onbewust-intuïtieve van rechts staan mensen krachtiger, gelukkiger, creatiever en gevoeliger in het leven. Dat oefenen deelnemers in een traject van drie verschillende opleidingsjaren. Philippe Vandevorst, medoprichter van Timotheus Intuïtie: “Wij zijn een beweging van mensen die anders in het leven willen staan.”

LAGE DREMPEL

Intuïtieve ontwikkeling, dat is ook en vooral een groepsgebeuren. Nu dus ook digitaal: “We zijn sinds 2012 aan het experimenteren met onze maandelijks webinars. Een van onze doelstellingen is dat we een nieuw publiek willen aanspreken: mannen, de jongere generatie... Maar we willen ook dat jonge moeders die een jaarlang Intuïtieve Ontwikkeling volgen en op veel momenten moeilijk fysiek aanwezig kunnen zijn op de groepsessies, via zo’n webinar de cursus toch kunnen blijven volgen. Je verlaagt hierdoor de drempel.”

“Het enthousiasme was groot toen we ermee begonnen. Er waren zowat 130 deelnemers online en er was ‘verbinding’. Een goed jaar later hebben we er over een maand zowat 200. Maar: slechts een kleine twintig volgt live, actief en op het moment zelf. En dan mis je een belangrijk facet van onze werking, die óók gaat over gemeenschapsvorming, leren van elkaar, een gevoel van verbinding... Dat is essentieel en je bereikt het niet met passieve volgers die veilig, anoniem in hun eentje achter hun computer zitten, op het moment dat het hen past. We zijn momenteel dan ook aan het zoeken hoe we dat anders kunnen aanpakken. Ook technisch zijn er nog vraagstukken om zo’n sessie comfortabel te laten verlopen,

met een facilitator en zonder hinderlijke achtergrondgeluiden. Er zijn internationale voorbeelden van hoe het ook via de computer kan werken en hoe charismatische mensen ervaringen kunnen overbrengen: hun performance voor een zaal kan dan online worden gevolgd.”

ZOEKTOCHT

“Dát er voor ons digitale mogelijkheden zijn, staat buiten kijf: zo win je tijd door theorie en intro’s online te zetten en via apps te verspreiden. Op die manier kun je lesgevers inzetten die op hun best zijn in bepaalde thema’s. Algemene informatie over je aanbod kun je natuurlijk ook via het net kwijt, en nazorg na een vormingsmoment kan ook. Maar de echte interactie op het moment en de ervaringsgerichtheid blijven vooralsnog in de eerste plaats fysieke gebeurtenissen. Anders gezegd: je kunt met nieuwe media een nieuw publiek aanboren, maar zijn die mensen ook bereid mee in een methodiek te stappen waarin verbinding met elkaar centraal staat? Dat is tenslotte het wezen van sociaal-cultureel werk en dat is nu onze zoektocht.”

TIMOTHEUS INTUÏTIE

Als gespecialiseerde vormingsinstelling erkend door het ministerie van Cultuur, de provincie en stad Antwerpen is Timotheus Intuïtie actief op het gebied van de niet-formele educatie en legt ze zich toe op intuïtieve ontwikkeling, bewustzijnsverruiming, persoonlijke groei en levensverdieping.

www.timotheus.org

Beweging in recordtempo

DE TRANSGENDERWERKING

Hoe slaag je erin om in korte tijd een nieuwe beweging en dynamiek te laten ontstaan? çavaria, de koepelorganisatie en belangenbehartiger van holebi's en transgenders in Vlaanderen en Brussel, deed het met haar transgenderwerking.

Dit is het verhaal van een mislukking én van een succes dat er zonder die mislukking niet was gekomen.

2011. Binnen çavaria, de voormalige Holebifederatie, wordt de T-werkgroep voor transgenders opgedoekt en is er dus geen overlegforum meer voor deze groep. Els Pieraerts: “Het stopzetten van de werking was mede de aanzet voor onze eerste T-Day in 2011. T-Day was een denkdag over het thema transgenders. We organiseerden in de aanloop daarvan een bevraging met een behoorlijke respons, die blootlegde wat belangrijke noden van deze mensen waren. De bedoeling was dat we daarmee aan de slag gingen op de eerste T-Day en dat we vervolgens focusgroepen zouden oprichten rond politieke eisen, vorming, familie... De denkdag zelf was geweldig, tof en inhoudelijk sterk. Maar de focusgroepen zijn nooit aan het werk gegaan omdat er te weinig respons was achteraf. De nieuwe dynamiek die we wilden, kwam er dus niet, ondanks de geslaagde dag.”

TREKKERS

Els Pieraerts: “Die ervaring heeft gemaakt dat we van methodiek veranderd zijn. We hebben geleerd dat er uit zo’n denkdag mensen moeten komen die vanuit hun persoonlijke interesse de zaak trekken. Anders neem je dat als organisatie zelf op en ben je topdown bezig. Dat werkt voor zo’n thema

“Transgenders worden vaak heel stereotiep voorgesteld. De media reduceren hen tot hun transgender zijn en dat is jammer. Daarom willen we aan de hand van een soort deontologische code de dialoog tussen transgenders en journalisten op gang brengen.”

— Jeroen Borghs, woordvoerder çavaria, n.a.v. T-Day 2013, met o.m. een workshop over beeldvorming

niet. De veronderstelling dat een beweging zichzelf wel vorm zal geven als die nood er is, is een illusie. *Empowerment* in de breedste zin is mooi, maar werkt hier niet.”

“Alles staat of valt dus met de opvolging. In plaats van zelf antwoorden te zoeken en oplossingen te formuleren hebben

“Onze frustratie in het verleden was dat er bij manier van spreken evenveel stemmen zijn als transgenders. De nood aan één stem die voor de hele doelgroep spreekt was er wel, maar hoe moest je dat vormgeven? De voorbereiding van de T-Day, waarop onder meer feedback op het beleid wordt geformuleerd, gebeurt nu door de verenigingen, niet meer door individuen. Een pijnpunt blijft dat niet alle individuen aangesloten zijn bij verenigingen.”

— Els Pieraerts, teamcoach Beweging en Gelijke Kansen

we een methodiek gezocht om samen met de belanghebbenden in een nieuwe dynamiek te geraken en een nieuwe beweging te maken. We hebben de politieke invulling van het thema geïntegreerd in onze werkgroep Politiek en daarnaast het bewegingsaspect laten komen vanuit trekkers uit de diverse verenigingen. Zij hebben onder meer de nieuwe T-Day voorbereid als inhoudelijke trefdag. In 2013 vond die plaats met zowat honderd mensen. Dat is veel voor de kleine transgendercommunity en de evaluatie was bijzonder positief.”

SNEL

Els Pieraerts: “Er is bij ons in korte tijd een enorme evolutie wat het transgenderthema betreft. Sinds 2009 heeft çavaria genderidentiteit en genderexpressie opgenomen in haar missie. Voorheen waren we een holebi-organisatie. Maar veel transgenders voelden zich niet thuis bij çavaria. Dat is veranderd door initiatieven als T-Day. Intussen krijgen we heel veel vragen van en over transgenders, een opvallende evolutie. Bij de evaluatie van de laatste T-Day kwam dat ook sterk naar voren in uitspraken als: ‘Nu heb ik het gevoel dat jullie ons vertegenwoordigen.’”

“Dat is een prachtig resultaat, en het is snel gegaan. Uit zo’n dag komen er politieke aanbevelingen, maar bijvoorbeeld ook aanbevelingen rond opvang en hulp, zoals: moet er een specifieke opvanglijn zijn voor transgenders en hoe moet die er dan uitzien? De politieke aanbevelingen vonden intussen hun weg naar ons verkiezingsmemorandum. Wat ook is opgelost, is het gebrek aan kennis over transgenders waar ons beleidsplan 2011-2015 het nog over heeft: zowel de onderwijs-, beleids- als de communicatiemedewerkers hebben zich op zeer korte tijd op deze thematiek gestort.”

WERELD VAN VERSCHIL

Els Pieraerts: “Als je het breder bekijkt, merk je dat de noden bij transgenders nog altijd bijzonder hoog zijn. Er is een achterstand in de wetgeving, bijvoorbeeld rond discriminatie. Het gaat vaak om dingen die dicht op het vel van mensen zitten: je identiteitskaart, kinderen, je diploma... Die urgentie is zeker een katalysator om dingen in beweging te zetten, maar daarmee heb je nog geen methodiek.”

“Onze traject rond transgenders past ook perfect in wat sinds 2009 onze nieuwe missie is. Daarin staat het genderfacet centraal. Als wij nu vorming geven in het onderwijs, gaat het over dat genderfacet, niet langer alleen over holebiseksualiteit. Een voorbeeld: een homojongen die zich volgens de heteronormen gedraagt, zal minder vaak gepest worden dan een heterojongen die zich vrouwelijk gedraagt. Dat is dus een genderkwestie, meer dan een zaak van geaardheid. De nieuwe missie betekende een switch voor onze hele werking. Tussen het begin van onze beleidsnota in 2011 en vandaag ligt er voor transgenders een wereld van verschil.”

“We hebben dankzij een mislukking belangrijke dingen geleerd voor onze transgenderwerking, zoals: zorg op voorhand dat je trekkers hebt die na een evenement de zaak blijven opvolgen en trekken. Anders dreig je als koepelorganisatie topdown te gaan werken. Eigenlijk gaat het om een vorm van cocreatie, en dat werkt. We kopiëren de methodiek nu ook voor andere werkingen.”

ÇAVARIA

çavaria is de belangenverdediger voor holebi's en transgenders in Vlaanderen en Brussel. çavaria is een koepel van meer dan 120 aangesloten verenigingen. Die krijgen ondersteuning, inspraak en vorming aangeboden en vormen samen de holebi- en transgendergemeenschap. Daarnaast richt een gelijkekansenwerking zich tot de brede maatschappij. çavaria voert campagne, informeert, sensibiliseert, lobbyt en opinieert. De gratis en anonieme Holebifoon biedt hulp en je kunt er discriminaties melden. ZiZo-magazine is het uithangbord van çavaria, op papier en online.

www.cavaria.be

A group of people in a dimly lit room, possibly a dance or social gathering, with their arms extended in a circular motion. The image is blurred, suggesting movement and a social atmosphere. The lighting is warm and focused on the people, with the background being dark.

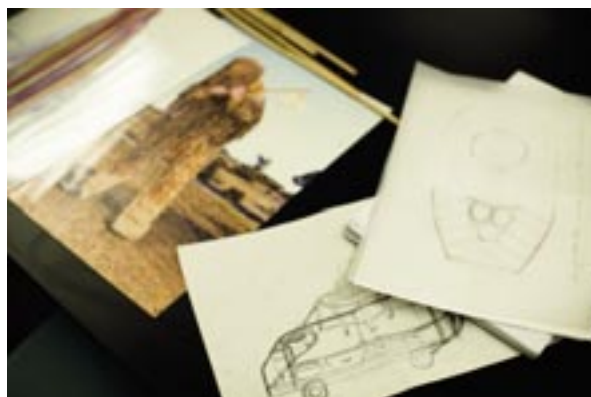
“Sociaal-cultureel werk draagt bij tot relevante maatschappelijke innovatie. Die verandert de fundamenteën en spelregels van onze samenleving – zoals die bepaald zijn door cultuur, structuren en wetten, macht en economische wetmatigheden – zo dat ze meer democratisch, inclusief en duurzaam worden. Innoverende praktijken zijn een voorafbeelding van de veranderde spelregels die we voor ogen hebben.”

3

Maatschappelijke innovatie
verandert spelregels
en systeem

Ceci n'est pas (seulement) une parade

Zinneke. De meesten van ons verbinden het woord met de vrolijke tweejaarlijkse meiparade in Brussel, een Evenement. Maar achter de denkbeeldige schermen van de bonte stoet, die in 2000 voor het eerst uittrok, schuilt in Brussel en zijn buurten en wijken een intense biënnalewerking. Centraal staan daarin de woorden 'ontmoeting', 'verbinding', 'creatie' en 'samenwerking'. Én een verbod: niets mag vaststaan.

54 *camions* waren er in 2013 nodig om Zinneke te laten verhuizen naar de voormalige staatsdrukkerij aan het Masui-plein, vlak bij de sporen van het Noordstation en goed voor ongeveer 2500 vierkante meter. Onder meer het archief met subsidiedossiers voor zowat 17 overheden verhuisde mee. Terwijl communicatieman Dis Huyghe me rondleidt, begin ik het gaandeweg te snappen, van die 54 vrachtwagens. Er ligt, staat en hangt ongelooflijk veel materiaal in de kelders, magazijnen, loodsen. De voormalige *bureaux* doen in de maanden voor de parade als werkatelier dienst: de Bekoring, het thema voor de parade van 2014, krijgt er gestalte in de vorm van kostuums die mensen in dieren doen veranderen, kartonnen dozen van een wandelende nachtclub, decoraties allerhande...

RECUP

Dis Huyghe: "Wij verhuizen om de zoveel tijd, de jongste vier jaar drie keer. Dat is tot nu toe het lot van Zinneke. Fantastisch daaraan is dat je altijd weer een andere kant en buurt van Brussel leert kennen, maar een nadeel is, behalve de energie en de tijd die al dat verhuizen kost, de preciaire situatie waarin je belandt: gebouwen die slecht onderhouden

zijn en moeilijk te verwarmen, een korte opzeg... We hopen daarin snel verandering te zien, want de huidige situatie is niet leefbaar."

Een belangrijk aspect van Zinneke is de recupgedachte die gestalte krijgt in de Stock Mat.O.S. Ook dat verklaart een deel van de 54 vrachtwagens. Dis Huyghe: "Slechts een klein deel van het materiaal voor onze werking kopen we aan. Het gros is hergebruik dat we actief prospecteren: overschotten van een grote textielhandel, firma's die ons producten bezorgen waarbij een foutje is gemaakt, restafval uit diverse industrieën, een operahuis dat hout van decorstukken van de hand doet... In Brussel en België zijn we stilaan bekend in de culturele en bedrijfswereld."

HUWELIJSBUREAU

Twee jaar werken aan één eendagsevenement: het lijkt royaal. Op het eerste gezicht. Directrice Myriam Stoffen, die naar eigen zeggen een hekel heeft aan... grote evenementen: "Meteen na de parade beginnen we aan onze volgende biënnale. We evalueren heel uitgebreid. Dat is cruciaal: met de partners en kunstenaars die meededen, met individuen en groepen, schriftelijk en mondeling, in alle wijken die deel-

namen... De synthesenota die daaruit komt is de basis voor alle beslissingen, ook intern, en het is de werf voor de volgende biënnale: partnerschappen, prioriteiten, werkmethodeën, het artistieke, het financiële luik. Tegen het einde van een paradejaar hebben we dat allemaal herdacht en trekken we opnieuw de wijken in.”

“Mensen de kans geven om actor te worden in hun eigen leefomgeving: daar gaat het ten gronde over. Dat lukt niet als je geen experimenteerruimte toelaat en hervalt in klassieke recepten. Je moet trajecten opzetten waarin je mag falen.”

Voor we verder gaan, is het goed te weten dat Zinneke werkt met Zinnodes. Die bestaan uit een artistiek team en partners die in cocreatie een artistiek project vormgeven, dat aansluit bij het paradethema. Myriam Stoffen: “De allerbelangrijkste fase om van start te kunnen gaan – daar hebben we na onze vorige evaluatie extra tijd voor genomen – is dat je met de partners een individueel gesprek aangaat, nog voor je rond de tafel zit met andere partners: wie ben je? Hoe werk je? Waar ben je mee bezig? We leggen Zinneke ook uit. Eerst moet je elkaar leren kennen. Later wordt dan wel duidelijk of daar iets interessants uitkomt, met wie ze tijdens een biënnale in een Zinnode willen samenwerken en waar die samenwerking over moet gaan. Een cultuurhuis wil bijvoorbeeld anderstalige zelforganisaties uit hun omgeving beter leren kennen. Of een jeugdhuis wil ‘zijn’ jongeren in contact brengen met jongeren uit een andere wijk. Het hoeft niet gebonden te zijn aan een plek: het kan ook gaan om bepaalde publieken of sociale uitdagingen. Als ze geen idee hebben, spelen wij zelf huwelijksbureau en zorgen we voor een zinvolle match.”

“Je merkt in deze fase dat partners zich vaak bewust worden van kwesties die in hun omgeving leven en die wij mee aanbrengen. Dat kost tijd, want soms stellen we vastgeroeste samenwerkingsverbanden ter discussie. Als het lukt, is dat bewustzijn voor ons al belangrijk, los van de vraag of een partner al dan niet zal deelnemen. We proberen op de lange termijn te denken. Het gaat er dus niet alleen om een Zinneke-project uit te werken, maar ook om de reflectie: hoe kan een nieuw partnership zinvol zijn om de eigen methodeën te bevragen? Dat zijn vormingstrajecten en we spre-

ken daarbij over jaren: twee biënnales, drie soms. Maar daar gaat het ons om: zinvolle partnerships, risicovolle vernieuwing, jezelf voortdurend ter discussie stellen...”

GEMENGD

Zo kom je tot meer dan 150 organisaties, instellingen, informele groepen, scholen, clubs en huizen in het Brusselse die meedoen met Zinneke, uit een zeer breed spectrum: welzijn, onderwijs en jeugd, (ouderen)zorg, cultuur, psychiatrie... Myriam Stoffen: “Het is voor ons na de beginjaren een prioriteit geworden op zoek te gaan naar actoren in de stad buiten het meer geïnstitutionaliseerde middenveld. We willen met een zo breed mogelijk publiek van bewoners aan de slag. Maar hoe bereik je die mensen? Bij het middenveld zaten we soms meer met een filter dan met een ‘toegang tot.’” “We zetten enerzijds in op grote theaters, cultureel-artistische plekken, scholen, organisaties van de (federale) overheden, zoals Fedasil. We volgen ook evoluties in de stad: als homobashing opduikt, gaan we aan de slag met de holebi- en

“Hier komen eerst de dromen en dan pas de vraag hoeveel het precies gaat kosten en hoe we praktische problemen gaan oplossen. Ik kom uit de muziek-industrie, waar we omgekeerd dachten: dit is mijn budget en wat kan ik daarmee doen?”

— Dis Huyghe, verantwoordelijk voor de communicatie bij Zinneke

transgenderbewegingen. Anderzijds zoeken we naar alles ‘onder de radar’: zelforganisaties, projecten van jongeren, kunstenaarscollectieven, wijkinitiatieven, situatiegebonden of militantenacties... We zijn elke biënnale opnieuw gefrustreerd over wie we niet hebben bereikt, en dat is geen valse bescheidenheid. We proberen onze werking dan ook telkens opnieuw bij te stellen, onder meer vanuit de vraag waar we ‘ernaast zaten’. De brede sociale en culturele mix is een echte uitdaging, zowel op macrovlak als microscopisch: samenwerkingen moeten zo zinvol mogelijk zijn, en elke Zinnode is zo gemengd mogelijk.”

“Als we de partners individueel hebben gezien en de partnerships zijn gevormd, begeleiden we ze in het zoeken naar gedeelde doelstellingen: wat willen jullie samen bereiken? Dan pas komt de vraag: wat gaan jullie concreet doen? Parallel gaan wij op zoek naar een artistieke coördinator die aansluit bij het profiel van de Zinnode. Dan begint de creatiefase, waar ideeën uitgewisseld en al dan niet goed bevonden worden...”

“De artistieke coördinatoren met wie we werken, moeten beantwoorden aan specifieke vereisten: het gaat ons om de participatieve processen tijdens de creatie, goed kunnen luisteren, samen met partners methodieken voor zo’n creatietraject ontwikkelen. De ego’s mogen dus niet al te kamervullend zijn en kunstenaars moeten geïnteresseerd zijn in het menselijke avontuur... Anders moet je niet aan Zinneke beginnen. Gelukkig zie je dat de nieuwe generatie kunstenaars met beide voeten in de samenleving wil staan.”

MOBIELE KEUKEN

Dis Huyghe: “Zinneke is ook een verhaal van technische en artistieke opleidingen door professionals. We geven gratis miniopleidingen, in de eerste plaats voor kunstenaars van de ruim twintig Zinnodes, die dan hun kennis doorgeven. Een voorbeeld: enkele edities terug merkten we op dat veel Zinnodes vergaten aan passende schoenen bij hun kostuums te denken. Daarop spraken we Petra Vandorpe aan, die in De Munt schoenen maakt voor de operazangers, en nu geeft zij een opleiding *shoetuning*. Met het materiaal uit onze Stock Mat.O.S. maakt ze prototypes en leert ze de kunstenaars zelf schoenen te creëren.’

“In ons metaalatelier krijgen 16 artiesten gratis een langdurige opleiding van een jaar in oude technieken en ambachten rond metaal en machinerie. Daar zit ook een erfgoedgedachte in: veel van die vaardigheden worden niet meer aangeleerd in technische of kunstschoenen, waar ze zich meer op het industriële of het conceptuele richten. In ruil voor deze unieke opleiding helpen de kunstenaars om de monumentale constructies van de Zinnodes te bouwen in de anderhalve maand voor de parade. De studenten krijgen ook een

collectieve opdracht: in 2014 is dat een mobiele keuken voor het slotbanket dat we onmiddellijk na de parade organiseren voor alle deelnemers. Die keuken-met-afdak hebben ze zelf ontworpen.”

SAMENLEVEN ALS PROJECT

Myriam Stoffen krijgt het laatste Zinneke-woord: “De vraag of een parade ons instrument moet blijven, stellen wij ons ook. Voorlopig leidt elke denkoefening na een biënnale tot de conclusie: ja, het wordt een parade, ook al gooien we het concept regelmatig helemaal om. Maar als die conclusie ooit zegt dat het anders moet, zullen we niet aarzelen. Dan organiseren we een grote *assemblee* en stoppen we ermee... Je moet elke keer tot dat punt van zelfbevraging komen.”

“Het ontstaan van projecten als Zinneke, die ook in het buitenland school maken, heeft volgens mij te maken met het zoeken naar nieuwe sociale rites in een complexer wordende samenleving. De traditionele referenties vormen een onvoldoende basis om een samenleving te structureren – de parochie, de etnische gemeenschap – en dus moet het via andere kanalen en moeten mensen met het verschil leren omgaan.

“Voor het bepalen van onze prioriteiten gaan wij pro-actief op zoek in de stad: sleutelfiguren ontmoeten, informele netwerken opsporen, studies raadplegen... Heel veel wordt niet gedocumenteerd. Het is dus ook een kwestie van je bottinekes aantrekken en de wijken intrekken. Daar steken we veel tijd in. Andere mensen kloppen bij ons aan omdat ze mee willen doen aan een biënnale.”

Dat is zeker het geval in steden. Het is eigenlijk evident dat we proberen weer verbindingen te leggen tussen mensen: samenleven is een project. Zo kom je tot initiatieven als deze. Wij stellen de vraag: hoe creëer je ruimtes waarin mensen elkaar ontmoeten en met elkaar aan de slag gaan? Mensen die elkaar anders niet zouden ontmoeten. Zinneke heeft de ambitie om het leven van mensen veranderen.”

ZINNEKE

Zinneke is een project dat ruimte creëert voor ontmoetingen, samenwerking en creativiteit. Het bevordert de artistieke en sociale dynamiek tussen bewoners, verenigingen, scholen en artiesten uit verschillende wijken in Brussel en daarbuiten. De artistieke projecten ontspruiten uit ideeën, voorstellen en de verbeelding van deelnemers aan workshops onder begeleiding van professionele kunstenaars. De workshops zijn ontmoetingsplaatsen voor mensen die elkaar anders nooit zouden leren kennen. In die oases van creativiteit wordt constant gewerkt aan nieuwe manieren om collectieve solidariteitsacties op touw te zetten en gratis kennis en kunde uit te wisselen. Die zin om samen originele ideeën uit te werken en tot leven te brengen, wordt om de twee jaar op uitbundige, feestelijke wijze geïllustreerd tijdens de Zinneke Parade.

www.zinneke.org

“Wij halen mensen uit hun comfortzone. Dus moeten we dat met onszelf ook doen. Alleen zo blijf je geloofwaardig. Steeds weer moeten we daarom de vraag stellen: waarom doen we wat we doen? Ik vind het een groot probleem als je niet meer komt tot die vraag. Je moet je hoeden voor institutionalisering.”

— Myriam Stoffen, directrice Zinneke

“Wervel heeft van mij een bewustere consument gemaakt, zeker wat voeding betreft. Ik weet nu ook dat er een alternatief bestaat voor kleren uit katoen en polyester en zal daar in de toekomst zeker naar op zoek gaan.”

— Benny Van de Velde, bio-ingenieur en vrijwilliger bij Wervel

Clean ondergoed

CANNABIZONDERGOED

Op 28 augustus 2011 vond in Bokrijk tijdens het Wereldfeest een bijzonder evenement plaats: een lingeriefashion-show waarop modellen ondergoed showden.

Het was een organisatie van Wervel, de organisatie die opkomt voor een rechtvaardige landbouw met economische, ecologische, sociale en culturele meerwaarden.

Zoek het verband met lingerie!

Dat zit zo: kemp is de drugvrije (lees THC-vrije) variant van cannabis. Hennep, dus. En kemp biedt ontzettend veel voordelen en mogelijkheden. Hier gaan we: de plant en haar producten zijn op erg diverse domeinen inzetbaar. Door z'n snelle groei en de overbodigheid van pesticiden is kemp goed tegen de klimaatopwarming. De plant levert zowel vezels (vier keer meer dan katoen!) als eiwitrijk voedsel. Er is bij de productie van kemptextiel veel minder water nodig dan voor katoen. Enzovoort enzovoort.

Kortom: kemp heeft belangrijke ecologische en andere voordelen voor een biodiverse landbouw met meerwaarden, zeker in vergelijking met katoen. Je vindt kemp in bouwproducten (kempkalk), cosmetica, papier, voeding, fietsen, plastics en dus ook in kleren. Zoals ondergoed...

Alleen: kemp zat door z'n nauwe familieband met cannabis zo'n beetje in de clandestiniteit. Daar komt stilaan verandering in, en Wervel is die verandering al jaren aan het stimuleren. Vandaar dat een intensere verhandeling van kempproducten in Vlaanderen – en dus de promotie van kemp – tot haar doelstellingen behoort. Wie zoals Wervel

wil bijdragen aan gedragsverandering in voeding en leefstijl, kan specifiek met kemp aan de slag.

Zo kom je onder meer tot een opmerkelijke, zomerse lingeriefashion-show in Bokrijk, die in mei 2012 eenmalig werd herhaald op de Vriendinnendag van Femma in Oostende. Met clean ondergoed. Het definitieve afscheid van de geitenwollen sokken en hun versleten bijbetekenissen?

WERVEL

Wervel groepeerde enthousiaste vrijwilligers die zich inzetten voor een rechtvaardige, duurzame landbouw. Via netwerking helpen we boer(in), milieu, consument en derde wereld om de handen in elkaar te slaan.

www.wervel.be

Ruilen + delen + ontmoeten = Lets

LETS

Ze bestaan sinds twintig jaar stilaan over heel Vlaanderen, er komen er sinds 1994 elk jaar bij (en er vallen er hier en daar ook af): Letsgroepen, een voorbeeld van de opkomende ruil- en deelinitiatieven en een onderdeel van de grotere transitiebeweging.

LETS: WAT?

Lets (Local Exchange and Trading System) is een vorm van eigentijdse, lokale ruilhandel die inmiddels wereldwijd is verspreid. Het gaat in de praktijk om een groep mensen die 'goederen', 'diensten' en 'immateriële dingen' met elkaar willen ruilen. Er is een aanbod en er zijn vragen, en er zijn noden en behoeften die binnen de groep worden ingevuld. De leden komen geregeld samen en organiseren activiteiten – cafés, markten, picknicks, festiviteiten, breinamiddagen... – om de (h)echtheid van de gemeenschap te bevorderen. Lets biedt voordelen in natura, zorgt voor meer ontmoetingen en creëert banden in de leefomgeving van mensen. Het is een aanvulling op – en het doorbreekt patronen uit – de 'reguliere' economie.

Een Lets werkt met een alternatieve, complementaire munt, zoals de pluim in Lets Durme: door actief te zijn in de groep verdien je pluimen, door van andere Letsers iets te vragen geef je er uit. Hoeveel, dat wordt onderling afgesproken. Het wat en hoe van die afspraken verschilt van Lets tot Lets. Er wordt van je verwacht dat je een zeker evenwicht nastreeft en binnen bepaalde plus- en mingrenzen blijft. Vragen, aanbiedingen en de stand van hun pluimen vinden de leden op het ledengedeelte van de website van Lets Durme. Een peter of meter maakt hen de eerste maanden wegwijs in het Letsgebeuren.

LETS ALS MOTOR

Stefaan Segaert, educatief medewerker bij Vormingplus Waas-en-Dender, speelde een centrale rol in de pioniersjaren van Lets Durme in Lokeren, dat gegroeid is van ongeveer twintig tot circa 130 leden met hun gezinnen. Hij geeft ook vorming over Lets: “Ik was in het begin betrokken bij zowat alle activiteiten en volgde ook veel zelf op. Intussen hebben we een ploeg van mensen, wat heel belangrijk is voor zo’n Lets: het staat of valt met de gedragenheid door zo veel mogelijk leden. Daarom is het idee van het verdelen van het eigenaarschap ons zeer genegen en zijn we er ook trots op. Zo geef je je expertise door en ben je minder kwetsbaar. We willen het zelfs in de genen van onze nieuwe leden krijgen: wie bij ons aansluit, moet uit zijn kot komen. Je moet het collectief helpen dragen. Letsen betekent zich mee engageren om mee te denken en te bouwen. Een kleine ploeg en een brede werking, dat houdt je niet vol.”

“Het begint al bij het onthaalgesprek dat we met nieuwe kandidaten hebben. We geven daarbij inspiratie wat je allemaal kunt doen en we vragen waar je eventueel aan wilt en kunt meedoen. Het is een soort appèl. Dat doen we ook

omdat het belang van onze sociale activiteiten groot is. We organiseren ze erg actief: het gaat om vier markten en vier cafés per jaar. Er zijn verder veel spin-offs en andere randactiviteiten. Ik vind die sociale activiteiten zelf vaak de mooiste en het behoort voor mij wezenlijk tot Lets: huizenrestaurants, infoavonden rond autodelen met de Gezinsbond en de lokale Velt-groep, Repair Cafés met veel Letsers, activiteiten in de transitiefesfeer met veel Letsmensen, wandelen, zwemmen... En in de Lokerse bibliotheek staan sinds maart 2013 boekenruilrekken. Een tiental Letsers begeleiden de ruiloperatie, die begon bij een actieve Letser.”

“Een Letsgroep wordt zo de motor van veel initiatieven in de transitiefesfeer. Heel veel wordt ook spontaan georganiseerd, wat opnieuw de banden versterkt. Het succes is wisselend, maar we stimuleren dit zeker. Zo kun je op een prettige manier pluimen verdienen. Dat is de alternatieve munt die wij gebruiken.”

VARIATIE

Stefaan Segaert: “We hebben in Lokeren een diverse groep

Letsers qua leeftijd, sociale klasse en intensiteit van het Letsen. De groep is wel nogal 'wit': misschien vinden andere gemeenschappen wat wij doen iets wat je niet hoeft te organiseren? De drijfveren om te Letsen verschillen: bij sommigen gaat het om het inspirerende netwerk, bij anderen om de economische ondersteuning die zo'n Lets ook biedt, bij nog anderen om het ecologische gegeven, door hergebruik en reparatie. Sommige mensen zijn maatschappelijk kwetsbaar en krijgen klussen niet gedaan, anderen zijn pas in Lokeren komen wonen, nog anderen doen het uit idealisme..."

“Lets betekent voor mij: verwantschap in denken en doen, elkaar vinden om te ruilen en te delen, te geven en te krijgen, misschien zelfs dromen te realiseren. En dat in je nabije omgeving.”

— Marian, Letser

“We groeien ook gestaag en daar ben ik blij om: in sommige Letsgroepen is de snelle groei een probleem, omdat je dan niet langer de nodige persoonlijke aandacht en zorgzaamheid kunt geven aan mensen, zoals wij met onze begeleidende peters en meters voor nieuwkomers doen. Zo werk je aan vertrouwen, en dat is belangrijk: je goed voelen in de groep, geen schrik hebben om dingen te vragen of aan te bieden, durven. Als mensen al een tijdje inactief zijn, bellen we ze bijvoorbeeld op. We bemiddelen ook. Die persoonlijke aanpak is nodig. We bouwen met Lets niet aan een utopia. Je blijft met mensen werken. Als er al eens wrevel is, gaat het om menselijke gevoelens: ego's die botsen, betutteling, de communicatie die mankt... De dingen des mensen, die je in alle organisaties tegenkomt.”

“Er is niet één type Letsgroep: geen twee Letsen zijn hetzelfde, alleen al door de grootte en de lokale contexten. Hier in de buurt heeft de groep van Sint-Niklaas een duidelijke sociale insteek, met een kwetsbaardere doelgroep. Dat komt ook omdat zij over een halftijdse medewerkster beschikken die daar de nadruk op kan leggen en tijd in kan steken. Bij ons is het vrijwilligerswerk en stoot je op grenzen, bijvoorbeeld voor de inclusie van sociaal zwakkere groepen binnen Lets. Mensen die kwetsbaar zijn, komen soms moeilijk tot Letsen, onder meer door hun problemen: een negatief zelfbeeld, gezondheidsperikelen...”

“Lets kan alleen iets betekenen als het echt heel gewoon blijft en ontdaan van welk groot engagement of idee ook. Lets moet liefde zijn, volslagen gratis en verder niets. Al de rest bestaat al.”

— Philippe, Letser

“Heel veel Letsers zijn met andere verenigingen verbonden: Velt, buurtwerkingen, sociale organisaties, noord-zuidverenigingen, Amnesty International... Er is veel cross-over en bekendmaking over en weer. Verder gaat de samenwerking nog niet echt, onder meer omdat je op vragen stoot binnen het Letsgegeven. Als het bijvoorbeeld om verenigingen gaat, wie moet dan iets terugdoen: het bestuur, de leden? Wie moet er pluimen verdienen? En wat met de 'zuivere' vrijwilligers en degenen die pluimen verdienen? Dat soort dingen.”

DE LETSPRAKTIJK VAN ALLEDAG

Stefaan Segaert: “Het kloppende hart van onze Letsgroep is technologiegedreven: er is een Yahoo-groep voor alle leden, die als forum dienstdoet. Met één mail stuur je je vraag of aanbod naar alle leden, of je kiest voor welbepaalde leden. Het gaat dagelijks om vijf tot tien berichten. Je vindt bijvoorbeeld binnen het uur een babysitter. En toen wijzelf okkernoten uit onze tuin aanboden, kregen we heel veel reacties. Voor de pluimenboekhouding en het adressenbestand werken we met het E-Letsadministratiesysteem (ELAS). Je kunt daar als lid ondersteuning bij krijgen: de pc-vaardigheden van onze leden verschillen nogal... We proberen het in elk geval zo eenvoudig mogelijk te houden.”

“Wij werken hier met een plus- en mingrens: je mag niet boven of onder een aantal pluimen gaan. Die marges zijn geen gemakkelijke kwestie en er is binnen de groep discussie over hoe hoog en hoe je diep je mag gaan: 400? 1000? In elk geval: er moet beweging zijn. Zo bescherm je ook je systeem: sommigen zakken heel diep en doen niets of te weinig terug. Flagrant misbruik heb ik nog nooit meegemaakt, wel mensen die er niet in slagen pluimen te verdienen.”

“Beslissingen over de marges bijvoorbeeld nemen we zo collectief mogelijk. De idee is dat iedereen van de groep voorstellen kan doen. Die worden gegroeped en aan de leden

voorgelegd, zonder dat daar eindeloos over gediscussieerd hoeft te worden. We willen zo basisdemocratisch mogelijk werken, maar zonder in te boeten op onze besluitvaardigheid.”

“Lets is voor mij een groot inspirerend netwerk: nieuwe ideeën, een gemeenschap die elkaar ondersteunt en uitdaagt, een experimentele vijver waar iedereen in mag zwemmen naar hartenlust.”

— Sofie

CREATIEF MET ERFGOED

Stefaan Segaert: “Ik zou het niet meer willen missen, het Letsen, dat echt niet aanvoelt als een zwaar engagement. Het leidt tot meer sociale contacten en straalt een positief beeld uit. Elkaar ontmoeten is de kern van de zaak en Letsen kan het leven makkelijker maken. Je leert ook als vanzelf veel nieuwe dingen: waar koop ik appelbomen? Wanneer plant ik ze? Kan een plooi-fiets op de Eurostar? Ik noem maar wat. Dit is dus ook informeel leren tot en met. Wat ook mooi is: Letsen is innoverend, maar tegelijk zie je dat je door te Letsen allerlei ‘oude’ kennis in stand houdt, als een soort erfgoed: bepaalde vormen van kennis, plantenrassen, ambachten, oude talenten die weer een plek krijgen enzovoort. Ik vind dat een mooi samengaan.”

VORMINGPLUS WAAS-EN-DENDER

Vormingplus Waas-en-Dender organiseert een waaier aan educatieve activiteiten die volwassenen persoonlijke, sociale en culturele competenties bijbrengen en de deelname aan de samenleving stimuleren. De organisatie wil de kans om bij te leren binnen het bereik van iedereen brengen, met bijzondere aandacht voor groepen die moeilijker hun weg naar vorming vinden. Ze gebruikt een breed gamma aan werkvormen en werkt samen met tal van sociale en culturele sleutelfiguren en organisaties.

www.vormingpluswd.nettools.be

Delen is vermenigvuldigen

DEURNE DEELT

Dirk helpt Amir en zijn gezin bij het oefenen van het Nederlands, Ingrid oefent samen met Jean-Pierre de regel van drie om zich niet meer te laten vangen door de solden, Roger komt bomen omdoen in ruil voor het hout... Wie meedoet aan Deurne Deelt, biedt gratis spullen en 'diensten' aan, of heeft iets of iemand nodig. Er hoeft niets tegenover te staan. Deurne Deelt is begin 2013 opgestart.

ZONDER PUNTEN

Katelijne Bombeke: "Ik ben voor de sociale onderneming Levanto in Antwerpen Binnenstad begonnen met een echt Letsysteem (nvdr: zie over Lets p. 74). Het was van in het begin de bedoeling dat de groep na verloop van tijd op eigen kracht zou verder gaan, maar zonder professionele kracht is het soms moeilijk de nodige aandacht te geven aan mensen in een kwetsbare maatschappelijke situatie. Lets kan dan voor sommigen een probleem worden, bijvoorbeeld voor mensen met veel behoeften die maar weinig terug kunnen doen. Voor hen houdt het Letsverhaal op."

"Daarom zijn we met een aantal partners gaan samenzitten om iets anders te bedenken. Het was zoeken naar een systeem om mensen elkaar te laten ontmoeten op basis van noden en behoeften, diensten en producten. We kwamen uit bij een systeem zonder 'punten' en daar hebben we een draaiboek van gemaakt. Na een mislukte poging in Binnenstad Noord zijn we mede dankzij het OCMW in Deurne

Zuid beland. Onder meer Samenlevingsopbouw, dat daar wegtrok, zag een kans om de activiteiten voort te zetten op basis van de vrijwillige inzet van buurtbewoners en een netwerk van mensen die iets voor elkaar willen doen."

"We hadden de bezoekers van 't Pleintje en een sterk groeiende transitiegroep van mensen die de intentie hadden om samen te werken. Duurzaamheid vulden zij niet alleen ecologisch in, maar ook sociaal en economisch. We zijn enkele keren samengekomen en hebben over en weer gemaakt om te peilen naar de verwachtingen. Het is erg belangrijk dat mensen elkaars gezicht zien, bij manier van spreken, en informeel met elkaar vertrouwd raken. Dat vertrouwen vonden ze een absolute voorwaarde. En zo hebben we op basis van de reacties de aanpak van het buurttruisysteem concreet gemaakt."

DEELCARROUSEL

Katlijn Bombeke: “De mensen van ’t Pleintje hadden een heel duidelijke vraag: wij willen vrijwilligerswerk doen, ons inzetten voor de buurt en zo gewaardeerd worden. En we zouden een netwerk willen om zelf dingen te kunnen vragen die wij nodig hebben. ‘Ruilen’ vonden ze een vies woord, want dan moet je iets terugdoen. Ook de transitie mensen vonden ‘delen’ een beter uitgangspunt. En zo werden het ‘delers’: je kunt zo veel geven als je wilt en zo veel krijgen als je nodig hebt. Dat is het grote verschil met Letsen. Hier hebben de mensen dat van onderuit bedacht.”

“We zijn begonnen met een eenvoudige ‘deelcarrousel’. Je moet dat zien als twee kaartenmolens, met vragen en aanbiedingen. Even later is de website er gekomen en je merkt dat die meer gebruikt wordt. Het is natuurlijk handiger: je kunt een vraag makkelijk weghalen, meer uitleg vragen, en reageren zonder je te verplaatsen. Het leuke is ook dat mensen hierdoor vertrouwd raken met een website, met internet... Ze overwinnen zo hun koudwatervrees, en zo verklein je de digitale kloof. Ze kunnen ook bij iemand terecht als het even niet werkt.”

AMBASSADEURS

Katlijn Bombeke: “Het was een groot geluk dat het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg op zoek was naar een betere integratie van psychisch kwetsbare mensen en dat ook De Hoeve voor mensen met autisme die ambitie had. Ook het CAW raakte erbij betrokken: dit paste perfect in hun opdracht. Zo kon er voor Deurne Deelt iemand worden aangeworven om mensen die psychisch kwetsbaar zijn te begeleiden. Tegelijk is hij buurtwerker. Dat is een luxesituatie. Ondertussen was er ook een groepje ambassadeurs: mensen die zich actief voor het project wilden inzetten. Zij zijn in de wijk de motor en het gezicht van zo’n actie en dat heb je nodig, zeker als je niet met punten werkt.”

ONTMOETINGEN

Katlijn Bombeke: “Creëert zo’n systeem sociale cohesie of is het omgekeerd: is er een basisnetwerk nodig om te kunnen starten? Ik ben overtuigd van het tweede, maar toch is het ook een kip-én-eiverhaal: door het te doen en het goed te begeleiden kun je ook een klik maken. Dan moet je wel iedereen op zijn manier laten werken, in zijn of haar veilige context. In dit geval zijn dat de mensen van ’t Pleintje en van de transitiegroep. Zo kun je iets laten groeien en kun je maken dat mensen elkaar uiteindelijk ontmoeten, als er al een basis is.”

“Er was dankzij het buurthuis een fysieke plek, en ook dat

“Vrijdag: Volkskeuken in Deurne.

Onze plaatselijke keukenprinsen en -prinsessen koken weer een heerlijk driegangen-menu voor ons met lokaal biologisch lekkers.

Graag op voorhand uw plaatsje reserveren via xxx@transitiedeurne.be. Waar?

Buurthuis ’t Pleintje”

— Facebookgroep Transitie Deurne

is belangrijk. Alleen maar virtueel werkt niet: ontmoetingen zijn essentieel. Die organiseert Deurne Deelt op geregelde basis: iets drinken, eten, gezellig samen zijn, Repair Cafés, deelmarkten, volkskeukens... Ook dat heeft met vertrouwen te maken en met het informele: zo was er iemand met psoriasis die hulp zocht. Dat doe je niet op een website, wel in een ontmoeting waar een begeleider of een ambassadeur het project nog eens in de aandacht brengt: wat zijn vragen en behoeften, wat is het aanbod?”

“Op den duur weten mensen wie ze kunnen aanspreken voor wat, en dat werkt. Tegelijk moet je het koesteren en blijven volgen. Het netwerk groeit en de mensen die zich inschrijven worden talrijker. Ook in andere wijken is er going. Maar je hebt dus coördinatie nodig, een plek en vertrouwen.”

VORMINGPLUS ANTWERPEN

Iedereen telt mee. Vormingplus regio Antwerpen wil bijdragen tot de ontwikkeling van een duurzame samenleving waar iedereen meetelt. De organisatie is actief waar mensen wonen en werken, waar problemen vaak aan den lijve ervaren worden. Ze brengt mensen samen om te leren en zorgt ervoor dat ze hierdoor ook echt iets kunnen bereiken. Vormingplus doet dat door te vertrekken vanuit de deelnemers zelf en door het vormingsproces toe te spitsen op sociale en culturele doelen. Mensen mogelijkheden aanreiken om iets op te steken, zich te versterken en een engagement in de samenleving op te nemen, dat is het opzet.

www.vormingplusantwerpen.be

“Een bewoner van De Hoeve kwam in contact met een bezoeker van het wijkcentrum 't Pleintje die bij het project betrokken was, en dat werd een toffe match. Ze hadden een gezellige babbel en gingen samen aan het breien. Het is een activiteit op zichzelf geworden. Zo hebben mensen elkaar ontmoet die elkaar anders nooit zouden ontmoeten. De mevrouw van 't Pleintje voelde zich hierdoor ontzettend gewaardeerd. En dat is waar het om gaat: elkaar ontmoeten en samen vorm geven aan de samenleving. We zijn aan het verarmen op dat vlak.”

— Katelijn Bombeke, educatief medewerker bij Vormingplus Antwerpen

“Vertrouwen is ongelooflijk belangrijk om het systeem draaiend te houden. En dat wil ook zeggen dat je bijvoorbeeld op de website je privacy niet te veel mag afschermen, want dan weten mensen niet met wie ze te maken hebben. Ze willen gezichten zien! Ook dat bleek tijdens de voorbereidingsfase. Vertrouwen is echt het sleutelwoord.”

Veldoorlog in leuven

PARKVELD, LEUVEN

Als ooit het Parkveld in Heverlee, nu een historiek natuur- en landbouwgebied in de Leuvense rand, een woon- en bedrijfzone wordt, zal men het de tegenstanders niet kunnen verwijten dat ze niet alles uit de kast hebben gehaald om de metamorfose van de klassevolle aardkluiten tot beton en steen te verhinderen...

Parkveld is ook een symbooldossier.

Dit is de situatie eind 2013: Parkveld, goed voor zowat 15 vruchtbare hectare, is deels in handen van de intercommunale Interleuven en sinds 2002 deels van de vastgoedfirma Extensa. Een ander deel – vroeger was het uitgebreider – is eigendom van het Leuvense OCMW, dat de grond aan landbouwers verpacht. Al jaren is duidelijk dat de stad Leuven hier appartementsgebouwen wil neerzetten. Er zouden ook een bedrijventerrein komen en een residentiële woonwijk, waar dan weer een nieuwe ontsluitingsweg voor nodig is. De Raad van State verklaarde de plannen al tot drie keer toe nietig.

KRAAKACTIE

5 augustus 2012. In Leuven vindt het vierde Klimaatactie-kamp plaats, een week vol met workshops, wandelgangen en debatten over duurzaamheid, klimaatneutraal leven enz. Zowat 150 mensen kamperen op het Parkveld, een symbolische kraakactie die tot vlak vóór het gebeuren geheim werd gehouden. Uit deze verzetsdaad komt een groep mensen voort, die onder meer 18 are omploegt, inzaait en als groenteakker gebruikt. De grond, eigendom van Extensa en ingekleurd als ‘woonfunctie’, ligt al jaren braak. Dit is dus een positieve ‘onderneming’, offensief maar niet in strijdmodus.

Tot op vandaag is de groep De Gulle Akker actief om de grond te onderhouden, ecologisch te tuinieren en jaarlijks een biodiversiteits teeltplan te ontwerpen. Wie meedoet, draagt financieel bij tot ‘de pot’ voor de aankoop van plant- en zaadgoed. De oogst wordt verdeeld ‘volgens de geleverde inzet’. Samen moestuinieren op collectieve grond, maar dan illegaal, zou je kunnen zeggen. Op die grond blijkt zich ook een uitzonderlijke plantengroei voor te doen.

GRONDOORLOG

Tot zover de zichtbare actie, met de woelende handen in de akkergrond. Het is maar één wapen in een complexe grondoorlog. Een divers samengestelde groep met individuen en vertegenwoordigers van organisaties – buurtbewoners, natuurgidsen, Parkveldlandbouwers, organisaties als de Boerenbond, Climaxi en Voedselteams, politici van de oppositie, sympathisanten – voert intussen volop de politieke en juridische strijd, letterlijk met ondergrondse bijeenkomsten. Het gevecht is complex, speelt zich zowel lokaal als op Vlaams niveau af en vergt een grondige kennis van juridische en politieke sluip- en andere wegen. Die kennis is er in de groep ook: dossiers worden bestudeerd en aangemaakt,

“Een duurzaam land- en tuinbouwbeleid focust op een promotie- en afzetstrategie bij de Leuvense bevolking en op het vrijwaren van landbouwgrond.”

— Uit de beleidsnota van de stad Leuven voor 2013-2018

advocaten aangesproken, argumentaties ontwikkeld, ambtenaren geraadpleegd, mensen benaderd... Doel is het Parkveld te behouden als open ruimte en in zijn geheel een landbouw-, recreatie- en natuurfunctie te blijven geven. De groep trekt de argumentatie open tot het Leuvense beleid inzake bedrijventerreinen, bestrijding van leegstand, verdichting, renovatie, verkeer, klimaatneutraliteit en... het behoud van landbouwgronden.

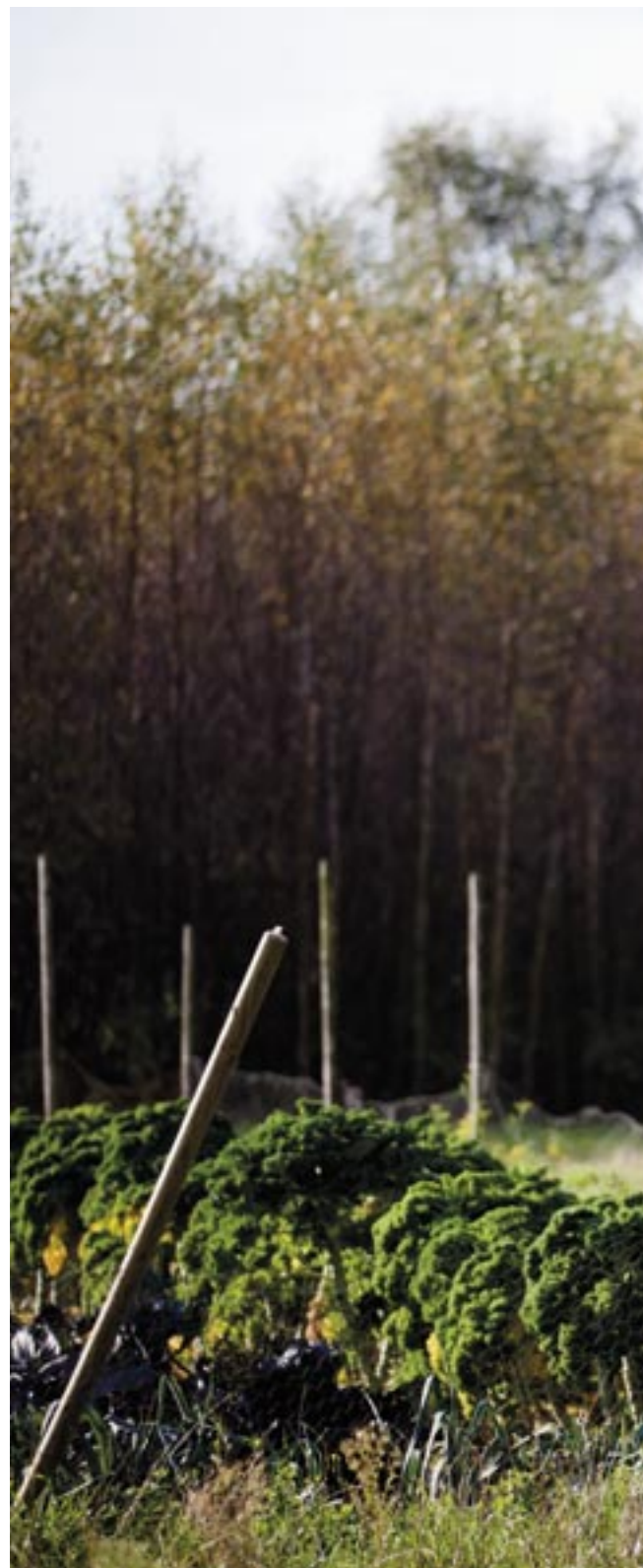
FORCEREN

Dit is een voorbeeld van een lokale ad-hocgroep die zich verenigt rond een tastbaar en goed afgebakend doel. De groep past guerrilla- en reclaimtechnieken toe, maar put ook alle andere beschikbare middelen uit om haar strijd te voeren: politiek, juridisch, mobiliserend, mediatiek... De taken worden ad hoc verdeeld, er wordt zowel in de diepte als in de breedte gewerkt en behalve protest (wat willen we niet?) is er een beargumenteerd tegenvoorstel (wat willen we wel en waarom?). Als de betrokkenen zelf niet in dialoog willen gaan, moet je het gesprek forceren, volgens de actievoerders, met duidelijke eisen én met kennis van zaken.

*“Sommigen vinden dat Parkveld
maar best wordt overgoten met
beton, om er een verkaveling en
bedrijventerrein te installeren.
Dit terwijl het aanpalende bedrij-
venterrein van Haasrode voor
1/3 leegstaat. Vreemd genoeg is er
niet eens een gedegen maatschap-
pelijk debat over.”*

— Uit een pamflet van Parkveld

www.parkveld.org

“De commerciële media zoals ze vandaag werken krijgen het bedrijfsmatig moeilijk door de dalende oplages en advertenties, en ze hebben veel moeite om de nieuwe mediatechnologieën te omhelzen. De huidige subsidiëring door de overheid werkt dat in de hand.”

Nieuw! De media

DE WERELD MORGEN

Overdreven snelheid. Vervlakking. Commercialisering. Sensationalisering.

De onvrede over ‘de vierde macht’ is niet van de lucht. Combineer dat met de opkomst van het internet, nieuwe technologische mogelijkheden en zakelijke modellen. Zoek gedreven journalisten, partners die mee willen financieren en burgerjournalisten. Het resultaat is DeWereldMorgen.be, een online medium en een van de nieuwe nieuwssites die de jongste jaren het digitale licht zagen.

DeWereldMorgen.be ging online in maart 2010, met als een van de doelen het wegwerken van de steeds meer kunstmatige waterscheiding tussen ‘beroepsjournalisten’ en ‘de rest van de wereld’. Het moest meer dialoog worden. Lukt dat?

Medeoprichter en ex-VRT-journalist Dirk Barrez: “Er leveren momenteel zowat 250 mensen vrijwillig bijdragen aan DeWereldMorgen.be. Een belangrijk deel van het publiek dat je bereikt, maakt dus mee het medium. Daar zitten ontzettend goede dingen bij. We hebben dan ook nog nooit zo veel goed opgeleide mensen gehad in dit land. Velen hebben de basisvaardigheden.”

“Een heel stuk van de werklust van de vaste ploeg met zowat zeven mensen bestaat erin dat ze de journalistieke inbreng van de samenleving, dus die enkele honderden burgerjournalisten, in de beste vorm op de website brengen. Er zijn periodes waarin zijzelf minder journalistiek werk produceren, net omdat ze hiermee bezig zijn. Eigenlijk is de ploeg te klein voor de grote werklust en moet je oppassen dat je geen machine creëert die doldraait. Maar we slagen erin een aantal mensen nog betere producten te laten maken: inhoudelijk goed, accuraat, stilistisch in orde. Anderen haken af. Je

kunt niet iedereen blijven meenemen in de stijl. We matigen ons niet aan dat we een school voor journalistiek zijn. Daar zijn onze middelen te beperkt voor en het zou een project in een project worden.”

“De dialoog met de lezers, die kunnen reageren, is er ook. Onder meer Facebook is de jongste tijd fors gegroeid. Alle reacties op de fora worden bekeken en het werkt vrij goed, als ik het vergelijk met andere websites. Uiteraard hebben ook wij al moeten ingrijpen. En je blijft altijd mensen hebben die geen rekening willen houden met de basisregel: argumenteer.”

Partners die bijdragen aan DeWereldMorgen.be zijn sociaaleconomische bewegingen, culturele organisaties, noord-zuidorganisaties. Een ander stuk van de inkomsten, naast advertenties en andere eigen inkomsten, zijn overheidssubsidies. Een werkbaar model?

Dirk Barrez: “Wij hebben gekozen om niet samen te werken met commerciële partners, wel met spelers die een maatschappelijke overtuiging uitdragen. Maar dit project is en blijft een journalistiek project. Na bijna vier jaar zijn we erin geslaagd te bewijzen dat het model levensvatbaar is, al is het

niet gemakkelijk. Een ‘regimespeler’ zijn we nog niet, wel één van wie men beseft dat hij niet meer zal verdwijnen. Natuurlijk kan het beter, door meer inkomsten te genereren. Persoonlijk ben ik ervan overtuigd dat een verdubbeling over vijf jaar moet kunnen. Dan kun je meer mensen zetten op de begeleiding en kun je naast het sociaaleconomische, dat we nu goed coveren, andere segmenten uit de nieuwsgaring beter afdekken: ecologie, de andere economie, cultuur, het internationale.”

“De overheid heeft met haar ondersteuning van de pers een belangrijke opdracht: zorgen voor pluralisme en voor voldoende diverse stemmen op het publieke forum, om het debat over de wezenlijke dingen fatsoenlijk te voeren. Dat gebeurt nu zeker niet optimaal, waardoor een aantal stemmen ontbreekt. Dat komt door de manier waarop het medialandschap wordt gesubsidieerd: de distributie van het papieren product wordt ondersteund. Dat is niet technologie-neutraal. En zolang je daar 300 miljoen euro aan geeft, dat is de schatting voor 2010, krijg je volgens mij het model niet hervormd. De vroege postbedeling kost aan de samenleving meer dan wat de abonnee betaalt. Dat is hallucinant. Journalistiek mag niet bevoordeeld of benadeeld worden afhankelijk van de technologie, zoals nu.”

“Je zou als overheid je subsidiëring kunnen verbinden met de journalistieke sterkte van bedrijven. Of journalisten een rugzak met ondersteuning geven. Als we journalistiek maatschappelijk hoogachten en we mensen opleiden als journalisten, dan verdienen zij de ondersteuning, niet de media-

“Veel organisaties die als beweging begonnen, ontwikkelen sinds een tijd een vorm van cliëntelisme: mensen zijn er cliëntmatig mee verbonden. Als die cliëntrelatie wordt verstoord en je kunt niet terugvallen op een bewegingsrelatie, val je tussen wal en schip. Dan heb je verzuimd je cliënten aan te spreken als bewegingsmensen. Veel organisaties zitten met dat probleem, ook de grootste.”

“Wij willen niet de indruk wekken dat we als enige de journalistieke bandbreedte kunnen vergroten. Er zouden best nog spelers bijkomen om het landschap te vernieuwen. Je kunt samen de taart groter maken en de technologie maakt het mogelijk om met veel minder kosten diversiteit te organiseren.”

concerns. In die richting moet je durven denken. Dat zal de hele industrie verplichten om de basics ernstig in overweging te nemen. Zó organiseer je diversificatie en vernieuwing.”

Jullie omarmen de digitalisering. Het lijkt me dat daar ook voor de sociaal-culturele sector nog een groot braakliggend terrein is?

Dirk Barrez: “We hebben daar van bij onze opstart ideeën over geformuleerd, bijvoorbeeld om een soort sociaal platform te maken waar organisaties over een omgeving beschikken om websiteperikelen op te lossen, zich met mekaar te verbinden op diverse niveaus, digitale kennis te verzamelen en te delen. Waarom zou je bijvoorbeeld mensen die met milieu bezig zijn niet met elkaar linken?”

“Een van de problemen is dat de structuren in dit land die technologische vernieuwing mee vorm moeten geven, financiële winstgevendheid als een basiscriterium gebruiken. Wij willen afgerekend worden op maatschappelijke winstgevendheid. Maar hiermee stoot je op *the powers that be*, die meestal uit de meer technologische kant komen, en het sociale als een franje zien.”

“We mogen ons geen rad voor ogen draaien over de kracht van de civiele samenleving. Ik acht ze heel hoog, maar net daarom stel ik vast dat we haar sterkte niet mogen overroepen. Ze maakt zich vandaag vooral wijs dat ze zo sterk is. Als dat zo zou zijn, dan zou er een sociale verenigings-Facebook komen en zou ze de nodige ingangen hebben bij de overheid en bij de technologische departementen om technologie ook op maat van de samenleving aan te wenden. Dan zou ze sociale media kunnen ontwikkelen. ‘Sociaal’ in de echte betekenis van het woord, ‘in handen van de samenleving’, niet zoals het huidige Facebook: dat is voor mij geen sociaal medium.”

Je bent een groot voorstander van de coöperatieve gedachte.

“Ja, zelfs zozeer dat ik er net een boek over schreef *Coöperaties. Hoe heroveren we de economie?* Een middenveld is maar zo sterk in de mate dat het zich niet in de hoek laat drummen van het puur sociale en culturele: de zogenaamde zachte kant... Een krachtig middenveld is ook economisch actief, en dat ontbreekt nu. Vroeger was die economische factor er wel, met eigen uitgeverijen, kranten... Dat waren economische initiatieven vanuit een maatschappelijke ambitie. In die zin is DeWereldMorgen.be voor mij een pars pro toto.”

“Zo kom ik ook uit bij de coöperatieve gedachte: dat is eigenlijk de vorm bij uitstek om maatschappelijke ambities met economie te verweven en mensen te mobiliseren. Vennoten kunnen bijvoorbeeld zijn: lezers, journalisten en organisaties. Hoe ze zich tot elkaar verhouden en hoe je dat organiseert, moet je wel op voorhand heel goed afwegen.”

DEWERELDMORGEN.BE

DeWereldMorgen.be ging op 1 maart 2010 online. Het initiatief groeide uit het voormalige Indymedia en PALA.be | Global Society vzw, die ijvert voor een duurzame, sociale en democratische wereld. DeWereldMorgen.be is het vlaggenschip van GetBasic vzw, die erkend is als sociale beweging.

www.dewereldmorgen.be

“Een probleem van het middenveld en de civiele samenleving is het ontbreken van een sense of urgency: dat heeft te maken met oude structuren en gewoonten, en met een cultuur van ‘als het vandaag niet gebeurt, dan morgen’ en ‘we gaan het mekaar toch ook niet te lastig maken’. Dat maakt een mens soms kwaad: we missen zoveel kansen. Nú zijn er nog middelen om het tij richting ‘minder sociale cohesie en meer zelfredzaamheid’ te keren.”

— Dirk Barrez, medeoprichter DeWereldMorgen.be en NewB, hoofdredacteur PALA.be

Over waarde en eigenwaarde

'T SOCIAAL PROFIJTJE, DE MECHELSE SOCIALE KRUIDENIER

De klassieke 'voedselbedeling', dat beeld is bekend: mensen in armoede krijgen er pakketten die ze moeten komen afhalen. 't Sociaal Profijtje in Mechelen, een van de kleine twintig sociale kruideniers in Vlaanderen, doet het sinds 2000 anders: in de winkel kiezen de klanten zélf welke voedingsmiddelen en verzorgings- en huishoudproducten ze nodig hebben. Hun vraag bepaalt ook het aanbod. Ze betalen een (veel) lagere prijs dan elders – 40% van de winkelwaarde – en het gaat om hoogwaardige, gezonde producten. Vervallen of bijna vervallen producten komen er hier niet in.

DRIE LUIKEN

Er is meer: essentieel voor elke sociale kruidenier is de ontmoetingsruimte. Dat is een plek van sociale contacten en netwerking, en klanten krijgen er van de vrijwilligers alle mogelijke nuttige informatie. Organisaties en verenigingen die van belang kunnen zijn, stellen zich hier voor aan mensen die vaak moeilijk te bereiken zijn. Dat is een belangrijke meerwaarde van een sociale kruidenier. De ontmoetingsruimte is ook een handige 'wachtruimte'.

Vrijwilligers runnen de winkel en de ontmoetingsruimte, samen met de verantwoordelijke van het Sociaal Centrum. In Mechelen gaat het om een divers samengestelde groep van zowat 25 mensen. Die verscheidenheid is een doel en de vrijwilligers worden ook opgeleid. De vrijwilligerswerking, met sociale contacten en de zichtbare zinvolheid van het werk als grote troeven, is het derde onmisbare luik van het geheel dat 'sociale kruidenier' heet. De doelgroep wordt hierdoor mede-eigenaar van het project. Tot slot: 't Sociaal

Profijtje werkt samen met andere armoedeorganisaties en houdt mee het armoedebeleid in het oog. Sociale kruideniers spelen een eigen rol in het lokale sociaal beleid.

PIONIER EN KOEPEL

Het Mechelse 't Sociaal Profijtje is sinds 2000 een pionier onder de sociale kruideniers in Vlaanderen. Zelf haalde het Mechelse Sociaal Centrum zijn inspiratie in Namen, bij La Fourmi en zijn vrijwilligerswerking. Het fenomeen 'sociale kruidenier' groeit, mede onder Mechelse impuls. Dat leidde in 2010 tot de oprichting van de koepelorganisatie Sociale Kruideniers Vlaanderen vzw. Die wil de aankooppositie van de sociale kruideniers versterken en van het begrip 'sociale kruidenier' een kwaliteitslabel maken. Bij dat label hoort dus dat je als sociale kruidenier zorgt voor een ontmoetingsruimte en arbeidsmogelijkheden.

Niet iedereen kan zomaar al zijn aankopen doen in 't Sociaal Profijtje. Er zijn toeleidingscriteria en doorverwijskanalen.

“Ik heb net mijn kindje even achtergelaten in de speelruimte, om rustig te kunnen kiezen in het winkeltje. Dat deed wel even raar, want ik doe dat normaal nooit. Terwijl ik aan het wachten was, las ik in de ontmoetingskamer iets over een uitstap voor gezinnen met kinderen. Mijn vriendin zag dat ook wel zitten, zei ze, terwijl we samen koffie dronken. Daar zal ik straks eens over praten met iemand van hier.” — Een klant

Er zijn ook plafonds voor de te besteden bedragen en er is een limiet van één jaar. Daarna is de sociale kruidenier een jaarlang ‘verboden terrein’. ’t Sociaal Profijtje ziet dat na dat jaar maar een minderheid terugkomt. Een kleine 200 gezinnen en alleenstaanden, met en zonder kinderen, waren in 2012 klant, goed voor meer dan 500 mensen. Ook mensen zonder papieren zijn tijdens en ook nog na hun procedure welkom in ’t Sociaal Profijtje.

CRISIS

’t Sociaal Profijtje maakte een grote sprong voorwaarts sinds de samenwerking met Carrefour, dat bereid was merkproducten goedkoper te verkopen aan de sociale kruidenier. Ook plaatselijke handelaars en de groenteveiling in Sint-Katelijne-Waver leveren producten aan. Sinds de crisis zijn besparingen en rationalisering overal aan de orde, waardoor het aanbod beperkter wordt en er met andere bedrijven wordt onderhandeld. Die evolutie maakt het voor ’t Sociaal Profijtje, ondanks de groei, moeilijk om zelfbedruipend te zijn en de zaak los te laten, wat de bedoeling was. Want er zijn in Mechelen nog noden: een sociaal restaurant, onderdak voor de winter, daguitstappen voor mensen in armoede...

“Arm zijn hoeft niet te betekenen dat je tevreden moet zijn met wat de anderen weggooien. Het gaat bij ons niet over gratis. Door je producten een waarde te geven verhoog je ook het gevoel van eigenwaarde bij mensen.”

— Sabine Schoevaers, coördinator

“Ik woon allang in Mechelen, maar door hier vrijwilligerswerk te doen zie ik schrijnende dingen: mensen die zelfs niet genoeg eten hebben om hun kinderen degelijk te voeden, huisjesmelkers die veel te hoge prijzen vragen voor koterijen... Hier een beetje verandering in kunnen brengen maakt me gelukkig. Ik heb ook een vorming gekregen, waardoor ik nog beter naar deze mensen kan luisteren.”

— Een vrijwilliger

“Wij bieden niet alles aan en er zijn beperkingen. Onze klanten moeten ook elders dingen kopen. Anders maak je ze wereldvreemd en dat is net niet de bedoeling.”

— Sabine Schoevaers, coördinator

SOCIALE KRUIDENIERS

De vzw Sociale Kruideniers Vlaanderen wil via een groeiend netwerk van winkels voor armen een structureel alternatief bieden voor de klassieke noodhulp, en vertrekt daarbij van een visie op armoede als een probleem dat op het niveau van het individu én de samenleving opgelost moet worden. De pijlers van de visie zijn:

- respect voor de menselijke waardigheid, door armen te behandelen als klanten, hen kwaliteit en keuzevrijheid aanbieden in de winkels;
- emancipatie en sociale insluiting door hen in de winkel een ontmoetingsplaats en arbeidsmogelijkheden aan te bieden;
- bijdragen aan het armoedebestrijdingsbeleid door de ontwikkeling van een netwerk van winkels met een eigen kwaliteitslabel en door de samenwerking met andere partners.

www.socialekruideniersvlaanderen.be

Netwerk gaat digitaal

WEBSITE

“Bouw mee aan de eerste groene online community van het land”: Netwerk Bewust Verbruiken zet hoog in met de website www.bewustverbruiken.be, die de organisatie in januari 2014 lanceerde.

Het gaat over duurzaam leven, ‘consuminderen’ en ‘consumanderen’.

Informer en inspireren is het dubbeldoel.

Elektrische fietsen met een onzichtbare motor, de organisatie Autopia die je op weg helpt om aan autodelen te doen, cohousing, groene vakantielocaties, tips aan het adres van Filip en Mathilde voor een duurzamer leven, een route voor tweedehandskleding in Brussel, het digitale energiehuis van de Gezinsbond... Je kunt niet zeggen dat de website van het Netwerk niet levendig, fris en divers oogt. De teksten zijn kort en krachtig, de links talrijk en rijk. In de eerste plaats naar de organisaties die behoren tot het netwerk, dat op die (digitale) manier versterkt wordt.

HET LEVEN ZELF

An Kokken: “We hebben vooraf een bevraging gedaan bij lezers en gebruikers wat onze website moest zijn: ‘inspirerend’ en ‘betrouwbaar’ kwamen daar als belangrijkste eigenschappen uit. Toffe en grappige artikels zijn een plus, maar de informatie moet vooral interessant, nuttig en inspirerend zijn voor je eigen leven. Een mix, zoals het leven zelf. Ons perspectief is daarbij altijd dat van de consument. Onze partnerorganisaties – Bond Beter Leefmilieu, Fairfin, Femma, Max Havelaar enzovoort – kunnen zich naar andere doelgroepen richten, zoals scholen of beleidsmakers.”

“We geven consumenten de kans om zelf bijdragen te schrij-

ven op de website en mekaar met tips te inspireren. Ook via de sociale media kunnen ze dat. Zo’n online *community* van actieve organisaties en consumenten uitbouwen is een punt uit ons beleidsplan. De website is daarvan een superbelangrijk onderdeel. Ons publiek leest steeds minder brochures en zoekt zijn informatie steeds vaker op het net.”

STERKER NETWERK

Het Netwerk werd in 1998 opgericht en telde van bij het begin zowat veertig organisaties die werken rond consumenten, het milieu en de noord-zuidthematiek. Een van de voornaamste doelstellingen was het versterken en bundelen van de communicatie rond duurzaam leven. De samenstelling van de veertig lidorganisaties is veranderd, maar het aantal partners blijft stabiel.

An Kokken: “De netwerkgedachte is in de loop der jaren een beetje verminderd. Netwerk Bewust Verbruiken ging steeds meer eigen thematische projecten beheren. Nu willen we de opportuniteiten van het netwerk weer versterken, met de website en de hele digitale vernieuwing als eerste aanzet. Organisaties krijgen een eigen profiel en kunnen zo via het Netwerk hun boodschappen en artikels verspreiden. Dat is work in progress en iets dat je constant moet onderhouden.

Ik hoop dat we daar personele en financiële middelen voor blijven vinden: communicatie is tenslotte essentieel. Een website die niet onderhouden wordt omdat het project is gestopt, is heel snel verouderd. Daar hebben we ervaring mee. Binnenkort gaan we ook uitgebreid polsen naar wat de leden van het Netwerk verwachten: nieuwtjes uitwisselen, samen memoranda maken, andere vormen van uitwisseling...”

“Zelf zijn wij de jongste jaren ook van werking veranderd: in plaats van tijdelijke themaprojecten op te zetten rond bijvoorbeeld kleding of goud, proberen we nu meer en meer transversaal te werken en voor nieuwe projecten voort te bouwen op wat we al in huis hebben. Als je je bijvoorbeeld tot jonge ouders richt, kun je alle duurzame thema’s, zowel voeding als mobiliteit, aan bod laten komen. Die richting willen we meer uit, om te vermijden dat we van projectsubsidie naar projectsubsidie rollen en na een tijd projecten moet laten schieten omdat er geen middelen meer zijn.”

“Rond vegetarisch leven bijvoorbeeld is de boodschap geëvolueerd van ‘dit of dat mag niet’ naar toffe recepten, leuke adresjes enzovoort. Sociale media spelen daar onmiskenbaar een grote rol in.”

KANTELJAAR

Een opvallend zinnetje op de Facebookpagina van het Netwerk: 2013 was een kantenjaar wat het duurzame gedachtegoed betreft. An Kokken: “Ik houd in het oog wat er allemaal leeft, via zo veel mogelijk kanalen. Wat er in 2013 allemaal in die media is gekomen, is immens veel meer in vergelijking met de vorige jaren. Netwerk Bewust Verbruiken is al een tijd bezig met delen, ruilen en consuminderen, maar bij journalisten leefde het thema niet echt. Maar in 2013 kon je geen krant openslaan of het ging over ruilen en delen. Het is bijna gemeengoed geworden.”

“Hoe dat komt? Enkele toffe en mediagenieke initiatieven hebben daarin zeker een rol gespeeld. Denk aan de Repair Cafés, dat enorm hard is opgepikt door de media. Delen: idem. Veggie: ook... Misschien speelden de grote tops en de klimaatcrisis een rol? Die lijkt nu stilaan bewezen en mensen beseffen steeds meer dat hun consumptiegedrag gevolgen heeft. En misschien werpt het campagnewerk van jaren zijn vruchten af? ‘t Is dubbel: niet alleen je communicatie moet goed zijn, de mensen moeten ook openstaan voor de boodschap.”

“Wat hebben we al aan kennis en expertise? Hoe kan het beter, rijker en anders worden? Hoe kunnen we het bestendigen? Dat is de richting die we willen uitgaan met onze projecten. Zo vermijd je dat je van het ene tijdelijke project in het andere rolt.”

— An Kokken, Netwerk
Bewust Verbruiken

Een succesnummer: de Repair Cafés

Een van dé recente succesnummers in de sector zijn de Repair Cafés, de gezellige ‘herstelbijeenkomsten’ die sinds december 2012, toen het eerste Café plaatsvond, uitgroeiden tot een fenomeen. An Kokken: “Dat is met voorsprong ons meest succesvolle project ever. Het is zot snel gegaan...”

Het *bougeert*...

Het merk ‘Repair Café’ komt uit Nederland en Netwerk Bewust Verbruiken maakte er in Vlaanderen haar project van: “Het begon kleinschalig met een subsidie van de provincie Vlaams-Brabant voor tien Repair Cafés, maar in een mum van tijd is heel Vlaanderen en Brussel erop gesprongen. Een Repair Café ontstaat lokaal en wij geven er mee richtbaarheid aan via onze website en Facebook. De initiatiefnemers krijgen van ons een hand-leiding en kunnen hier terecht met vragen. We organiseerden ook al een trefdag waarop ze hun ervaringen konden uitwisselen. Dat is onze rol. We kunnen iemand in dienst houden die dat voor drie jaar coördineert, dankzij een vervolgsubsidie van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse overheid. Het *bougeert* enorm en dat is fantastisch.”

Praktisch, lokaal en bruikbaar

Vanwaar het succes van de Repair Cafés? Wat is het geheime recept? An Kokken: “Dit is écht iets voor iedereen, los van klasse, politieke voorkeur, leeftijd. Senioren, hipsters, jonge gezinnen, mensen van verschillende nationaliteiten...: ze lopen er allemaal vrolijk door elkaar. Je krijgt een doorsnede van de bevolking. Het is tof omdat het nuttig en gezellig is, niet omdat je lekker samen zit met mensen van je eigen ‘soort’. Wij merken ook: hoe praktischer een initiatief of project is en hoe beter mensen het kunnen toepassen in hun eigen leven, hoe beter het werkt. Anders gezegd: hoe abstracter je boodschap, hoe moeilijker het wordt om een groot publiek te bereiken. Repair Cafés zijn ook lokaal, en als deelnemer bespaar je geld door mee te doen. Ook dat helpt. Een ander succesvol project is het Ecoplan van Gent: een kaart met consumentvriendelijke restaurants, winkels, initiatieven... De 120.000 exemplaren zijn allemaal weg. Opnieuw: het is praktisch, lokaal, meteen bruikbaar, inspirerend...”

“‘Stoel zkt lief’ is een spin-off van de Repair Cafés. Daar gebeuren twee dingen: Bos+ vertelt het verhaal van de houtkap die nodig is voor de stoel die je koopt, en wij zorgen voor thematische Repair Cafés om meubels te pimpen. Jongvolwassenen die net alleen zijn gaan wonen zijn de doelgroep. Dat is allemaal consumentgericht en het sluit mooi aan bij de Repair Cafés.”

“Ik mocht met Radio 1 op studiereis naar Freiburg om daar de cohousing- en andere duurzame initiatieven te bezoeken en beleven, en dat was echt een aanrader! Je komt naar huis en hebt helemaal zin om op dat elan verder te gaan! Het verslagje van ons Freiburgavontuur lees je op mijn blog...”

— Isabel Van Bergen, in een reactie op een aankondiging van partnerorganisatie Samenhuizen op de website van Netwerk Bewust Verbruiken

NETWERK BEWUST VERBRUIKEN

Netwerk Bewust Verbruiken informeert en sensibiliseert consumenten, over mens- en milieuvriendelijke producten en diensten, alsook over hun eigen verbruiksgedrag. De organisatie reikt praktische oplossingen aan rond thema's als consumanderen (voeding, afval, wonen, energie, mobiliteit) en consuminderen (delen, hergebruik, herstellen, tweedehands). Via verschillende kanalen gaat ze in dialoog met burgers: de website, thematische campagnes, projecten, standenwerking en vormingen. Meer dan veertig consumenten-, milieu- en ontwikkelingsorganisaties maken deel uit van het netwerk.

www.bewustverbruiken.be

A photograph of a man and a woman inside a white tent. The man, in the foreground, is wearing a black beanie with a white band and a white jacket. He is looking out of the tent opening. The woman, behind him, is wearing glasses and a blue hood. They are both looking towards the right, where a large, overcast sky is visible through the tent's opening. The background shows some blurred trees and foliage.

“Sociaal-culturele praktijken zijn van oudsher gericht op het vernieuwen van de samenleving en van interacties tussen mensen.

Ze geven mee vorm aan het middenveld tussen de markt, de staat en de leefwereld van mensen.

Ze wegen op de politieke besluitvorming en de organisatie van het economische weefsel.

Ze organiseren mee de solidariteit en de belangenbehartiging. Sociaal-culturele praktijken gaan over alles wat van menselijk en maatschappelijk belang is: gezin en relaties, arbeid, cultuur, gemeenschap, participatie, economie, duurzaamheid, leren, ruimtelijke ordening, vrije tijd, voeding en gezondheid...”

A hand in a grey sleeve points towards the right side of the frame. The background is a blurred outdoor scene with dry grass and bare trees under a cloudy sky.

4

Sociaal-cultureel werk
is een essentiële actor
in het democratische proces

Er waren eens...

OUDEREN EN JONGEREN IN GESPREK

Van een zwakte een sterkte maken, en daarbij onverminderd blijven uitgaan van je basiswaarden: *il faut le faire*. Het is wat de Humanistisch-Vrijzinnige Vereniging Oost-Vlaanderen sinds 2007 presteert. Grote voorbereidende analyses waren er niet: alles is min of meer toevallig ontstaan en spontaan gegroeid. Uiteindelijk kwam er lijn in het project dat we hier voorstellen.

HOE HET GROEIDE...

Zingeving, levensbeschouwing: daar is het HVV in haar werking om te doen. Maar de vereniging vergrijsst en de oude 'overtuigingslogica' doet het niet meer. De meeste mensen worden vandaag de dag geen lid van een vereniging voor de vorm, maar voor de inhoud. Ook hier rees dan ook de overbekende vraag: "We zouden iets moeten doen met jongeren. Maar wat?" Het simpele HVV-antwoord: we brengen ouderen en jongeren met elkaar in dialoog, want dat gebeurt veel te weinig buiten familieverband.

"Hoe kun je de manke beeldvorming en de vooroordelen van jongeren over ouderen en omgekeerd het beste doorbreken? Door ze met elkaar in gesprek te brengen. Dat gebeurt nu nauwelijks."

Het toeval wil dat de voormalige coördinatrice van het Geuzenhuis in Gent inmiddels docente was geworden aan een hogeschool. Daar kon de overbekende vraag een antwoord krijgen: de 'proefkonijnen' lagen bij manier van spreken voor het grijpen. De themagesprekken tussen de Gentse Grijze Geuzen – de seniorenafdeling van HVV en vragende partij voor een initiatief als dit – en studenten sociaal-cultureel werk die HVV organiseerde verliepen zo goed, de tevredenheid was zo groot en de reacties waren zo positief dat opvolging zich opdrong.

En zo geschiedde: HVV Oost-Vlaanderen brengt sindsdien met een minimum aan middelen jongeren en ouderen samen. Tijdens gespreksnamiddagen hebben ze het in kleine groepjes met elkaar over thema's als inspraak en beeldvorming – hoe kijken jongeren naar ouderen en omgekeerd? – en over levensthema's: seksualiteit, levenskwaliteit, eenzaamheid, geluk...

DE GESPREKSPRAKTIJK VAN ALLEDAG

De gesprekken worden minimaal begeleid – vooral aan het begin, om de dialoog op gang te brengen – en verlopen bijna altijd merkwaardig vlot. Zo maakt het project reclame voor

zichzelf en werden inmiddels ook sessies in andere Oost-Vlaamse steden georganiseerd. HVV Oost-Vlaanderen werkt met wisselende jaarthema's waar de gesprekken, die meestal beperkt blijven tot één sessie, in kaderen. In 2013 was dat 'geluk in tijden van crisis', en in 2014 brandende 'ethische kwesties'.

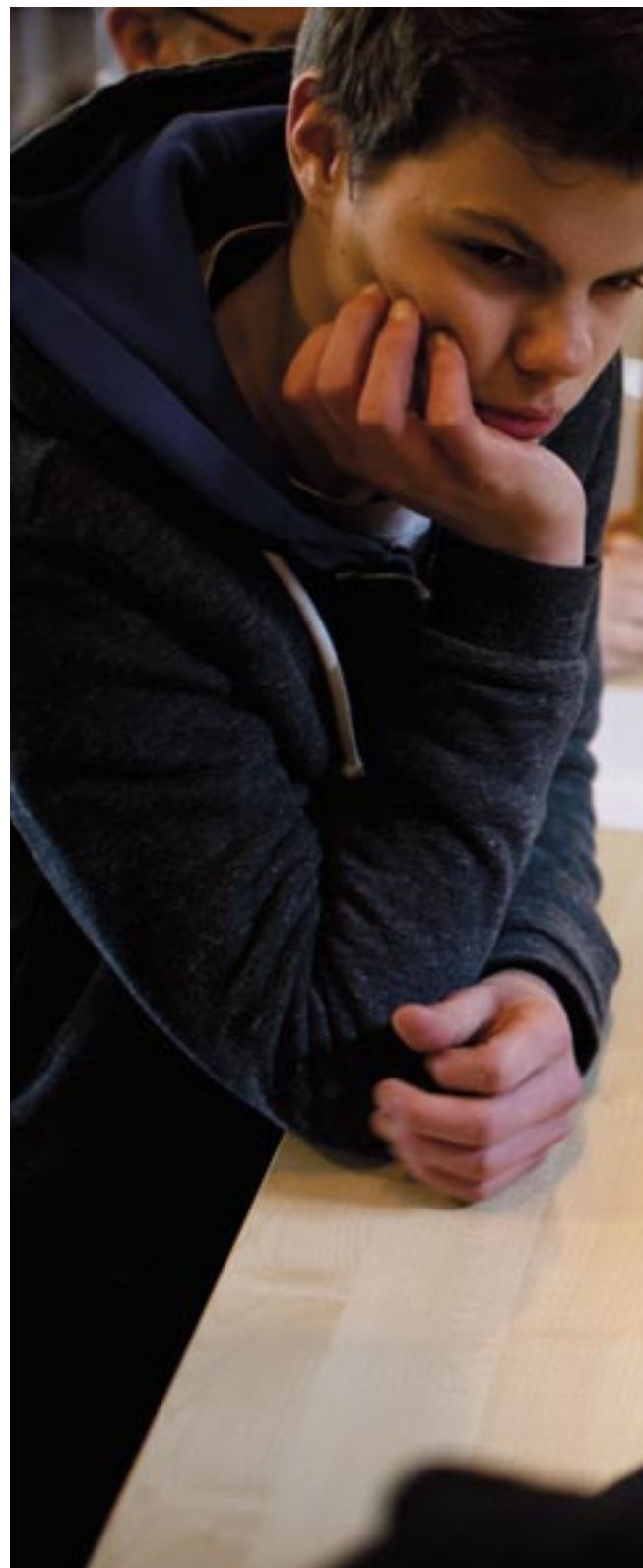
Een prettig neveneffect is dat jongere mensen dankzij dit project de weg naar het Gentse Geuzenhuis vinden en dat de vereniging als vanzelf vervelt uit haar wat oubollige imago. Het project verkoopt behalve zichzelf ook... de vereniging. Dat studenten bij HVV Oost-Vlaanderen stage willen lopen, was tot tien jaar geleden ondenkbaar.

Hoe komt zo'n ouderenjongerengesprek tot stand? In Gent zijn de Grijsse Geuzen bevoorrecht: er is een jaarlijkse afspraak met de hogeschool. Elders neemt een van de 140 Vlaamse HVV-afdelingen of de Grijsse Geuzen contact op met een school, bijvoorbeeld met de leerkracht zedenleer, en legt het opzet uit. Dat opzet past overigens perfect in het curriculum niet-confessionele zedenleer, zeker als ook het gespreksonderwerp daar nog eens geschikt voor is. Er wordt een plaats afgesproken (de school, een vrijzinnig centrum...) en that's it. Doorgaans blijft het bij één sessie.

“Veel intergenerationele activiteiten blijven in een vrijblijvende sfeer steken: samen koken, liedjes zingen... Diepgaand naar elkaar luisteren zit er niet in. Terwijl daar vraag naar is. Mensen willen lang niet altijd actie.”

KEEP IT SIMPLE!

Houd het zo eenvoudig mogelijk, is het HVV-adagium. Om het gespreksijs te breken is er doorgaans een kennismakingsronde. Daarna kan een externe spreker uitgenodigd worden, er kan een dvd of korte introfilm worden gespeeld, er kunnen kleine gespreks- of speltechnieken worden toegepast, al dan niet met gebruik van beelden. Maar het hart van het gesprek verloopt in kleine 'gemengde' – lees: intergenerationele – groepjes. Zij gaan hun gang en worden hoogstens 'gestuurd' met stellingen, richtvragen of een kleine schrijfo opdracht aan het begin. De gesprekken wijzen doorgaans zichzelf uit. Mensen putten uit hun eigen leven en leefwereld. Daar kan geen methodologie of gesprekstechniek tegenop.

“Diversiteit, dat gaat ook over wat jonge en oudere generaties elkaar kunnen bieden, en over wederzijds begrip en respect. Dat stimuleren we met onze gesprekken.”

“Dit project toont dat je flexibel moet kunnen inspelen op dingen die zich aandienen. Dat je moet kunnen experimenteren. Dit stond niet in ons beleidsplan... Het was eerst doen, en dan denken.”

— Tine Dekempe en Dirk Dekempe

HAPPY FEW?

Het klopt dat de Grijsse Geuzen doorgaans hoger opgeleide senioren zijn en dat ook de hogeschoolstudenten een beperkte doelgroep zijn. In die zin is dit project maar een druppel in een zee van non-communicatie tussen ouderen en jongeren. Maar voor de individuele deelnemers heeft die druppel wel degelijk effect, blijkt uit de reacties en evaluaties. Bovendien vond het project al diverse keren plaats in middelbare scholen én zelfs in lagere scholen, op een aangepaste manier. Ook dienstencentra werden er al bij betrokken. En Mong Rosseel heeft na het bijwonen van enkele gesprekken de monoloog *Van pukkels en rimpels* geschreven en al vaak opgevoerd.

Hoe was het in de jaren veertig, vijftig en zestig om op te groeien als vrijzinnige of als katholiek? En hoe is dat vandaag in onze multiculturele samenleving? Dat was het uitgangspunt voor een dvd en een boek die HVV Nationaal maakte over ‘(on)geloof’ vroeger en nu. Het ging om een herinneringsproject, dat dus in de sfeer van het orale erfgoed zit. Dit zijproject spoort perfect met de intergenerationele gesprekken.

TOEVALLIG? SPONTAAN?

Dit project is toevallig ontstaan en spontaan gegroeid, schrijven we op deze bladzijden. Zijn dat geen al te gemakkelijke woorden? Bestaat toeval of stootte men hier – minder of meer toevallig, inderdaad – op een grondstroom in de samenleving: de honger naar diepgang en naar menselijk contact? In elk geval heeft HVV Oost-Vlaanderen flexibel ingespeeld op een kans die zich voordeed, zich weinig of niets aantrekkend van beleidsplannerij.

HVV

HVV staat voor Humanistisch-Vrijzinnige Vereniging. HVV-mensen zijn vrijdenkers en steunen het vrij onderzoek. Ze geloven niet in dogma's, vormen hun eigen mening en geloven niet in een God. Een goed evenwicht tussen zelfbeschikking, vrijheid en gelijkheid is voor HVV belangrijk, en solidariteit tussen mensen maar ook tussen mens en milieu. HVV is voor het recht op abortus en euthanasie, en gelooft in de evolutietheorie van Darwin, de gelijkheid tussen man en vrouw en de scheiding tussen kerk en staat.

www.h-vv.be

Duurzaam tegen armoede

ARMOEDE IS GEEN KINDERSPEL

Welzijnszorg is een vaste waarde in de strijd tegen armoede: de organisatie voert sinds 1969 haar jaarlijkse campagne, met elk jaar een andere invalshoek: ofwel wordt een thema belicht, ofwel staat een doelgroep in de kijker. Met de opbrengst steunt Welzijnszorg armoedeprojecten. Daarnaast wil de organisatie het draagvlak vergroten en mensen bewust maken van het armoedeprobleem. Zij wil ook wegen op het beleid.

Het campagnelandschap is in vijfenveertig jaar tijd behoorlijk ingrijpend veranderd. Hoe spelen jullie daarop in vanuit jullie specifieke invalshoek ‘armoede’?

Danielle Colsoul: “We stellen onszelf elk jaar die vraag. Er zijn opties die we principieel uitsluiten, zoals campagnes waarin individuen als individu in de kijker staan, de ‘ocharme-campagnes’. Om ethische redenen willen we dat niet. Het is soms een moeilijke keuze, omdat je daardoor een bepaald publiek niet bereikt. Het verplicht ons ook bescheiden te blijven in onze doelstellingen. In 2011 brachten de collecten, giften en fondsen samen een kleine 2 miljoen euro op. Wij kiezen voor duurzaamheid en voor gestoffeerde publiekscampagnes. Bij de keuze van de thema’s werken we met drie parameters: dingen waarvan we voelen en zien dat ze in de samenleving aan de orde zijn, nieuwe cijfers of onderzoek waarvan we weten dat het afgerond wordt, en de ervaringen van mensen in armoede zelf: waar botsen zij tegenaan? Zo’n jaarthema houdt de organisatie scherp: het is elk jaar nieuw, binnen de overkoepelende problematiek van armoede.”

Het werken van onderuit, met ook de nadruk op het lokale, is een recente vernieuwing in jullie werking?

“Wat dat betreft, was de campagne ‘Armoede is geen kinderspel’ van 2011, een jaar vóór de gemeenteraadsverkiezingen, een kantelmoment. We spelen sindsdien de sterkte van het lokale uit: dat was bijvoorbeeld ook in 2013 uitgesproken het geval, met het thema ‘Armoede op den buiten’, mede dankzij het partnerschap met de Landelijke Gilden. Sinds 2011 proberen we op onze regionale startavonden voor de vrijwilligers in onze werkmodellen een lokale poot te ontwikkelen in het politieke actieluik, met werkwinkels rond lokaal beleid en armoede. We hebben ook meegewerkt aan ‘Iedere stem telt’. Maar als je op het beleid wil wegen, moet je natuurlijk ook op de andere niveaus werken.”

“In de versterking van het lokale niveau spelen de Welzijnsschakels een grote rol, waar ervaringsdeskundigen zich actief inzetten bij de voorbereiding van onze campagne: ze gaan in dialoog met het lokale beleid en het middenveld. Ook dat gebeurde in 2011 voor het eerst. Welzijnsschakels is ontstaan uit Welzijnszorg, maar is nu helemaal verzelfstandigd. Dat heeft de opbouw van onze campagnes echt veranderd: het kader komt van hen en dat verhoogt de betrokkenheid.

“Vroeger verliep het contact tussen onze vrijwilligers en de mensen in armoede via een dvd of een videoreportage. Nu zijn sterke ervaringsdeskundigen die hun verhaal brengen essentieel en vanzelfsprekend.”

“Van een kind van drie dat in armoede leeft, zegt iedereen: ‘Ocharme, dat kind heeft er geen schuld aan.’ Maar dat kind wordt zes, twaalf, achttien. En dan is het plots wél zijn eigen schuld als het fout loopt. Daar doen de samenleving en het beleid nog veel te weinig aan.”

“Het is zoals Daniel Alliët, die in de Brusselse Begijnhofkerk mensen in nood opvangt, zegt: ‘Het is een schande dat noodhulp moet. Geen mens in armoede neemt zoiets graag aan. Je moet het doen, anders lijden mensen honger, maar het is schandalig.’ Het is ook een terugkeer naar een oud model. De arme die jij vandaag eten geeft, is volgend jaar nog even arm.”

“Als organisatie geloven wij dat empowerment van de doelgroep niet volstaat. Als we de samenleving willen veranderen moeten we gedragen worden door een grote groep mensen. Vandaar het belang van het middenveld. Daarom zijn we ook pluralistisch en werken we elk jaar samen met campagnepartners.”

Onze vrijgestelden en die van Welzijnsschakels bieden daarbij ondersteuning. Lokaal is ook onze goede band met een aantal scholen, waarvoor we veel creatief educatief materiaal aanmaken. We krijgen daarbij de medewerking van alle koepels.”

Zoals blijkt uit jullie financiële resultaten, gaat het ingezamelde geld zowat integraal naar lokale armoedeprojecten en naar educatieve projecten. Ook met die armoedeprojecten voeren jullie sinds kort een nieuwe politiek.

“In 2011 ging bijna 60% van wat we aan fondsen hebben gewonnen naar externe projecten en 30% naar onze educatieve en politieke doelstellingen. Vroeger werkten we met algemene projectoproepen rond armoede. Nu doen we het anders: de thema’s van onze campagnes worden vroeger vastgelegd en we lanceren vervolgens een oproep voor projecten die erin passen. Zo kunnen de geselecteerden door Welzijnsschakels betrokken worden bij de campagneopbouw: de beschrijving van de problematiek, het kader... Het is een win-win: voor ons is het belangrijk dat we de projecten op tijd hebben, want zij geven een gezicht aan datgene waar we de mensen geld voor vragen. En zij van hun kant krijgen middelen of andere vormen van samenwerking van ons, ze kunnen mee bepalen waar we het over zullen hebben en de erkenning door ons betekent natuurlijk ook wat. We kennen jaarlijks een label toe en we geven advies, binnen onze beperkte mogelijkheden: per regio hebben we één personeelslid... Het gaat dus ruimer dan financiële ondersteuning.”

Hoe meet je het succes van de campagnes?

“We hebben een organisatiecultuur van meting en bijsturing. Behalve naar de inkomsten kijken we naar de aanwezigheid van lokale trekkers – dat zijn vrijwilligers – op de provinciale startdagen en naar het aantal lokale initiatieven. Hoewel onze traditionele achterban via de parochies en kerken uitsterft, zien we geen daling in het aantal acties en de aanwezigheid op de startavonden, integendeel zelfs. We proberen van zo’n avond een deugddoend evenement te maken,

met kwaliteit en met animatie. Van de acties zelf checken we de kwaliteit, en we gaan na hoeveel en welke media-aandacht we kregen. Tot slot zijn er de handtekeningen voor onze petities. Die zijn onder meer afhankelijk van de campagnepartner met wie we dat jaar samenwerken: in 2011 was dat de Gezinsbond. Dat is natuurlijk een organisatie die zowel breedvertakt is als inhoudelijk sterk werk levert.”

“Een groot deel van onze jaarinkomsten moet van één maand komen: dat is een zwakte en een sterkte. We zijn op zoek naar meer permanente schenkers met het oog op de stabiliteit en naar meer gespreide actiemiddelen, zoals de sponsoring van mensen die voor Welzijnszorg aan sportmanifestaties deelnemen. Dat heeft succes en we gaan het uitbreiden. Om zelf extra events te organiseren hebben we de middelen niet. We werken momenteel ook aan een sterkere merknaam die de band van onze campagnes met de organisatie krachtiger maakt. Denk aan ‘Kom op tegen kanker’. Bij ons maakt de combinatie van duurzaam werken en de armoedeproblematiek onze eigenheid uit.”

“Of ik moedeloos word door de cijfers, bijvoorbeeld over kinderarmoede? Het is vooral een aansporing om nog harder te werken. Waar ik soms wél moedeloos van word, zijn al die projectjes rond armoede. Duurzame armoedebestrijding, dáár moet het beleid in investeren. Projecten zijn waardevol in een innovatief denken, maar de middelen om geslaagde modellen structureel toe te passen worden niet vrijgemaakt.”

— Daniëlle Colsoul, directeur Welzijnszorg

WELZIJNSZORG

Welzijnszorg zet mensen aan om armoede in Vlaanderen en Brussel uit te sluiten. Vanuit de vaststelling dat mensen die in armoede of bestaansonzekerheid leven hun grondrechten niet kunnen uitoefenen, bedingt Welzijnszorg hun rechtmatige plaats in onze samenleving. Welzijnszorg doet dit als een beweging voor sociaal-cultureel werk.

www.welzijnszorg.be

Gezocht én gevonden: vrijwilligers!

KARTREKKERS

Het moet de jongste jaren de meest besproken kwestie zijn in Vlaanderen Verenigingsland: hoe trekken we vrijwilligers aan? Wat moeten we doen om in een veranderd klimaat mensen te ‘verleiden’ die aan de verenigingskar willen trekken? Er is al veel gezegd en geschreven over het veranderende profiel van de vrijwilliger, die meer ‘op maat’ en vanuit een persoonlijke motivatie wil werken. Het Kartrekkersproject van Vormingplus Kempen pakte het probleem aan met de verenigingen zelf.

Het traject begon met een... voortraject. Dat steunde op het werk van een stuurgroep met daarin zowel de verenigingen zelf als enkele Kempense cultuurbeleidscoördinatoren en koepels of steunpunten: Socius – steunpunt voor sociaal-cultureel volwassenenwerk, de Verenigde Verenigingen, het Vlaams steunpunt Vrijwilligerswerk. De stuurgroep schoof onder meer de problematiek van de nieuwe vrijwilliger als werkpunt naar voren. Maar: het moest iets méér en iets anders worden dan de klassieke vorming. Dit moest een traject worden waar de betrokken verenigingen zelf actief aan deelnamen.

HUISWERK

Vormingplus Kempen werkte samen met Kwadraet, toen nog Stichting Lodewijk De Raet, het concept uit, dat met de stuurgroep werd afgetoetst en verfijnd. Leden van de groep zochten ook actief naar verenigingen die zin hadden om mee te doen en die iets zouden hebben aan het traject. Het mooie woord ‘goesting’ is echt wel een kernbegrip in dit project, naast tijd om aan de vrijwilligersproblematiek te werken met het hele bestuur of de hele achterban, en de openheid om ervaringen te delen met de andere verenigingen uit de groep.

“Het voordeel van het project is dat het over een lange periode gaat. Het is niet zo dat je even kort wat theorie krijgt en dat je het daar dan mee moet doen. Je krijgt ook elke keer een taak mee naar huis. Naar je vereniging eigenlijk. En dat vind ik belangrijk. Het motiveert je extra om ermee bezig te zijn en te proberen resultaten te boeken.”

— Gezinsbond

Goesting, tijd, openheid en ook zin voor zelfkritiek: dat werd allemaal gecheckt bij een heus intakegesprek.

Uiteindelijk kwam er een diverse groep van zeven verenigingen tot stand die in de loop van een jaar vijf keer samenkwam en in de tussenmaanden aan hun huiswerk werkten: een afdeling van Femma, de kwb, het Rode Kruis, de Gezinsbond en Natuurpunt, een toneelgroep en een armoedevereniging. Zij vaardigden elk twee deelnemers af, en dat

“Dit project is zeker een aanrader voor andere organisaties. We denken altijd ‘we doen het wel’, maar de steun en de uitwisseling met andere organisaties zijn zeer, zeer belangrijk. Ook de inhoud die we gekregen hebben, heeft ons echt geholpen.”
— Armoedevereniging Den Dorpel

“‘Kartrekkers’ liet ons inzien dat vrijwilligers zoeken en aanspreken een permanent aandachtspunt is. We trekken nu elke vergadering een kwartiertje uit voor de thematiek. En elk bestuurslid is mee verantwoordelijk voor de rekrutering van nieuwe vrijwilligers.”
— Rode Kruis

“Door het project gaan we bewuster om met de vrijwilligersthematiek. We spreken vrijwilligers aan voor afgebakende taken. Hiervoor gaan we ook buiten onze eigen kwb-vijver vissen. En we werken meer in werkgroepen. Zo hoeven de bestuursleden niet alles te doen.”
— kwb

waren lang niet altijd de voorzitter of secretaris. Viviane Schuer van Vormingplus Kempen: “Kwadraet stond in voor de professionele groepsbegeleiding en Vormingplus Kempen als regiospeler voor de opvolging en het stimuleren van de verenigingen: lukte het met het huiswerk tussen twee samenkomsten? Waren er knelpunten? Bij de laatste bijeenkomst zag je dat ze alle zeven stappen gezet hadden, volgens hun eigen tempo en behoeften. Dat bleek ook nadien bij de opvolging: de deelnemende verenigingen zijn anders gaan denken over het aantrekken van vrijwilligers.”

GEEN MOSSELFEST DIT JAAR?

Waarom slaagde dit traject in grote lijnen? Eén succesvoorwaarde vermeldde we al: de zorgvuldige selectie van de deelnemende verenigingen, waar ook verschillende partners bij betrokken waren. De gedragenheid was hierdoor van bij het begin groot. Het hielp ook dat de groep divers was samengesteld, waardoor er onderling geen sprake was van ‘concurrentie’ en de ideeën elkaar konden bevruchten: de diversiteit kwam het leerproces ten goede. Viviane Schuer: “We zijn duidelijk geweest van bij het begin: de allerzwakste verenigingen, waar mensen bij manier van spreken alleen samenkomen om te kaarten, kwamen voor dit traject niet in aanmerking. Andere staan op zichzelf sterk en trekken hun plan wel. Zo beland je bij een soort middenmoot. Aan de deelnemers maakten we duidelijk dat ze in het jaar van het traject misschien het jaarlijkse MosselFeest moesten laten vallen om voldoende tijd te kunnen besteden aan het traject. Uiteraard stoot je daarbij wel eens op weerstand binnen besturen.”

RIJK WORDEN

Het zal inmiddels duidelijk zijn dat Vormingplus Kempen met dit traject een nijpend Vlaams probleem heeft aangepakt en dat honderden verenigingen en afdelingen er baat bij kunnen hebben. Viviane Schuer: “De behoefte om rond dit thema te werken is inderdaad groot. Je kunt bij manier van spreken rijk worden met dergelijke trajecten. Wij hebben onze ervaringen verspreid op studie-, ideeën- en inspiratiedagen, tijdens gesprekken, op websites en ook in het boekje Kartrekkers. Hoe vind je nieuwe vrijwilligers voor je vereniging?, met een beschrijving van het traject, de resultaten, het programma, tips en trucs... We weten dat mensen er in diverse milieus inspiratie uit halen. Naar het model van Vormingplus Kempen ging er bijvoorbeeld op initiatief van de Cultuurdienst een Kartrekkerstraject van start in een Kempense gemeente. Vormingplus Kempen begeleidt de trajecten niet langer zelf. Dat is nu eenmaal een kwestie van

“Het traject dat we aflegden was op maat van elke deelnemende vereniging. Ze kregen het gevoel dat ze met hun eigen vragen bezig waren, dat iedere deelnemer ook een medestander was.”

— Viviane Schuer, educatief medewerker
Vormingplus Kempen

keuzes, middelen en personeel. We willen onze ervaringen wel graag delen met anderen en hen mee op weg zetten.” Als ik Viviane Schuer dwing om de twee belangrijkste aanbevelingen van het traject te kiezen uit de vele ideeën en suggesties, komt ze hierop uit: “Het afbakenen van het werk dat je van je (nieuwe) vrijwilligers vraagt, dat is een toverwoord.” En: “De vrijwilligersthematiek moet in je vereniging een permanent aandachts- en werkpunt zijn, niet iets van één keer per jaar.”

Eerste hulp bij vrijwilligers

In dit project waren het traject en het leerproces fundamenteel. Het was geen Grote Tips- en Trucs-show. Wat niet belet dat er uiteraard nuttige wenken uitkwamen. Zoals dit kwintet:

1. Zoek niet meteen bestuurders, maar mensen die zich voor een taak willen inzetten.
2. Zorg voor informele contacten in een gezellige omgeving.
3. Reken niet op flyers, wel op persoonlijke contacten.
4. Zorg ervoor dat vrijwilligers kunnen antwoorden op de vraag ‘wat heb ik er voor mezelf aan?’
5. Wees constant alert voor kandidaat-vrijwilligers.

“‘Goud voor Zorg’ was zo’n beetje een combinatie van de olympische gedachte dat vooral meedoen belangrijk is, en het Music for Life-principe: je doet met z’n allen samen iets voor het goede doel en het resultaat is nagenoeg meteen zichtbaar. Dat heeft goed gewerkt.”

— Riet Ory, adjunct-algemeen directeur Femma

16 keer rond de aarde voor een betere zorg

GOUD VOOR ZORG

Meer dan 550.000 kilometer of zo’n 16 keer de omtrek van de aarde: die afstand fietsten, renden en zwommen de deelnemers aan de actie ‘Goud voor Zorg’ van Femma in de periode september 2011-mei 2012 bij elkaar. Ze deden dat om de Femma-beleidseisen voor de zorg in Vlaanderen kracht bij te zetten, eisen die de combinatie ‘werk en zorg’ haalbaarder moeten maken.

DOORBRAAKACTIE

Riet Ory: “550.000 kilometer, dat hadden we aan het begin nooit kunnen dromen... ‘Goud voor Zorg’ was voor Femma erg belangrijk, om verschillende redenen. Het was een doorbraakactie: voor het eerst gingen we echt uit van de realiteit en de beleving van onze vrijwilligers zelf, en van hun noden en behoeften. We ontwikkelden op Vlaams niveau een model waaruit de lokale groepen zelf konden kiezen: doen we mee? Hoe doen we mee: zwemmen? Fietsen? Start to run? Een gespreksavond organiseren? Of alleen het actiestickertje plakken op activiteiten die we toch al organiseren?”

“We dachten minder vanuit het organisatieperspectief en meer klantgericht. Zo’n actie is meteen ook een voorbeeld van hoe actiemodellen veranderd zijn: ‘betogen’ voor eisen als deze is niet meer van deze tijd, als je het mij vraagt, net zoals persconferenties organiseren. Ook debatten hebben het moeilijk... Kortdurende, gezellige, leuke activiteiten samen doen, daar hebben onze leden het voor. Je moet ze vooral niet tot iets dwingen, dat werkt niet.”

GOUDEN COMBINATIE

Riet Ory: “Het was voor Femma ook voor het eerst dat we

binnen de organisatie de verschillende perspectieven meenamen bij het opzetten van de actie: de studiedienst, pr, communicatie, de mensen van de actie en het lobbywerk, de groepsbegeleiders... We zaten met z’n allen samen en dat heeft gerendeerd. In ‘Goud voor Zorg’ kwam ook alles samen: we verbonden de belangenbehartiging, wat voor ons een strategische doelstelling is, met onze basiswerking, onze promotiekanalen en onze acties, die nooit zomaar acties zijn. Het was één mooi geheel waarin alles perfect paste. De sportieve activiteiten waren een instrument om onze eisen te versterken, maar ook een doel op zichzelf: beweging, gemeenschapsvorming, elkaar ontmoeten... En ze sloten aan bij dingen die groepen al gepland hadden. Een gouden combinatie, waarin je alle functies van het sociaal-cultureel werk samen ziet komen.”

OLYMPISCH WINTERVUUR

Een nationale actie van acht maanden, dat is een lange spanningsboog die je moet aanhouden... Riet Ory: “Dat klopt, en dat hebben we ook gedaan. Er was eerst de perslancering in september, met de atlete Hanna Mariën, het gezicht van de actie. Zij heeft ‘Goud voor Zorg’ ingelopen. Er was toen ook de bekendmaking van de eisen en de verspreiding van

allerlei ideeën en handvatten voor onze groepen, via een actiepakket en de website. Daar vond je ook inspiratie voor verdieping en een verdere kennismaking met onze eisen, onder andere via een zorgquiz die lokale groepen konden gebruiken. In ons maandblad kwamen we er ook in elke aflevering op terug.”

“In de wintermaanden januari en februari gaven de provincies ons ‘olympisch’ vuur aan elkaar door en organiseerden ze elk een ‘uitbraakmoment’ naar hun eigen keuze en afhankelijk van de eigen ideeën. Je moet weten dat de gefietste, gelopen en gezwommen kilometers op provinciaal niveau werden geregistreerd. Dat leidde tot een gezonde dynamiek en wedijver, zelfs tot op directieniveau. Het leverde ook aandacht op in de regionale pers, een niet te onderschatten factor. De apotheose was onze Vriendinnendag met meer dan 2000 deelnemers en veel partnerorganisaties uit de zorg. Toen werd ook de definitieve kilometerstand bekendgemaakt. We hebben gemerkt dat zo’n actie op verschillende schalen versterkend werkt: de regionale momenten gaven een impuls aan het lokale, en de nationale input versterkte de twee.”

DE EISEN?

De vele ‘Goud voor Zorg’-activiteiten dienden dus ook om Femma-eisen voor de zorg in Vlaanderen te versterken. Dat waren er in de algemene communicatie drie: een premie voor elke mantelzorger, vijf jaar tijdskrediet en 60.000 extra jobs in de Vlaamse zorgsector. In de communicatie die de meer verdiepende activiteiten moest voeden, werden dat trio verder gespecificeerd, uitgebreid en beargumenteerd. Riet Ory: “Onze vrijwilligers vroegen ons ook wat het nu heeft opgeleverd. Politiek kunnen we dat moeilijk zwart op wit bewijzen, maar de eisen blijven in ons beleid en in ons lobbywerk geïntegreerd. Ook voor de verkiezingen van mei 2014 was de combinatie ‘arbeid en zorg’ voor Femma hét focuspunt. Om zulke eisen echt te laten doordringen, is er tijd nodig. We hebben bij dit project ook geleerd dat het niet makkelijk is politieke eisen te blijven koppelen aan je activiteiten.”

DE LESSEN VAN ‘GOUD VOOR ZORG’

Riet Ory: “De manier van werken passen we intussen ook toe in onze andere acties: het concept, de integrale aanpak, een aansprekend thema, de band met de onze missie, ideeën en stimulansen blijven aanreiken, voorbeelden, persberichten...: dat komt allemaal van Femma. Lokale groepen gaan er dan zelf en autonoom mee aan de slag.”

“Er is lokaal veel creativiteit, en onze vrijwilligers willen dat

“Waarom zou een lokale Femma-groep van vrijwilligers zich voor een actie-met-politieke-eisen registreren op je nationale website? Zo’n groep doet dat pas als ze er zelf iets aan heeft: ideeën voor activiteiten opdoen, een agenda van activiteiten rond het thema ‘zorg’ in hun eigen streek, het gevoel deel uit te maken van een ‘levende’ actie...”

ook kunnen uiten, zeker de jongere generatie. Beleving is voor hen essentieel. We stellen de groepen daarom nog meer centraal in onze werking. En zo doen we vanzelf ook aan werving en binding. Door de lokale groepen te activeren, wat ze dolgraag willen, kun je ook goedkoper werken: een echte win-winsituatie. In die zin waren de website en de brochures voor ‘Goud voor Zorg’ nog behoorlijk duur... Samen iets van 15.000 euro.”

“We werken inmiddels graag samen met andere organisaties, die zelf ook openstaan voor samenwerkingsverbanden. Dat zie je nog niet overal: er zijn er die nogal klassiek en biotoopgericht blijven denken. Daar mag jij dan als partner even ‘op bezoek’ komen om ‘hun’ actie te versterken. Andere staan meer open voor gelijkwaardigheid en win-wins: ‘Oké, jullie doen een actie rond een thema waar wij ook mee bezig zijn. Wel, laten we elkaar versterken.’ Daar moeten we volgens mij meer en meer naartoe. Zo versterk je elkaar zonder dat je je eigenheid verliest.”

FEMMA

Femma is een vereniging met 75.000 leden in Vlaanderen en Brussel. Geëngageerde vrijwilligers maken en dragen de organisatie. De deur van Femma staat open voor alle vrouwen. En in het bijzonder voor vrouwen met minder kansen.

De missie: Femma schept ontmoetingskansen, beweegt vrouwen en verdedigt hun belangen. Zo bouwt de vereniging aan een wereld waarin elke vrouw zich ontplooit, met rechtvaardigheid en solidariteit als inspiratie.

www.femma.be

“Of wij een vreemde eend zijn? Op wereldschaal bekeken niet, in onze cultuur nog wel. Maar er gebeurt van alles, meer in steden dan op de buiten... Het besef groeit dat we met het huidige systeem veel aan het kapotmaken zijn.”

Samen met de handen in de grond

2010. Lieven Godderis heeft de nodige opleidingen achter de rug en bio-certificaten en erkenningen als landbouwer op zak. En hij vond een grond van 3,5 hectare die een privé-eigenaar ter beschikking stelt. Gecombineerd met zijn loopbaan als onderwijzer in een ervaringsgerichte school kan hij als vijftiger het project vzw De Meester-Wroeterij opstarten, een gemeenschapsboerderij die inmiddels evolueerde tot een samentuinenproject.

Verbondenheid met de natuur begeestert hem van in zijn kindertijd. Gezinnen uit de dichte omgeving sluiten zich aan, worden ‘samen-tuinder’ en verdelen de werkzaamheden en de opbrengst.

Lieven is tot op vandaag de drijvende kracht en de bron van alle ‘grondgebonden’ kennis, die hij deelt met de medetuinders.

“Ik beschouw onszelf ook als een spiegel die mensen op hun contradicties wijst. Hoe logisch is het dat je als natuurliefhebbers natuurgebieden koopt maar je bioperen uit Peru laat komen?”

Dit is het idee achter ‘samen tuinen’ zoals duurzame en fair-trade boerenorganisaties wereldwijd dat zien: alles begint met het respect voor de natuur. De leden én de boer betalen jaarlijks een vaste bijdrage, aan het begin van het seizoen. Samen maken ze plantschema’s en begrotingen. Er worden geen lonen uitbetaald en geen winstgerichte activiteiten ingericht. In ruil kunnen de leden een jaar lang verse groenten en fruit oogsten voor eigen gebruik. Aan de teelt van de gewassen werken ze zelf intens mee. De afspraken over wie, wat, wanneer en hoe worden collectief gemaakt.

PLANET, PEOPLE, PROFIT

Penen, zuring, warmoes, spinazie, wintersla, winterrogge, Japanse wijnbes, bramen en andere bessen, asperges, winterpostelein, veldsla, prei, ajuin, selder, bloemkool, witte kool, boerenkool, kweeperen, salie, kervel, tijm, dragon, aardperen, tomaten...: een mens krijgt tijdens een korte rondleiding op de 0,8 bewerkte hectare van De Meester-Wroeterij een kleine les in de ‘gewassenkunde’. Een zestigtal werden en worden er hier gekweekt. De percelen zijn aangeduid met borden, alsof we in de Parijse arrondissementen zitten. Zo vinden de aandeelhouders hun weg... We zijn in Astene vlak bij de Parijsestraat, vandaar. En ‘De Meester’ is de naam van de eigenaar van het goed. *En passant* komt een buizerd even uitrusten.

Lieven Godderis: “Planet, people, profit: dat is de volgorde die wij hanteren. We gebruiken alleen compost, werken de grond zo weinig mogelijk om, laten wisselend een stuk braak liggen en werken met handtoestellen en lichte machines. Als je het zo aanpakt, zie je de grond van langsom beter worden, maar het kost tijd. En die tijd hebben mensen tegenwoordig niet meer. De landbouwers niet, en de consumenten ook niet. Duurzaamheid blijft daardoor een holle kreet. Of wordt een leeg commercieel label. Hier beleven mensen echt wat duurzaamheid is: we zijn een jaar bezig om van een zaadje een oogstgewas zoals prei te maken.”

“Er is in drie generaties veel kennis verloren gegaan en er heeft in de landbouw een ongeziene industrialisering en schaalvergroting plaatsgevonden. En het summum van con-

tradictie: in het dichtbebouwde Vlaanderen wordt de gesubsidieerde landbouw exportgericht gesteund door de overheid. Nieuwe gesubsidieerde landbouwprojecten komen zo helemaal los van de grond te staan. Grond waar jaar na jaar maïs of aardappelen zijn gekweekt, die is letterlijk gereduceerd tot dood substraat.”

“We proberen hier samen onder meer eeuwenoude groenten en fruitrassen te telen, als erfgoedbewaarders. We willen de zaden vrijwaren van bedrijven die rechten proberen te krijgen op alle mogelijke gewassen, om ze te patenteren en zo meerwaarden voor aandeelhouders te creëren. Waanzin.”

MENTALITEIT

Jürgen Loones is van bij het begin nauw betrokken bij het project en is met zijn gezin aandeelhouder. Hij vertelt dat dit project zoveel meer inhoudt dan 200 euro betalen per volwassen gezinslid en 100 euro voor pakweg een tienjarige om een jaarlang ‘gratis’ groenten te eten: “Dit is een andere manier om je huishouden te runnen, en ook een andere mentaliteit waarmee je in het leven staat. Vlugvlug groenten komen halen en daarna naar de supermarkt rennen voor de rest: zo werkt het hier niet. Je hebt nog schoonmaakwerk, je moet de groenten die snel verslizen eerst opeten, je volgt het ritme van de seizoenen in wat je eet, je doet nieuwe kennis op... Hier komen werken is voor ons een uitstap, een gezinsactiviteit, zoals andere mensen naar zee gaan of een boswandeling maken. We organiseren ook zowat maandelijks gezellige en feestelijke collectieve momenten, vooral als het mooi weer wordt. Die zijn belangrijk: een film, barbecueën, opentuintagen ook, en snoeicursussen. Daar betrekken we soms andere mensen en verenigingen bij die met natuur bezig zijn: de Vrienden van het Stadsbos, de Gezinsbond, de Fietzersbond... Ook fijn is het uitwisselen van recepten met onze gewassen, via Facebook. Onze lange tafel in de open schuur is ons belangrijkste ‘instrument’...”

MAINSTREAM

In 2013-2014 telt De Meester-Wroeterij zeven gezinnen en wordt het meer een samentuinenproject op een stuk collec-

tief bewerkte grond. Om een CSA- of gemeenschapsboerderij te runnen en dus ook een boer minstens deels te betalen, zijn er minimaal ongeveer 240 leden of zowat tachtig gezinnen nodig, leert de nog jonge ervaring. Er zijn er in Vlaanderen een tiental, met name in het Leuvense, Gent en Antwerpen.

Jürgen Loones: “Dat was hier ook de ambitie en we zaten snel aan zowat tachtig mensen. We merkten wel dat degenen die het verst woonden, ook als eersten afvielen. Je actieradius mag dus niet te groot zijn: tot drie, vier kilometer. Dat is een beperking. Je leert gaandeweg ook dat een aantal mensen er niet klaar voor is: het bewerken van de akkers kost behoorlijk wat tijd en we doen het dus allemaal zelf. Het enthousiasme stijgt bij de eerste lentewarmte, maar taant in de vakantieperiode. En ook in de winter moet hier worden gewerkt.”

Lieven Godderis: “Mensen vallen inderdaad af omdat er van hen wordt verwacht dat ze wekelijks zowat twee uur samenwerken. Toen ik er me in 2010 gemiddeld vijftig uur per week onbezoldigd voor inzette, marcheerde het goed, maar de betaling voor landarbeid wordt door consumenten bijna niet in de prijszetting verrekend. Dat deed me ervoor kiezen om naar samenwerken te evolueren, in plaats van loon-werken.”

“Misschien moeten we in Vlaanderen de crisis nog harder voelen, zoals in Griekenland, om tot meer van dit soort initiatieven te komen? Er is veel angst om de mentale keuze te maken én in het dagelijkse leven uit te voeren!”
— Lieven Godderis, initiatiefnemer en bezieler

ONBEGRIIP

“Er komt in ons geval bij dat door het overlijden van de boerpachter in 2013 onze situatie wat onzekerder is geworden, ook omdat hier een leegstaand beschermd monument staat met z’n eigen problematiek. Dat zit in een openmonumentenstichting. Wij willen de grond in elk geval ‘culturele’ landbouwgrond laten blijven en we proberen goede landbouw, duurzaam bosbeheer en natuurbeheer met educatie te integreren. Dat past niet in een van de agentschappen van de Vlaamse overheid en dus stoot je op onbegrip. Nu goed,

we doen het momenteel met minder, maar meer gemotiveerde mensen. Onze vzw-structuur is heel open: wie geïnteresseerd is, is welkom om te komen kijken. En je kunt altijd een jaartje proberen mee te werken én te oogsten.”

Jürgen Loones: “Dit is voor mij een transitie-initiatief. Op het moment dat het echt zal moeten, zullen wij voorbereid zijn. Je ziet mensen schrikken als je zoiets zegt.”

DE MEESTER-WROETERIJ

<https://www.facebook.com/DeMeesterWroeterij>

“Je moet je leden goed uitleggen hoe je oogst en hoe je ervoor zorgt dat je planten niet kapotmaakt, bijvoorbeeld door de topvrucht te snoeien die mensen kennen van de winkelrekken. Eén plant kan veel kleine oogstjes leveren door zij-scheuten te oogsten.”

— Lieven Godderis, initiatiefnemer en bezieler

“We proberen hier ook waarden mee te geven, zoals de verbondenheid van mens en natuur. Mensen moeten soms hun huidige leven in vraag stellen, en dat is wel eens ongemakkelijk.”

— Jürgen Loones, medetuinier

Samenzang in 't gevang

CHANTIER DÉTINÉ

WAT VOORAFGING

In 2012 zou in de Leuvense Hulpgevangenis de feestelijke 15de editie van 'Marktrock binnen de muren' plaatsvinden, een jaarlijkse combinatie van optredens en een barbecue, midden augustus. Gedetineerden participeren sinds jaren actief aan dit binnenfestival: ze treden zelf op. Hun publiek? Medegevangenen, gevangenispersoneel en genodigden. Er vonden en vinden nog andere initiatieven en projecten plaats waarin de samenwerking van vier vaste partners vorm krijgt. Het boek *Straftijd* van Lieve Blancquaert en de Canvasreeks *Leuven Hulp* met de bijbehorende toneelopvoering in 2010 waren de meest geruchtmakende. *Café Détiné* is een ander jaarlijks initiatief. Kortom, er beweegt wat in onze gevangenissen, in Leuven en elders.

DE GROTE BOODSCHAP

Bart Schoovaerts: "Dat je gedetineerden aanspreekt op hun kennis, talenten en verantwoordelijkheidszin, is cruciaal. Het doel is toch dat we deze mensen opnieuw in de samenleving willen integreren? Dat is het grote uitgangspunt van de initiatieven die we in de Leuvense gevangenis en elders met hen nemen. 'Marktrock binnen de muren', waarschijnlijk het festival met het meest diverse publiek in Vlaanderen, is daar een van."

"Voor de feesteditie van 2012 kwam er een belangrijk facet bij. Een van de per definitie on vervulde grote behoeften van gedetineerden is contact te hebben met mensen van 'buiten',

"Vormingplus heeft zijn inhoudelijke jaarvergadering in de gevangenis gehouden. Het eerste deel bestond uit een gesprek met de gedetineerden en met de 'vrije' koorleden over het project en wat het met hen had gedaan."

— Bart Schoovaerts, educatief medewerker
Vormingplus Oost-Brabant

vrije burgers, los van de eigen familie. Zo voelen ze dat mensen in hun verhaal geïnteresseerd zijn. Daarom kwam het voorstel van Greet Wielemans van de vzw Polyfante, met wie we als Vormingplus al hadden samengewerkt, als geroepen: zij wou iets doen in de gevangenis. Het idee groeide om een gemengd koor op te richten van gedetineerden en 'gewone' burgers, en dat te koppelen aan 'Marktrock binnen de muren'."

"Uiteindelijk zijn een twaalfstal burgers ingegaan op de oproep – onbedoeld waren het allemaal vrouwen – en hebben zij in volle zomer met een achttal gevangenen een aantal weken gerepeteerd, telkens overdag: je moet in een gevangenis uiteraard rekening houden met de 'huisregels'. Dat was behoorlijk intensief. Het vrij podium met gedetineerden, dat we ook gepland hadden op onze Marktrock, raakte gaandeweg verweven met het optreden van het koor. Op den

“Een van de gedetineerden kreeg de dag vóór zijn optreden de melding dat hij vrijgelaten werd. Hij heeft de toestemming moeten vragen om een dag langer te mogen blijven. Na het optreden was hij een vrij man.”

duur was dat één groep en deed het koor bijvoorbeeld mee als *backing* van een rapnummer. Veel nummers waren overigens eigen teksten van de gedetineerden.”

POLYFANTE?

Polyfante vzw werd in 2008 opgericht om activiteiten op te zetten waarin de kracht van klank en van de zingende stem het uitgangspunt is, in dialoog met andere kunstmedia en/of vormen van ‘lichaamswerk’. De vereniging begeleidde al meer sociaal-artistieke projecten. Centraal bij het zingen staan het procesmatige, de toegankelijkheid, het plezier en het ‘stemvertrouwen’, en het respect voor tradities en culturen. Dat alles sluit perfect aan bij de doelstelling van zo’n gevangenisproject.

TIJDELIJK DUURZAAM

Chantier détiné was een kort en krachtig project. Zitten de deelnemers na afloop van zo’n welluidend one shot niet met een kater? Bart Schoovaerts: “Natuurlijk hebben veel deelnemers het gevoel dat zo’n project te kort is en vragen ze om ermee verder te doen. Dat lijkt me eigen aan zo’n proces: groepen zijn geneigd iets voort te zetten vanuit de positieve effecten die ze ervaren. Maar vaak zie je het dan doodbloeden. Zo’n project voortzetten is in een huis van komen en gaan al niet vanzelfsprekend. Maar nog los daarvan is de tijdelijkheid misschien juist de kracht van dit project. Als je het bestendigt, maak je er iets gewoons van. Nu blijft het bijzonder. Het duurzame is voor mij wat er in het hoofd van de deelnemers gebeurd is. De koorleden kijken anders naar het fenomeen ‘gevangenis’ – een van hen bezoekt een van de gedetineerden nog altijd – en gevangenen hebben ervaren dat mensen bereid zijn met hen iets positiefs te doen, ondanks ‘de feiten’. We hebben daarom ook een terugkommoment georganiseerd. En niets belet dat we het kooridee later weer oppikken.”

NEVENEFFECTEN

De formule ‘Vormingplus rekruteert via zijn netwerk mensen en brengt hen in een koor- en zangproject samen met doelgroepen’ is intussen al een paar keer opnieuw toegepast, onder meer rond het thema ‘rouw en verdriet’ met Fabota, de kinderwerking van buurtwerk ‘t Lampeke met kansarme

ouders uit verschillende culturen, en in woonzorgcentrum Ravestein in Hever. Koorleden die meededen met het gevangenisproject kwamen ook daarop af. Van duurzaamheid gesproken. Samen zingen blijkt een mooie, intense manier te zijn om diverse groepen mensen samen te brengen en hen blijvend te enthousiasmeren.

“Het gaat in wezen om het bij elkaar brengen van mensen. Zang en samen repeteren is een mooie manier om dat te doen. Er worden tijdens de repetities in de wandelgangen diepgaande, intense gesprekken gevoerd.”

FLOW

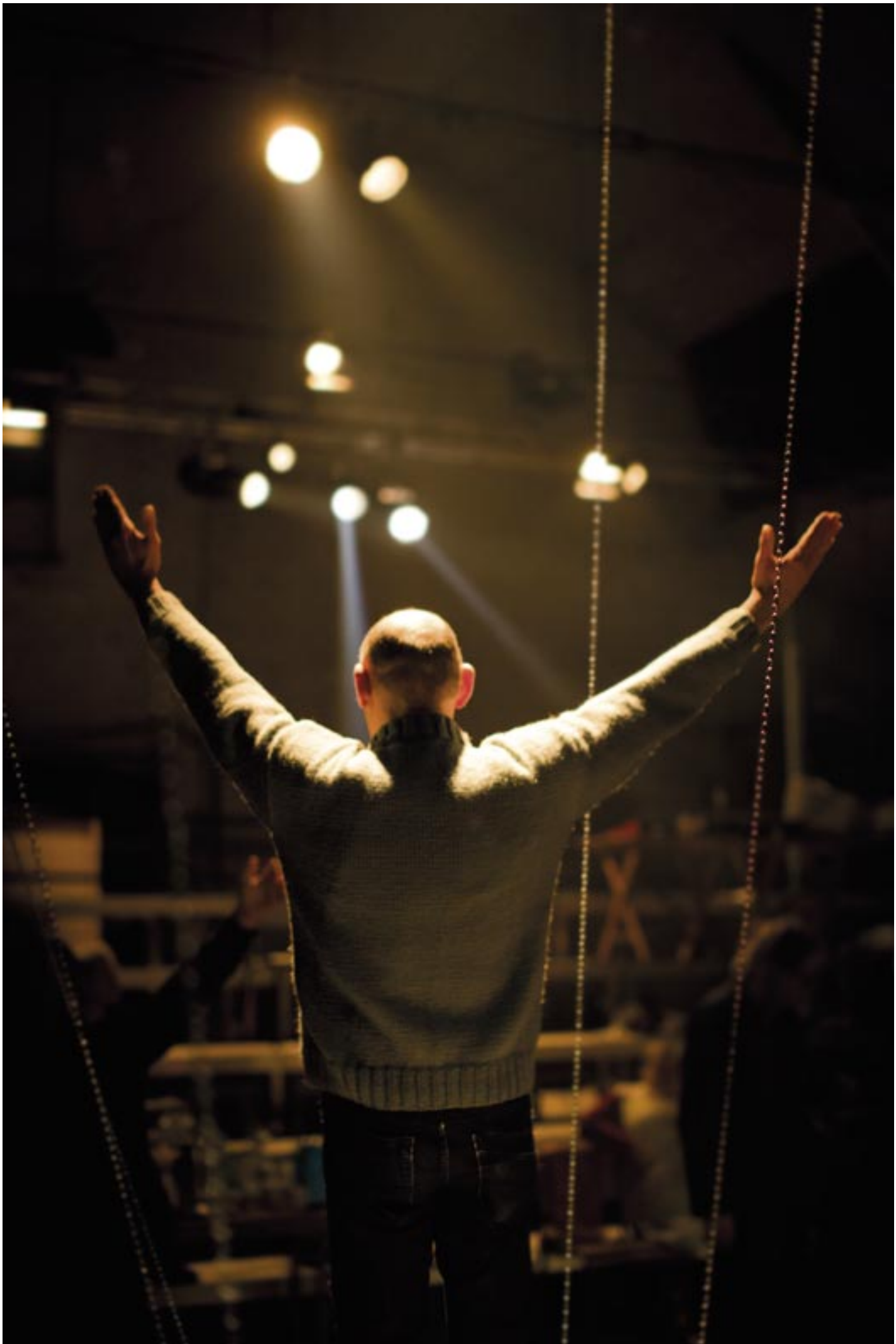
Terug naar de gevangenis. Bart Schoovaerts: “Een project als *Chantier détiné* kun je in principe overal opzetten. Maar er zijn randvoorwaarden, te beginnen met de openheid en de wil van de gevangenisdirectie. Ik merk de jongste tien jaar een evolutie in Vlaanderen, al blijft het niet evident, zulke projecten in een letterlijk ‘gesloten’ context, en al zijn de herstelconsulenten weggefallen, die mensen moesten voorbereiden op hun herintrede in de maatschappij. We werken samen met vaste partners, en dat helpt.”

“Wat je na een aantal jaar ziet, is dat er een flow ontstaat, een dynamiek van dingen die aan elkaar gekoppeld worden, vanuit elkaar groeien, voortdurend evolueren. Er komen nieuwe partners met voorstellen, zoals museum M in Leuven. Ook in de gevangenis kijken meer en meer gedetineerden uit naar projecten. Zo’n initiatief scherpt de honger. Mannen die al meededen zullen gemakkelijker aan een volgend project deelnemen.”

VORMINGPLUS OOST-BRABANT

Als een van de dertien volkshogescholen in Vlaanderen organiseert Vormingplus Oost-Brabant educatieve activiteiten in de vrije tijd rond uiteenlopende thema’s. De activiteiten omvatten workshops, lezingen, ateliers, uitstappen en nog veel meer. Iedere volwassene is welkom.

www.vormingplusoostbrabant.be

“Het is bekend dat dieren sterk verbonden zijn met wat we hun ‘instinctieve veld’ noemen. Mensen hebben daar door allerlei blokkeringen geen voeling meer mee. Denk aan de tsunami op Thailand, toen dieren zichzelf redden door op een hoogte te gaan postvatten.”

— Philippe Vandevorst, medeoprichter van Timotheus Intuïtie

Heling voor de stad

HOEDERS VAN DE STAD

Hoe kun je het levensgevoel van mensen in een buurt, stad, streek inzetten om problematieken in die buurt, stad of streek aan te pakken en er beweging in te krijgen?

Hoe krijg je meer ontmoeting en verbinding in zo’n buurt, een kerntaak van het sociaal-cultureel volwassenenwerk? Het project ‘Hoeders van de stad’ probeert het op een eigenzinnige manier uit, in Antwerpen en andere Vlaamse steden.

Philippe Vandevorst: “Het idee is ontstaan toen in de zomer van 2006 de Franse theatergroep Royal de Luxe met de reuzenolifant en de Kleine Reuzin naar Antwerpen kwam. Je moet het meegemaakt hebben om te geloven wat daar toen gebeurde: iedereen sprak met iedereen in de stad en er ontstond een gigantisch familiegevoel. Het was een fantastische en spectaculaire les in samenleven en het leek alsof de Antwerpenaren de Olifant en de Reuzin jaren gemist hadden, terwijl zij ze niet kenden. Alsof de reuzen na een eeuwenlange slaap weer wakker werden en mensen mogelijkheden toonden voor een Nieuwe Wereld. Er is een enigszins vergelijkbaar gevoel in de stad als het de dag van de Ten Miles is.”

VASTGELOPEN

Philippe Vandevorst: “Wij hebben dat gegeven gecombineerd met wetenschappelijke theorieën en experimenten rond deze vraag: hoe is de psycho-ecologische gegevenheid van een stad, buurt of streek verbonden met het levensgevoel van mensen die er wonen? Er vonden in dat verband al experimenten plaats waarbij een aantal mensen uit een stad zich ertoe verbonden elke dag een aantal minuten te mediteren. Volgens de onderzoekers waren de resultaten opmer-

kelijk: dalende misdaadcijfers, minder ziekenhuisbezoek, een grotere ecologische impact enzovoort. Wij stelden daar zelf vragen bij, maar in een kritische wetenschapsjournaliste als Lynne MacTaggard, die over veldtheorieën en experimenten het boek *Het veld* schreef, hebben we wel vertrouwen. En er is inmiddels ook al flink wat onderzoek naar de effecten van meditatie, zowel op persoonlijk als op maatschappelijk vlak.”

“De kern van de zaak is eigenlijk dit: als vormen van nieuwe wetenschap ons kunnen inspireren om concrete daden te stellen in het sociaal-cultureel volwassenenwerk, waarom niet? En zo kwamen we uit bij ‘Hoeders van de stad’: wat zou er gebeuren als een voldoende aantal mensen zich in een buurt inzetten om via intuïtief-energetisch invoelen en het helen van vastgelopen energieën beweging in een buurt te krijgen?”

FOUT BELEID

Philippe Vandevorst: “We begonnen in januari 2009 met een informatie- en participatiemoment waarop alle Antwerpenaars uitgenodigd waren. Daar namen 160 mensen aan deel, wat veel is. Er waren ook enkele gemeenteraadsleden bij en

de meeste deelnemers kenden Timotheus niet. Ze kregen een basisvorming in meditatie en het engagement dat we van hen vroegen was groot: een half jaar lang maandelijks samenkomen bij ons, dagelijkse persoonlijke meditatie om door hun eigen gedragsverandering de banden met hun buurt sterker aan te halen, en aansluiten bij wat we ‘celkernen’ noemen: deelgroepjes van mensen uit een bepaalde buurt die samen actief wilden zijn voor die buurt en daar verslag over uitbrachten. We stelden de kernen samen door op een grote kaart van Antwerpen aan te duiden wie waar woonde.”

“Via een transformatie van jezelf naar een transformatie van je buurt: zo kun je het samenvatten.”

“Natuurlijk moet je een hele paradigmashift willen beleven om dit te aanvaarden.”

“Op de maandelijks samenkomsten gebruikten we de methodiek van de systeem- of familieopstelling, bijvoorbeeld om te achterhalen welke groepen in de stad ‘symptoomdragers’ zijn. Daar kwam veel uit, zoals de vaststelling dat het stedelijk beleid inzake jonge allochtonen fout zit omdat er rechtstreeks met en op de jongeren wordt gewerkt. De ouders en grootouders worden niet erkend in hun rol en functie. Het is daarom belangrijk hen het eerst te benaderen en in hun waarde te herstellen. Dat inzicht was een echte eye-opener van zo’n familieopstelling.”

ENERGETISCH

“De sleutel voor de heling en transformatie die wij beogen, is het innerlijke proces dat deelnemers doormaken en waarbij ze bereid zijn in de waarden en overtuigingen van ‘de ander’ te stappen. Dán leer je het verhaal van die ander – de drugsverslaafde, de prostituee, de burgemeester, de rijke Wilrijkenaar, de Marokkaan enzovoort – ook te voelen. Het komt erop aan dat je voeling krijgt met de schaduwenergie in jezelf. Dat je als buurtbewoner aanvaardt dat wat in je buurt gebeurt en jou niet aanstaat, eigenlijk toch ook een deel van jezelf is dat niet erkend en gehoord wordt. Het kan zich niet uiten. Dat moet je bij jezelf onderkennen. Het gaat dus verder dan empathie, meeleven. Dat fundamentele inzicht zorgt voor een grote ommekeer.”

“Wij zijn er ook van overtuigd dat een stad en haar problematieken sterk worden beïnvloed door haar verleden. Dat blijft energetisch hangen in de gebouwen en de ruimtes. Zo is er in Antwerpen een afstand tussen de stroom en de stad, met daartussen ook nog eens verkommerde loodsen. Er is geen natuurlijke verbinding, zoals in Bordeaux of Barcelona. In onze opstelling gaven we daarom een stem aan de stroom, de ruïen, de kathedraal... Dat hielp om gefascineerd te raken door de ecologie van de stad: hoe zijn gebouwen ontworpen, parken, water...? Hoe ziet het netwerk van krachtlijnen eruit?”

ROZEN

“Een van de celkernen bestond vooral uit jongeren die op of bij de Melkmarkt wonen. Zij zijn op een bepaald moment met hun eigen geld rozen gaan kopen om die te schenken aan de bejaarde mensen die daar vaak geïsoleerd boven de winkelpanden wonen. Uit dat contact is een theeceremonie gegroeid, in een leegstaand pand dat ze mochten gebruiken. De oudjes werden daarop uitgenodigd om mee te mediteren voor de stad. Zij begonnen toen verhalen te vertellen over hoe het vroeger was. De jongeren ontdekten zo de geschiedenis van hun eigen buurt en de oude mensen waren ontzettend blij dat ze hun verhaal konden doen. Andere groepen in de stad maakten een kunstwerk dat de helende transformatie van hun buurt verbeeldde.”

“Het project is dus begonnen als een experiment met zowat 160 Antwerpenaars, allemaal mensen die op eigen initiatief deelnamen. In Brugge, Gent, Leuven en Lier hebben we gelijkaardige projecten opgestart. Door de crisis en besparingen hebben we het wel moeten inperken, om ons meer op onze cursussen te richten, ondanks de kracht en de potentie van ‘Hoeders van de stad’. Wat we intens blijven doen, zijn energetische wandelingen door de stad, waarop we de stad alternatief verkennen.”

TIMOTHEUS INTUÏTIE

Als gespecialiseerde vormingsinstelling erkend door het ministerie van Cultuur, de provincie en stad Antwerpen is Timotheus actief op het gebied van de niet-formele educatie en legt ze zich toe op intuïtieve ontwikkeling, bewustzijnsverruiming, persoonlijke groei en levensverdieping.

www.timotheus.org

Kortrijk peilt de stemming

STEMMINGMAKERIJ.ORG

Voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2012 vond in Kortrijk
een interessant webproject plaats:
de kiezer kon zich ludiek en vrijblijvend uitspreken
over beleidsopties voor de stad.

Dertig beleidsvoorstellen uit tien beleidsdomeinen: daarover konden de Kortrijkzanen zich uitspreken op een website. Ze beschikten daartoe over 15 megafoontjes die ze naar een voorstel van hun voorkeur konden slepen. Ergo: hoogstens de helft van de voorstellen kon een megafoontje krijgen. Na gedane zaken liet een overzichtstabel zien hoe je persoonlijke voorkeuren zich verhielden tot het gemiddelde van alle websitegebruikers.

Vanzelfsprekend was het niet, bijvoorbeeld om van de betrokken actoren en middenveldorganisaties uitdagende en beknopt geformuleerde beleidsvoorstellen te pakken te krijgen. En na de lancering was de belangstelling aanvankelijk niet gigantisch – het opstartmoment, 14 juni, was achteraf bekeken niet echt gelukkig, net voor de vakantie en dus voor de komkommertijd – en bovendien kreeg de website tien keer meer bezoekers dan mensen die de ‘stemtest’ invulden. Dat lag vermoedelijk aan visuele mankementen, en in het algemeen aan een te geringe gebruiksvriendelijkheid. Zo ging ook de koppeling met Facebook niet vanzelf. Een van de oorzaken: het beperkte budget. Het is een les die je vaker hoort bij digitale projecten: we willen wel maar...

Maar toen de site gekoppeld werd aan het kopstukkendebat van 17 september – inschrijven daarvoor deed je via stemmingmakerij.org – steeg het aantal deelnemers spectaculair. Ook de toevoeging van een wedstrijdelement en een kleine prijs in de vorm van een gratis verkiezingsdagontbijt hielpen. Een minder vrijblijvende opzet had ongetwijfeld nog meer gegadigden opgeleverd, in de vorm van meer *incentives* om mee te doen, zoals daar zijn: het resultaat als geheel beïnvloeden, feedback krijgen op je opvattingen...

VORMINGPLUS MIDDEN EN ZUID WEST-VLAANDEREN

Vormingplus Midden en Zuid West-Vlaanderen staat in voor de niet- beroepsgerichte vorming van volwassenen in haar regio. Concreet leidt dit tot een werking die zich, vanuit Kortrijk, naar alle steden en gemeenten van haar regio (van Roeselare tot Tielt, van Avelgem tot Zwevezele) uitstrekt, in overleg met plaatselijke actoren en organisaties.

www.vormingplusmzw.be

*“Mensen willen eigenaar zijn van een project.
Je moet het goed afbakenen en bottom-up werken: dan willen ze zich
nog engageren, zeker als ze niet te snel het gevoel krijgen
dat je hen als organisatie wil ‘binden’.”*

Buiten de structuurlijntjes

BEWEGINGSPROJECT

Na een lange voorbereidingsfase zetten de sociaal-culturele organisaties van het ACW in 2010 een BewegingsProject op dat een nieuw publiek wil bereiken en wil beantwoorden aan nieuwe behoeften waarvoor mensen zich graag nog als vrijwilliger engageren. Nieuwe vormen van basiswerk, zeg maar. De aanleiding is bekend: een ledengroep die ouder en kleiner wordt, de moeilijkheid om mensen te ‘binden’ voor bestuurstaken en -zaken. Het experiment vond plaats op zowat tien locaties. Er werd buiten de lijntjes gewerkt: niet de bestaande structuren stonden centraal, wel de mensen waren de spil.

Mensen elkaar laten ontmoeten en verenigen kan nog, uiteraard en vanzelfsprekend. Alleen blijkt ook uit onderzoek dat bijvoorbeeld de schaal veranderd is: de straat of buurt of wijk, lees: de eigen leefomgeving, blijkt de grootste kans op succes te hebben. Er zijn nog andere succesfactoren, zoals: werk met sleutelfiguren en vrijwilligers die de buurt goed kennen en ‘goesting’ hebben. Wees pluralistisch. Laat het perspectief van de (deel)organisatie los – “Wij zijn Femma, kwb, Pasar, Okra, Ziekenzorg...” – en vertrek van de noden en behoeften van mensen. Mensen lopen hoe langer hoe minder achter vlaggen aan. Professionals? Ja, maar als facilitatoren en procesbegeleiders, niet als kenners van een omgeving: die kennis bevindt zich elders. Bij... kenners van een straat, wijk of buurt.

VERSCHEIDENHEID

Het zal duidelijk zijn dat dit een andere manier van werken is dan hoe veel groepen en beroepskrachten tot nu toe gewerkt hebben. Dat hoeft geen probleem te zijn: ‘traditionele’ en nieuwe groepen kunnen naast elkaar bestaan, vernieuwen kan ook door op te delen, en waarom zou je niet samenwerken? Beroepskrachten van hun kant zullen wel aan den lijve

ervaren dat de groep zelf het tempo wil bepalen, dat mensen vandaag de dag willen ‘doen’, meer dan ‘vergaderen’ en dat ze graag rond thema’s en met generatiegenoten werken. Er ontstaat zo een grote verscheidenheid aan engagementen, waarin het ook belangrijk is rekening te houden met de vrijwilliger Nieuwe Stijl: hoe concreter hoe beter; een in de tijd afgebakende projectwerking die niet meteen hoeft te worden opgevolgd door een nieuw project; een antwoord op de vraag ‘what’s in it for me?’... Eén voorbeeld van de verscheidenheid: dat er een tendens is om met generatiegenoten te werken sluit intergenerationele projecten niet uit: die blijven een meerwaarde hebben in tijden van al te schaarse contacten tussen de generaties.

PERSOONLIJK

Deze uitgangspunten werden in een aantal praktijken omgezet. Eén zo’n afgebakende praktijk vond plaats in het oude Mosselhuis in Westende, het schitterende voormalige vakantiepand van Zon en Zee op de huidige Kompas camping, dat al jaren als opslagplaats dienstdoet. Capaciteit: 100 mensen. Het rustieke restaurant werd opgekalefaterd en deed twee zomermaanden dienst voor het project, van half juni tot half

“Ik ben door dit project nogmaals gesterkt in mijn overtuiging dat we als basiswerkers mensen effectief moeten aanspreken. Dat is de corebusiness van onze stiel. Mensen hebben een enorme nood aan ontmoeting en bloeien open als ze geconfronteerd worden met een betrokken en empathische figuur, van het type ‘cafébaas’.”
— Johny Bambust, voorzitter ACW Waas en Dender en coördinator van het experiment

“Als het nodig is, moet je als beweging bestaande groepen ‘galant voorbijsteken’. En voor nieuwe groepen blijkt identificatie een belangrijk argument: mensen moeten zich ‘herkennen’ in een groep.”

augustus 2012. Daar werd via de ACW-kanalen en sociale media promotie voor gemaakt.

Het project nam de eerste twee weken een vliegende start, dankzij de vele (brug)gepensioneerden op de camping en de Westendenaars die gretig de wekelijkse talkshows en ook de matches van het EK Voetbal kwamen bijwonen. Er leek sprake te zijn van gemeenschapsvorming. Maar het zeetij keerde begin juli, toen het campingpubliek veranderde en... wegbleef van het Mosselhuis. Waarna trekker Johnny Bambust het geweer van schouder veranderde en mensen van de camping persoonlijk ging uitnodigen.

Met resultaat. Meer nog: enkele vaste bezoekers begonnen mee activiteiten te suggereren en te ontwikkelen. Het project nam een nieuwe wending en het initiatief kwam nu van de mensen zelf. Dat paste perfect in de doelstellingen van het grote bewegingsexperiment: de begeleider-beroepskracht werd een facilitator. Quizavonden, zangstonen, petanque- en ander toernooien, volksspelen, bonte en thema-avonden... Alles passeerde de revue, en de tent – lees: het Mosselhuis – zat afgeladen vol, ook mede dankzij de Tour en de Olympische Spelen in Londen. Johnny Bambust: “Het project heeft volgens mij aangetoond dat deze formule een nieuwe werkvorm kan worden: zo’n Mosselhuis kan perfect een Pasar of kwb-zomerafdeling worden en deze formule kan overgedragen worden.”

AANMOEDIGING

Johnny Bambust: “Het BewegingsProject werkte een aantal theoretische denkpijlers uit en was vooral ook een uiting van het geloof in en de relevantie van vrijwilligerswerk. De kracht van mensen aanspreken, hen in buurten en gemeenschappen in beweging krijgen rond maatschappelijke thema’s blijft meer dan ooit relevant. Zo groeide het project uit tot een ondersteuning en aanmoediging voor de vele vrijwilligers, al dan niet in besturen, die meewerken aan bruisende buurten en daarvoor samenwerken met beroepskrachten.”

Het experiment en zijn vragen

Het Bewegingsexperiment leverde een aantal uitdagende en uiteenlopende vragen op voor het ACW en zijn diverse organisaties en vele lokale afdelingen. Vragen zoals daar zijn:

1. Hoe kunnen we ons organiseren op buurt- en wijkniveau, met een ‘lichtere’ structuur dan traditioneel?
2. Wat met de vergadercultuur in nieuwe tijden?
3. Waar moeten we de methodiek van het ‘galant voorbijsteken’ toepassen om tot vernieuwing te komen?
4. Is groepslidmaatschap een mogelijk en werkbaar instrument?
5. Hoe bouwen we aan een nieuwe vrijwilligerscultuur en een cultuur van waardering en vernieuwing?
6. Zijn we gewonnen voor een aanbod dat bijvoorbeeld gender- en generatiegebonden is?
7. Wat van dit alles is prioritair voor ons?
8. Waar en met wie kunnen we lokaal samenwerken?

ACW

Het ACW is de koepel van de christelijke werknemersorganisaties. Het ACW en z’n partnerorganisaties komen op voor een leefbare, solidaire en rechtvaardige samenleving. Samen vertolken ze de zorg van vele gewone mensen, de stem van de samenleving. Maar daar blijft het niet bij: het ACW zoekt ook met mensen naar oplossingen. Stem en daadkracht dus.

www.acw.be

5

Sociaal-cultureel werk speelt eigenwijs een rol in maatschappelijke innovatie

*“Innoverende sociaal-culturele praktijken nemen verschillende rollen op.
Ze stellen de vanzelfsprekendheid van ons handelen,
onze systemen en opvattingen in vraag.
Ze zijn een antenne voor, en geven een stem aan, leefwereldkwesties.
Ze initiëren nieuwe thema's en handelingsmodellen.
Ze spreken mensen aan als actor en creëren vrijruimte:
broedplaatsen waar experiment en de bijbehorende kans op falen
het wezen van zijn.”*

Burgers onder elkaar

SAMEN INBURGEREN

Er is het inburgeringstraject, dat nieuwkomers *moeten* volgen. Daarnaast is er (onder meer) het initiatief Samen inburgeren, dat mensen *kunnen* volgen. Het tweede is een samenwerking van de Vlaamse Overheid, het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Kruispunt Migratie-Integratie.

Vormingplus Antwerpen werkte het mee uit, zette in de stad Antwerpen een proefproject op en coördineert *Samen inburgeren* in Boom.

GELIJKWAARDIG EN INFORMEEL

Dit is het idee, waarvoor de inspiratie uit het buitenland kwam: een ‘vrijwilliger’ – de aanhalingstekens worden verderop in deze tekst verklaard – engageert zich om een ‘inburgeraar’ te ondersteunen bij zijn of haar inburgeringsproces in Vlaanderen. De eerste groep is hier goed thuis, de tweede nog niet. De duo’s doen tijdens hun ‘bilaterale’ ontmoetingen – die zeker om de twee weken plaatsvinden, minstens een halfjaar en maximum een jaar duren – wat hun inspiratie en ideeën hen ingeven. De Vlaamse overheid biedt ondersteuning in de vorm van financiering voor de coördinatie, een website, een doe-het-zelf draaiboek, ander materiaal én een netwerk, maar het eigenlijke samen inburgeren is in de eerste plaats een lokale aangelegenheid.

Kern van de zaak is dat iedereen er met plezier en op voet van gelijkwaardigheid bij wint: de inburgeraars oefenen informeel Nederlands, worden meer zelfredzaam en leggen sociale contacten, en de vrijwilligers krijgen in de persoon van de inburgeraar een nieuwe (leef)wereld en een cultuur cadeau. Ze worden actief en persoonlijk betrokken bij de diverse samenleving waar we met z’n allen meer en meer in

“Of ze bij elkaar blijven als het project stopt?’ Mary en Martha, enthousiast: ‘Ja, natuurlijk.’ Hilde: ‘Ik ben intussen hun Belgische mama en zij zijn mijn Afrikaanse dochters.’ Alweer gelach, maar ook blikken van trots: ‘Mary en Martha vroegen het al snel: wij gaan na één jaar toch niet stoppen, hé?’”

leven. Inburgeren is lang niet alleen een zaak van professionele dienstverleners.

COÖRDINATOREN TER PLAATSE

Samen inburgeren werkt met lokale coördinatoren, die zelf met hun vragen terecht kunnen bij het Kruispunt Migratie-Integratie. Het Kruispunt, een expertisecentrum voor Vlaanderen en Brussel, deelt goede praktijken en brengt coördinatoren met elkaar in contact. In veel gevallen zijn dat

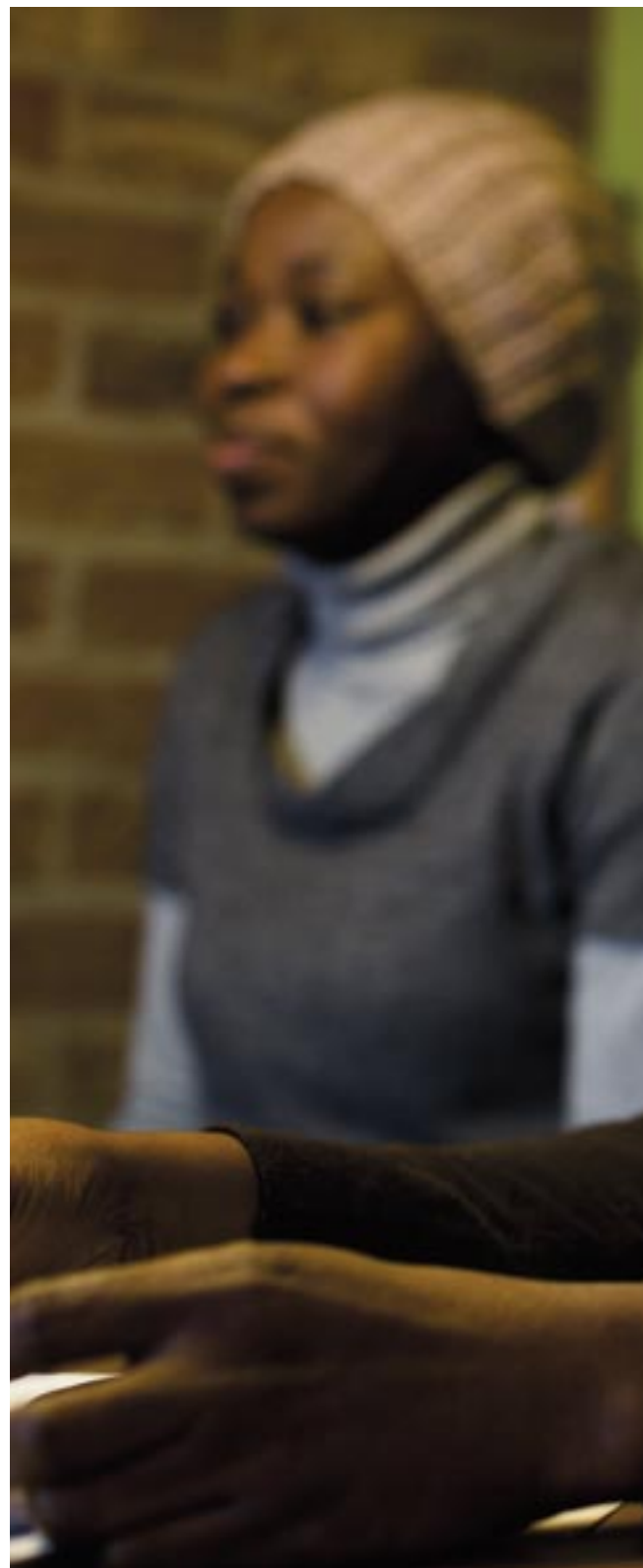
de gemeenten, lokale organisaties of andere partners. Zij betrekken er toeleiders bij, bijvoorbeeld het OCMW, lokale integratiediensten, volwassenenonderwijs, basiseducatie, verenigingen, zelforganisaties... Al deze partners kennen de lokale situatie, de inburgeraars en hun problematiek, en vaak lopen er ook al andere projecten met vrijwilligers, al dan niet met verenigingen. Uiteraard verschillen de situaties sterk per locatie: een grote stad is een heel ander gegeven dan een landelijke gemeente. Een coördinator of organisator bepaalt zelf hoe intens hij duo's opvolgt en bijvoorbeeld groepsbijeenkomsten organiseert. Om een (gemiddeld) idee te geven: het intensief opvolgen van ongeveer vijftig duo's staat plusminus gelijk met een halftijdse job, maar het kan ook met minder.

DE PUZZEL VAN DE ONTMOETING

In de 'testfase' van het project werkte Vormingplus Antwerpen, samen met Tempora, projecten uit die hebben geleid tot het draaiboek dat op Vlaams niveau wordt gebruikt. Momenteel behartigt de organisatie nog het lokale *Samen inburgeren* in Boom, waar ze samenwerkt met de gemeente en het OCMW.

Hilde Jacobs: “Mary en Martha komen bijna wekelijks bij mij langs. Ze komen met de bus en moeten dan nog een kwartiertje te voet.” Mary (20 jaar): “Dat is goed voor de conditie. We babbelen, lezen, schrijven, wandelen of koken. Ik vind het allemaal plezant.” Hilde: “Ze zijn enorm geëvolueerd. In het begin spraken we vooral Engels, en op een gegeven moment vroegen ze zelf om alleen nog maar Nederlands te praten.”

Florinela Petcu en Peter Van den Brande: “Wij zorgen er in Boom voor dat de betrokken organisaties achter het project staan en het mee aansturen: het Centrum voor Volwassenenonderwijs, basiseducatie, Prisma vzw van de provincie Antwerpen, lokale verenigingen die betrokken zijn bij de diversiteitsraad, de gemeente. Concreet zetten wij de werving op, brengen mensen bij elkaar, doen intakes, organiseren groepsactiviteiten, volgen mensen op... Onze vrijwilligers werven we via verschillende pistes – mond-aan-mond, netwerken, het lokale infoblad... – maar vanzelfsprekend is het

“Ik ben ook eens mee geweest naar de Nigeriaanse kerkgemeenschap in Antwerpen. Daar heb ik hun familie mogen ontmoeten. We praten dus ook soms over serieuze dingen. Ze voelen zich bijvoorbeeld vaak bekeken omdat ze zwart zijn.”

niet. De argumenten die we bij potentiële kandidaten horen, zijn bekend: tijdgebrek, een te drukke agenda, een zeker wantrouwen soms. Als men iemand kent met een positieve ervaring in dit verband, gaat het uiteraard makkelijker. Het lukt ook beter als de ‘vrijwilliger’ meteen het gevoel heeft iets te kunnen betekenen.”

“Als we bij iemand belangstelling voelen, polsen we naar zijn of haar voorkeuren, wensen en verwachtingen, en organiseren we na een tijdje een ontmoetingsfeest waarop mensen elkaar leren kennen. Wij leggen vervolgens de puzzel en hakken de knoop door. De vrijwilligers ondertekenen een overeenkomst over de duur en intensiteit van het contact en nog wel wat. Daarna maken mensen een eerste afspraak en regelen ze die verder zelf. Wij proberen wel elke maand contact te hebben, telefonisch en door de activiteiten. En we volgen op als mensen zelf contact opnemen met een vraag. Sommige duo’s worden vrienden, andere vallen weg. In Boom spreken we op dit moment over ongeveer dertig betrokkenen. Soms gaat het dan over één vrijwilliger met twee of drie anderstaligen. Of het aantal toeneemt, weten we nog niet.”

VRIJWILLIGER?

“Wij merken dat veel mensen houden van groepsactiviteiten en het gevoel dat daarbij hoort. Geen vorming, maar uitwisselingsmomenten en gezellige samenkomsten. Dat is echt nodig. Voor de communicatie hierover moet je de nodige tijd nemen: groepsmomenten moet je actief promoten. Ook in de opvolging kruipt tijd en energie: mensen die niet zijn komen opdagen, bemiddelen, vaststellen dat karakters niet matchen... Duo’s moeten bijvoorbeeld ook een gevoel van hiërarchie doorbreken: de anderstalige beschouwt de Vlaming vaak als een ‘leerkracht’, wat expliciet niet de bedoeling is. Wij vermijden woorden als ‘inburgeraar’ en ‘inburgeringscoach’, en we zien de groepen niet apart, net om hiërarchievorming te vermijden. Het gaat om een wederzijds engagement. Eigenlijk is het woord ‘vrijwilliger’ op zichzelf al een soort beloning voor een engagement, een inzet. Alsof ‘de andere’ geen vrijwilliger is.”

KOPPEL

De hamvraag: werkt het? Is dit een nieuwe inburgeringsmethodiek? Florinela Petcu: “De tijdsinvestering om als professional bijvoorbeeld tien koppels te volgen is groot. Je bent er mentaal ook voortdurend mee bezig. Het gaat tenslotte om contacten tussen mensen. Ik heb zelf twee petjes op omdat ik in een zelforganisatie actief ben. Dat helpt mij om mensen tips te geven in dit project, bijvoorbeeld over het aanleren van taal en het coachen van mensen. Dat gaat zeker niet vanzelf.

“Ik gebruik speciale boekjes en oefeningen om Nederlands aan te leren, maar we gaan vaak ook gewoon de natuur in. Laatst ben ik met Mary gaan zwemmen. Ze was nog nooit in een zwembad geweest. Dat was een hele ervaring. Zij hebben mij dan weer geleerd over Afrikaans koken en dansen. Martha is een fan van Bob Marley en ze wil altijd maar dansen.”
Waarop spontaan gelach volgt.

Wij proberen er in elk geval dynamiek in te krijgen.”

Peter Van den Brande: “Er lijken me twee soorten duo’s te zijn: sommige mensen vinden het leuk bij elkaar over de vloer te komen en over koetjes en kalfjes te praten, al dan niet met de kinderen. Anderen maken graag uitstappen. Ze bezichtigen dingen in hun omgeving en voeren daar het gesprek over. Er zijn natuurlijk ook variaties hierop.”

“Vernieuwend is de methodiek zeker: ik denk dan aan het korte engagement, het ingaan op persoonlijke behoeften, het zelf bepalen hoe het loopt... Wij zijn meer gewend groepstrajecten af te leggen. Dit is individueler en meer informeel. Er zijn ons mooie succesverhalen bekend van mensen voor wie er via de vrijwilliger een wereld opengaat en die een heel nieuw netwerk kunnen aanspreken. Ik weet zelfs dat er uit dit project een koppel is gegroeid. Die inburgeraar leert nu verdacht snel Nederlands...”

VORMINGPLUS ANTWERPEN

Iedereen telt mee. Vormingplus regio Antwerpen wil bijdragen tot de ontwikkeling van een duurzame samenleving waar iedereen meetelt. De organisatie is actief waar mensen wonen en werken, waar problemen vaak aan den lijve ervaren worden. Ze brengt mensen samen om te leren en zorgt ervoor dat ze hierdoor ook echt iets kunnen bereiken. Vormingplus doet dat door te vertrekken vanuit de deelnemers zelf en door het vormingsproces toe te spitsen op sociale en culturele doelen. Mensen mogelijkheden aanreiken om iets op te steken, zich te versterken en een engagement in de samenleving op te nemen, dat is het opzet.

www.vormingplusantwerpen.be

“Wij voelden ons meteen aangesproken door het voorstel van Wervel om de raakvlakken tussen duurzame landbouw en personen en gemeenschappen van diverse origine af te tasten door middel van een boek met smaak.”

— Liesbet Adam, Vereniging voor Ontwikkeling
en Emancipatie van Moslims vzw (VOEM)

Vlaamse wereldkeuken

DE SMAAK VAN DIVERSITEIT

Laten we het eens hebben over een... kookboek dat in Vlaamse grond geworteld is:
het werkt met ingrediënten ‘van hier’ en met producten die ‘ons’ vertrouwd zijn.
De organisatie Wervel heeft er zo een gemaakt.

Wat doet zo’n Vlaams kookboek in deze gids vol met verrassende, vernieuwende, ogenopenende projecten? Het is uiteraard niet zomaar een kookboek. Wervel bracht er producenten van aardappelen, groenten, graan, vlees enzovoort voor samen uit diverse culturen. De boeren woonden ten tijde van dit project wel allemaal in België.

Die producenten gingen aan het uitwisselen: hoe worden in pakweg Senegal aardappelen geteeld, geoogst, verwerkt, gebruikt? En tarwe in Geraardsbergen en in Ethiopië? En een dier slachten en klaarmaken voor consumptie: doet men dat in Anderlecht anders dan in Kenya? Wat kun je met hennep allemaal doen, behalve er een drug mee maken? Welke specerijen gebruikt een restaurant in Kaboel en in Lummen? Anders gezegd: mensen die met hetzelfde ‘product’ bezig zijn, maar op een heel andere manier, werden in dit project samengebracht. Culturele diversiteit en (agro)biodiversiteit, één front! Het resultaat is, behalve een aantal intense gesprekken, een kookboek met recepten, met een weergave van de gesprekken en met achtergrondinformatie over praktijken en tradities.

Bijzonder aan het project en boek *De smaak van diversiteit*. Een uitweg uit de monocultuur is dat mensen uit diverse culturen samenkwamen rond een herkenbaar en tastbaar, ge-

meenschappelijk en dagelijks gegeven, op gelijke voet: ieders kennis heeft bijgedragen aan het smakelijke geheel. Niet ‘een problematiek’ was hier het vertrekpunt, wel de kennis en ervaring die mensen inbrachten. Zo’n project past perfect in de missie van Wervel, dat streeft naar een rechtvaardige en duurzame landbouw.

En voor we het vergeten: de meeste landbouwteelten in Vlaanderen zijn ‘van vreemde origine’. Toen ze naar hier kwamen, waren ze vaak al eeuwen veredeld in een gemengd en geïntegreerd landbouwsysteem.

WERVEL

Vanuit de universele waarden van basisdemocratie, rechtvaardigheid en verantwoordelijkheid streeft Wervel naar een landbouw die economische, ecologische, sociale en culturele meerwaarden creëert op lokaal vlak en in solidariteit met de rest van de wereld. Door netwerking, campagnes en publicaties beweegt Wervel consumenten, boeren en organisaties tot samenwerking om deze landbouw vorm te geven.

www.wervel.be

Een Leuvens voedsellabo

EEN VOEDSELSTRATEGIE VOOR LEUVEN

2012. In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen wordt in Leuven onder impuls van Voedselteams en andere organisaties intens nagedacht, gediscussieerd en geageerd om voeding als beleids-thema (prominenter) op de agenda te krijgen. Dat gebeurt in dit project op het niveau van de stadsregio, wat inspeelt op het toenemende belang van steden en hun hinterland. De aanpak is integraal: voeding komt in een groot aantal beleidsdomeinen terug, zonder er zelf een te zijn.

Wim Merckx: “De keuze voor de stadsregio is uiteraard geen toeval. Je ziet een aantal bewegingen: voeding is vandaag de dag bijzonder internationaal georganiseerd. Je hoeft maar rond te kijken in een supermarkt om dat te zien. Wij importeren uit de hele wereld en we exporteren op grote schaal. Dat betekent: gigantisch veel transport, grootschaligheid, wereldspelers waar je nauwelijks vat op krijgt en kleine producenten die versmacht worden. Da’s een. Tegelijk is er een tendens naar het lokale en het herkenbare, en ook naar authenticiteit. En het Vlaamse stedenbeleid heeft intussen toenemende belangstelling voor stadsregio’s. Dit project is ook een concretisering én tegelijk een conceptualisering van een mogelijk model van de korte keten.”

NIEUWE DENKKADERS

Voeding als thema voor stedelijk beleid: vanzelfsprekend is het niet. “Dat klopt, en dus ligt het ook niet voor de hand om voor zo’n traject middelen te krijgen. In stadsinnovatie op Vlaams niveau zie je vooral de klassieke thema’s: energie, mobiliteit, wonen... Wij hebben inhoudelijk gewerkt, onder meer met lezingen waarop mensen uit Wageningen aanwezig en actief waren. Hun benadering van ‘voedsel en stede-

lijke ontwikkeling’ was voor mij de aanzet voor wat we in Leuven hebben gedaan. Het reikte nieuwe denkkaders aan. We nodigden op onze activiteiten ook doelbewust mensen van het betrokken kabinet uit. Dat is een kwestie van strategie. Zo waren ook zij mee met het verhaal. Dat kon je ook zien: bij de eerstvolgende oproep voor de prijs ‘Thuis in de stad’ werd voeding als thema toegevoegd en zijn er nogal wat projecten daarover goedgekeurd. Ook dit project trouwens.” Vanwaar de keuze voor Leuven? “Leuven is de thuisbasis van Voedselteams; hier zijn ook de eerste teams gestart. Wij waren al betrokken bij het Leuvense netwerk, waar geschikte partners in zitten. Ik denk aan Vredeseilanden en hun werk rond markten en boeren, en aan het Netwerk Duurzaam Leuven, waarin de stad en particuliere partners samenzitten. Wij vormden een kleine maar goed werkende stuurgroep. De stad zelf was ook al actief met het Leuvense Klimaatplan 2030 en koestert de ambitie om klimaatneutrale stad te worden.”

NETWERKEN EN ALLIANTIES

“Integraal wil in dit geval in de eerste plaats zeggen dat je de verschillende spelers in de samenleving aanspreekt en ook

“Aan de standhouders van het Wereldfeest, een Leuvens feest in het teken van duurzaamheid, vroegen we wie al van het woord ‘duurzaamheid’ had gehoord. 60% bleek nergens van te weten. Daar werken we nu aan: voedsel moet een centraal thema worden.”

“Dit is een voorbeeld van een aloude methode: je moet soms bruuskeren en soms verbinden, in een afwisselend tempo. Timing is daarin echt belangrijk. Het verbindende lijkt me wel vernieuwend: nogal wat organisaties zitten vast in hun programma’s. Er is nog een te grote aarzeling om samen te werken, vanuit een profileringsdrang en het subsidiedenken. Het thema is belangrijk, niet de organisatie.”

verbindt: de overheid, de markt, het middenveld en de burger. Een holistische benadering, zou je kunnen zeggen, op het snijvlak van social profit en profit. Veel andere projecten gaan over twee spelers, bijvoorbeeld de consument en de producent, of de overheid en de markt. Ze zijn partieel. Integraal betekent ook dat je alle beleidsdomeinen die met voeding te maken hebben bespeelt, al was het maar omdat 'voeding' zelf geen zelfstandig beleidsdomein is. Het gaat dan om welzijn, landbouw, economie, milieu, onderwijs, ruimtelijke ordening, noord-zuid en ook cultuur. Diverse perspectieven, verbinden en het geheel: dat is de kern van de zaak."

Wat Wim Merckx schetst, betekent een ingrijpende verandering wat beleidsbeïnvloeding betreft. "Absoluut. Een voorbeeld: landbouwraden, milieuraden, Fairtrade-initiatieven, dat zou eigenlijk moeten samensmelten tot 'voedselraden': zo word je gesprekspartners, in plaats van dat je allemaal vanuit je eigen hoekje op het beleid probeert te wegen. Netwerken aangaan, allianties sluiten, ook waar het niet vanzelfsprekend is. Ook het wetenschappelijk onderzoek hoort daarbij: ook daar moeten er meer contacten en moet er meer doorstroming zijn, bijvoorbeeld naar het beleid en zijn instrumenten. De verandering moet vervolgens verankerd worden in partijprogramma's, beleidsnota's, regeringsverklaringen, ruimtelijke structuurplannen, premies, belastingen... Tegelijk kun je niet zonder concrete projectrealisaties 'in het veld'. Zo behoud en vergroot je je draagvlak. Het zijn handvatten om inzichten in de praktijk om te zetten."

FOODLAB

Bij verkiezingen plegen belangenbehartigers en het middenveld graag memoranda, die dan aan de partijen worden bezorgd. Jullie hebben anders uitgewerkt om aan beleidsbeïnvloeding te doen.

Wim Merckx: "Je zou bij zo'n project kunnen kiezen om er deskundigen bij te halen, internationale *best practices* te bekijken en zo tot een resultaat te komen. Wij hebben gekozen voor het gedeelde eigenaarschap als uitgangspunt en principe. Dat wil zeggen dat je mensen open uitnodigt, ook om het kleine kringetje van mensen te doorbreken waarin je met problematieken als deze soms belandt. We hadden zowat vijftig deelnemers op ons Foodlab. Dat blijven wel groten-deels tweeverdieners, blank, jonge gezinnen, hoger opgeleid... Na een rollenspel – 'Stel: je bent schepen...' – en focusgesprekken met experts zijn we tot elf voorstellen gekomen, een greep uit een veel bredere ideeënpot. Die hebben we verspreid via open activiteiten en in de media, met een publicatie, een debat, lezingen... Het sociaal-cultureel

werk heeft hier zijn deskundigheid aangeboden als een basis voor samenwerking."

CULTUURCENTRUM VOOR VOEDING

Een kleine twee jaar later kunnen we terugkijken op wat in 2012 is gebeurd en wat toen een project van een jaar was, met Vlaamse middelen.

Wim Merckx: "Het was een manier om een actiemodel als dat van Voedselteams een kader te geven en te verbreden. Zo ontdek je ook veel meer mogelijkheden. Het is met onze expertise denkbaar dat wij opdrachten krijgen van centrumsteden en andere beleidsniveaus. Bijvoorbeeld om een geijkte methode tot stand te brengen om het voedselprofiel van een stad of een regio in kaart te brengen. Er zijn ook dingen in gang gestoken die een eigen, bredere dynamiek hebben. Zo is ons elfde voorstel – de oprichting van een erkende stedelijke voedseladviesraad als blijvende motor en structurele verankering – in Leuven gerealiseerd. Complementair is het project 'Open Schuur', een plek in Leuven die eigendom is van de 'boeren en de burgers' en waar alle aspecten van voeding aan bod komen: telen, proeven, getuigen... In onze dromen wordt dat de tiendenschuur van de Abdij van Park. Het moet een soort laagdrempelig – ook sociaal laagdrempelig – 'cultuurcentrum voor het thema Voeding' worden."

Elf Leuvense voedselvoorstellen

1. Leuven behoudt zijn landbouwgronden.
2. Leuven krijgt een stadsboer(in), in stadsdienst.
3. Leuven steunt een systeem van distributie voor lokaal voedsel.
4. Leuven geeft een agrarische bestemming aan Abdij van Park.
5. Leuven maakt werk van een lokale voedselcultuur.
6. Leuven ondersteunt de campagne Donderdag Veggiedag.
7. Leuven organiseert een grootkeuken die het goede voorbeeld geeft.
8. Leuven geeft subsidies voor lokale projecten over voeding.
9. Leuven voert een beleid waardoor er in privé-tuinen meer voedsel geproduceerd wordt.
10. Leuven werkt met zijn buurgemeenten aan een regionaal voedselbeleid.
11. Leuven heeft een voedseladviesraad.

“Het profiel van het publiek van Voedselteams is duidelijk. Volgens mij heeft dat vooral te maken met het feit dat onze lat vrij hoog ligt. Je moet al wat sociaal-culturele baggage hebben om actief toe te treden. Misschien onderschatten we dat soms. Volgens mij is de drempel niet financieel.”

— Wim Merckx, medewerker Netwerken, Communicatie en Beleid bij Voedselteams

VOEDSELTEAMS

Voedselteams vzw is een beweging van actieve producenten en gebruikers die met elkaar samenwerken en ijveren voor de bevordering van een kleinschalige, duurzame land- en tuinbouw en voor het uitbouwen van lokale economieën. Voedselteams behartigt de belangen van consument én producent: een duurzame voeding en een duurzaam, levensvatbaar landbouwbedrijf.

www.voedselteams.be

*“Ik aanvaard alle lovende woorden, proficiats en schouderklopjes
naar aanleiding van mijn deelname aan de Inleefweek,
maar het is met een wrang gevoel. Niet ik ben de held, wel diegenen
die ook na vrijdagavond in het sukkelstraatje blijven hangen.
Aan hen zeg ik proficiat, dat ze de moed blijven vinden
om in zo’n situatie verder te ploeteren.”*

— Mieke Vandriessche, inleefster

Armoede, aan den lijve

Hoe is het eigenlijk om met een leefloon te moeten rondkomen?

Vormingplus Midden en Zuid West-Vlaanderen veranderde de vraag in een antwoord: van zaterdag 23 tot en met vrijdag 29 november moesten de vrijwillige deelnemers aan de Inleefweek Armoede rondkomen van 60 euro per volwassene en 20 euro extra per jongere van zestien of minder. Rie Vanduren zette het project op.

DE REKRUTERING

De rekrutering voor de Inleefweek begon een goede maand op voorhand. Vormingplus gebruikte daarvoor haar gewone kanalen, waaronder ook Facebook. Wat heel belangrijk was en het welslagen mee heeft bepaald: Rie Vanduren werkte ook samen met enkele OCMW’s waar enkele gedreven medewerkers dan weer hun lokale netwerk aanspraken. Dat ‘aanspreken’ moeten we letterlijk nemen: je moet mensen persoonlijk en individueel benaderen voor een actie als deze. Rie Vanduren: “Zo hebben we sleutelfiguren kunnen overtuigen die met mensen in armoede te maken hebben: OCMW-medewerkers en ook de voorzitter en secretaris, schepenen, advocaten, leerkrachten... Maar er hebben natuurlijk ook mensen meegedaan uit persoonlijk engagement, tot in Brussel en iemand uit Nederland toe. Er deed ook een man mee die vooraf de bedenkingen had die je zo vaak hoort: ‘Mensen in armoede hebben allemaal een dikke tv, een gsm, ze roken à volonté enzovoort.’ En een pas afgestudeerde wou het voor zichzelf proberen: hoe kan ik rondkomen met weinig geld als ik geen werk vind? Uiteindelijk waren we met ongeveer veertig deelnemers, al dan niet met hun gezinsleden. Daar waren ook mensen bij die wij als Vormingplus anders niet bereiken. Voor wie zijn of haar gezin niet meekreeg, hebben we tijdens de voorbereiding een andere formule moeten bedenken. Zij moesten het doen met

*“De week vóór de inleefweek werd
mij al duidelijk dat het heel moeilijk
zou zijn om ons normale sociale en
creatieve leven te leiden en met
140 euro rond te komen. Elke aan-
koop die ik deed, was doordrongen
van een wat als?-gevoel.”*

— Ilse Mariën, inleefster

wat mensen in een asielcentrum als wekelijks zakgeld krijgen: 35 euro. Alle deelnemers moesten ook een aantal richtlijnen naleven, bijvoorbeeld wat energieverbruik, mobiliteit en telefonie betreft. Dat maakte het ‘rollenspel’ echter.”

“Er hebben mensen niet meegedaan die aanvankelijk enthousiast waren. Zo hebben we geen studenten bereikt. Misschien moet je zo’n inleefweek in hun opleiding integreren? Opvallend voor mij was ook de reactie van professionelen die met mensen in armoede werken. Zij reageerden wel eens in de trant van ‘Wij weten het wel’. Dat was voor mij een eye-opener, want het klopt niet: je weet het níet als je het niet

zelf ervaart. Vooral niet hoe bezet je bent in je hoofd en hoe weinig ruimte je nog hebt om aan iets anders te denken... Armoede neemt je in beslag. Dat zeggen de mensen zelf ook, maar die impact kun je echt niet inschatten als je het niet zelf beleeft. Na zo'n week weet je het natuurlijk nog niet echt, maar toch..."

HET IDEE EN HET PROCES

Voor zover Rie Vanduren weet, is een Inleefweek nieuw in het sociaal-cultureel volwassenenwerk in Vlaanderen. Zelf kreeg ze het idee van een Welzijnsschakel in het Antwerpse: "Daar kwam inderdaad de eerste inspiratie vandaan, maar omdat wij een regionale volkshogeschool zijn met een bredere opdracht, wordt zo'n week ook vanzelf een breder gegeven. Ik denk bijvoorbeeld aan de leraren die hebben meegedaan: in scholen is de aandacht voor de armoedeproblematiek nog vaak nauwelijks of niet aanwezig. Dankzij de Inleefweek zal Vormingplus dat thema verder opnemen in haar aanbod. We hebben ook al politieke contacten gehad in het zog van de Inleefweek: zo zijn we betrokken bij het Armoedeplan van de stad Kortrijk. We zijn met deze actie trouwens verder gegaan in het aanspreken van het beleid dan we normaal doen. Ik heb intussen van andere Vormingpluscentra en ook van andere organisaties vragen gekregen om onze knowhow te delen." Kondigt zich hier een Vlaamsbrede Inleefweek Armoede aan? Wordt vervolgd?

De grote lijnen lagen vast, maar tijdens het proces voor en van de Inleefweek deden zich nog allerlei nieuwe ideeën en kansen voor om er dingen bij te doen. Rie Vanduren: "Dat moet je incalculeren, ook omdat het werk met zich meebrengt. Zo'n initiatief brengt lokaal een dynamiek op gang, bijvoorbeeld omdat de deelnemers erover vertellen en getuigen. Dat begint al in hun eigen netwerk, waar veel inlevers moesten uitleggen wat ze aan het doen waren. Het kan een nieuw elan geven aan de armoedewerking in een gemeente." "Na de inleefweek is de intensiteit uiteraard weggeëbd. We hebben tien dagen nadien wel nog een sterk moment beleefd waarop enkele inlevers, ervaringsdeskundigen, mensen in budgetbegeleiding en experts op een samenkomst in dialoog zijn gegaan en aanbevelingen rond armoede hebben geformuleerd. Dat is voor mensen in armoede absoluut niet vanzelfsprekend, maar je zag hun zelfbeeld ter plekke groeien. Het was van een intensiteit die je zelden meemaakt."

Facebook tegen armoede

Rie Vanduren: "Ik heb zelf nog nooit zo intens ge-facebookt als voor en tijdens de inleefweek, zowel met inlevers als met mensen die in armoede leven. Facebook was erg belangrijk om een groepsgevoel te creëren en in stand te houden. Dat is een essentiële factor voor het welslagen van zo'n actie. We gaven op onze groepspagina bijvoorbeeld aan dat er een artikel was verschenen en dat er een reportage kwam op Focus WTV. Veel mensen werden ook lid van de Facebookgroep zonder dat ze meededen met de inleefweek. Ze wilden gewoon volgen. En dat was niet ons courante Vormingpluspubliek. Een neveneffect is ook dat ik mensen heb leren omgaan met zo'n sociaal medium: wat zet je erop en wat deel je misschien beter niet? In die zin was dit ook een digitaal project."

"Dit is voor mij een model van het 'nieuwe leren': je moet durven beginnen aan een proces waarvan je niet weet hoe het zal eindigen. Je gaat mee met wie en wat er op je weg komt en je creëert een soort leefomgeving. De inleefweek bracht veel meer teweeg dan we konden vermoeden."

— Linda Accou, algemeen directeur Vormingplus Midden en Zuid West-Vlaanderen

“Ik geef zelf vorming aan mensen in armoede en in budgetbegeleiding. Ik begrijp nu waarom ze tijdens de vorming hun gsm niet willen afzetten: zij willen opgebeld worden en niet zelf opbellen. Iemand opbellen kost geld... Zoiets zeggen ze natuurlijk niet zelf. Dat bedoel ik met het andere perspectief op de dingen dat je door zo’n Inleefweek krijgt.” — Rie Vanduren, stafmedewerker

“Ik denk echt dat deze ervaring mensen persoonlijk veranderd heeft. We hadden nog een tweede doel: de publieke opinie bereiken. Met vorming over armoede lukt dat niet, maar op deze manier wel: nog nooit kregen we zo veel aandacht van de media. We hebben dat in dank aanvaard. Het heeft het effect versterkt. Het was een positieve ervaring, ondanks het delicate thema.”

— Rie Vanduren, stafmedewerker

VORMINGPLUS MIDDEN EN ZUID WEST-VLAANDEREN

Vormingplus Midden en Zuid West-Vlaanderen staat in voor de niet- beroepsgerichte vorming van volwassenen in haar regio. Concreet leidt dit tot een werking die zich, vanuit Kortrijk, naar alle steden en gemeenten van haar regio (van Roeselare tot Tielt, van Avelgem tot Zwevezele) uitstrekt, in overleg met plaatselijke actoren en organisaties.

www.vormingplusmzw.be

“Terwijl alles tot voor kort verticaal was gestructureerd, beseffen meer en meer mensen dat je horizontaal moet werken in onze samenleving. Dat is niet altijd gemakkelijk. Mensen vinden het de max dingen te kunnen zien groeien, het proces te volgen en mee te doen, bijvoorbeeld in ons constructieatelier.”

Frietkanonnen, raketten en fanfarefietsen

Het verhaal van Bolwerk begint in 2002-2003 in Deerlijk bij Kortrijk.

Een groep vrienden wil in hun thuisdorp eens iets anders beleven.

Na een eerste experiment met bevriende kunstenaars in een gekraakt fabriekspand laten ze het jaar nadien een weekend lang kunstenaars hun ding doen op tien locaties:

leegstaande huizen, fabriekjes, garages... Het lokale publiek, jong en oud, heeft er oren naar en oog voor. Inmiddels staan we tien jaar verder.

Medeoprichter Ruben Benoit: “We beschouwen onszelf nog altijd een beetje als een ongeleid projectiel, maar tegelijk willen we ons profiel scherper stellen.

Die nood is er nu ook wel. Zonder het experimentele te verliezen.”

DOORBRAAKMOMENT

De vrienden-vrijwilligers van Bolwerk wilden na die eerste probeersels vooral samen blijven creëren. Zo kwamen ze op het idee om, als project in het experimenteel jeugdwerk, een atelier in te richten waar ze zes maanden lang aan een mechanisch circus werkten. Iedereen mocht meedoen, niet alleen (jonge) kunstenaars, maar ook 'technici': leerling-mechaniciëns, houtbewerking, metaalbewerking. Er waren ateliers voor muziek, kostuums, de constructie van tuigen, het scenario... Het was daar en toen in Deerlijk naar verluidt pure rock and roll. Tot bleek dat er één facet vergeten was: een voorstelling maken. Dat euvel werd in extremis opgelost en zo kon dit circus van 'vrijwilligers en sympathisanten' als Cirque de Volonté een maandlang op tournee door Vlaanderen. Er groeide een fanfare uit en er werden een oude vrachtwagen en een busje omgebouwd...

Het circus ging letterlijk niet onopgemerkt voorbij, de organisatie groeide en in 2010 kwam er een grote opdracht van de stad Brugge om vijf wagens te bouwen. Een doorbraakmoment: voor wat tot dan vrijwilligerswerk was, konden nu twee mensen in dienst worden genomen die zich voltijds aan de organisatie wijdde. Dat zijn er intussen vier. De inkomsten komen van diverse bronnen: opdrachten die Bolwerk krijgt van derden – scholen, circus- en kunstorganisaties, vzw's, steden – en projectsubsidies van diverse kanten en op verschillende niveaus voor de eigen Bolwerk-plannen.

CINEMA

Hoe kun je de werking van het huidige Bolwerk het best vatten? Ruben Benoit: "Vergelijk het met een puzzel waarvan de stukjes voor je op tafel liggen. Wij maken die puzzel, samen met heel veel andere mensen en partners. Bij onze eerste projecten hadden we een aantal ateliers, en daarvan zijn er twee die momenteel mee de kern van onze werking uitmaken. Het constructieatelier, waar mijn broer Servaas de trekker is, maakt nu *from scratch* vijf woonwagens voor in een bos bij een oude hoeve in Doornik waarvan men een soort toeristisch-cultureel knooppunt wil maken. We bouwen in ons atelier tal van installaties: frietkanonnen, bakfietsen of bijvoorbeeld een raket voor een Antwerps circusgezelschap."

"Het tweede is ons textielatelier. Vroeger zat alles samen in Deerlijk, maar toen we het textielatelier verhuisden naar een oude cinema in de Zwevegensestraat in Kortrijk, dé multi-culturele straat van de stad, merkten we veel interesse voor onze werking bij de bewoners daar, ook bij mannen overigens. Dat heeft ons geïnspireerd om er een open atelier van te maken, waar we via het medium textiel tot interculturele ontmoetingen komen. Mensen kunnen bij ons terecht om bijvoorbeeld de machines te gebruiken en ze maken samen dingen voor straattheater, festivals enzovoort. Daar komen ook weer inkomsten vandaan om onze textielmedewerkster te betalen."

FANFAREFIETS

Ruben Benoit: "We zijn op een punt gekomen dat we vooral in opdracht werken. We moeten ook vragen weigeren, hoewel we geen promotie maken voor onszelf. Eigen projecten, dat komt er niet meer genoeg van. Geen tijd. We organiseerden in december 2013 wel voor de tweede keer Feux d'Hiver, een winterfestival in Kortrijk. Dat was een groot succes en er zit volgens mij veel potentieel in. Dit kan in de regio een serieus event worden, met straattheater, optredens, workshops... Ik hoop dat de stad dat ook inziet. We krijgen nu vooral middelen van de provincie hiervoor."

"Zoals ik al zei, scherpen we stilaan ons profiel aan. Bolwerk zal zich verder ontwikkelen langs twee grote lijnen. Aan de ene kant worden we een koepel waarbinnen we nieuwe burgerinitiatieven die van onderuit groeien ondersteunen. Mensen met een idee helpen, dat is fantastisch. Zo organiseerden we al enkele Repair Cafés (nvdr: zie hierover ook p. 98) en een indoor kerstmarkt met producten die mensen zelf maakten. We ondersteunen een instrumentheek, dat is een 'bibliotheek' met werk materiaal dat mensen kunnen lenen. In 2013 hebben we ook vzw De Magneet opgericht, die mensen

“In ons huidige gebouw, dat eigendom is van een brouwerij, moesten we er een café bijnemen, hoewel dat niet de bedoeling was. Maar het past wel in de filosofie van Bolwerk: ontmoeting is voor ons belangrijk, en een café is bij uitstek een ontmoetingsplek. We merken dat het café van alles met zich meebrengt, zoals optredens en iemand die hier maandelijks vegetarisch kookt... Het huis leeft.”

wil helpen bij hun zoektocht naar kunstenaarsateliers. En er is Stal13, een sociale opknapperij die zich onder onze vleugels ontwikkelt. Een projectmedewerker gaat binnenkort op zoek naar middelen, via sponsoring en subsidies, om al deze initiatieven duurzaam te ontwikkelen en met elkaar te verbinden.”

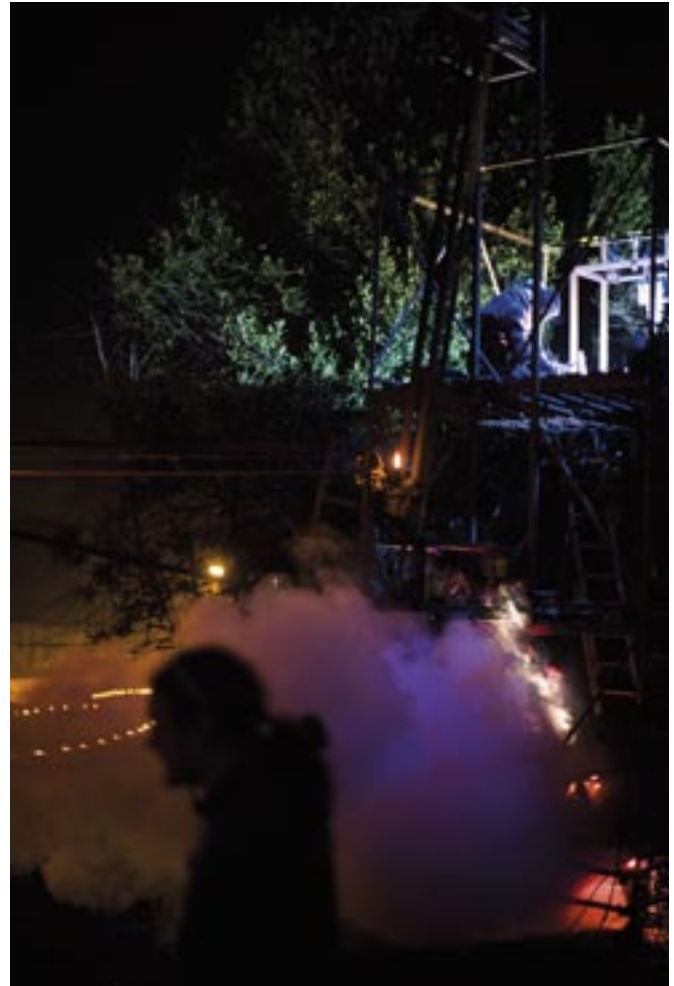
“De tweede lijn is die van de publieke ruimte en de straatkunsten: installaties, events, straattheater... Zoals nu al op Feux d’Hiver gebeurt en zoals we ook samenwerken met de stad tijdens de Sinksenfeesten in Kortrijk. Daar nemen we de evenementen in een van de parken en ook de aankleding voor onze rekening, samen met de programmator. Dat willen we allemaal uitbouwen en we willen er ook de buurten, jeugdhuisen enzovoort nog meer bij betrekken. Ook de scholen, zoals we nu al doen met Howest en hun studenten Industrieel Ontwerp die dingen als tentconstructies, fanfarefietsen en creatieve reuzen mee ontwerpen. Zelf willen we meer voorstellingen creëren via binnen- en buitenlandse residencies. De mogelijkheden zijn enorm.”

FRIS EN ALERT

Grenzen tussen disciplines doorbreken, denken in proces- termen, samenwerken met heel diverse partners, de publieke ruimte verlevendigen, het betrekken van de buurt bij je werking...: Bolwerk lijkt de geest van de tijd goed te hebben aan- gevoeld.

Ruben Benoit: “Dat is ook de reden waarom men ons moei- lijk kan plaatsnemen. We zijn doeners en vinden véél dingen in- teressant. We werken ook tegelijk lokaal en internationaal: onze locatie en onze uitvalsbasis is en blijft Kortrijk – hope- lijk ooit op één plek – en veel initiatieven spelen zich in Kort- rijk af. Maar met Bolwerk gaan we meer en meer ook internationaal. Zo werken we momenteel voor een circus-

compagnie in Engeland en we zijn betrokken bij een Euro- pees project. Uitstapjes maken naar andere mensen en an- dere contexten: dat houdt je fris en alert. En eigenlijk dromen we ervan om in het zuiden ooit een plek te hebben voor onszelf en daar *off the grid* te gaan leven, los van elk systeem.”

BOLWERK

Bolwerk steunt op drie fundamentele pijlers: ontmoeting, creatie/creativiteit en verwondering. In elk van de projec- ten waar bolwerk initiator, creator of partner is komen een of meer van deze pijlers terug. Bolwerk werkt sector- doorbrekend en is op vele fronten actief: op het vlak van straatkunsten en cultuureducatie, als organisator van cul- turele en sociale evenementen. Bolwerk probeert steeds participatief te werken.

www.bolwerk.be

“Bolwerk was eerst een droom. Ooit was het van: ‘Stel je voor dat we ooit voor de organisatie zouden kunnen werken...’ Die droom hebben we gerealiseerd.”

“We zijn gelukkig met wat we doen: we zijn zeker niet volledig afhankelijk van subsidies, we doen dingen die niet commercieel zijn, we hebben toffe projecten, er worden in ons atelier mooie dingen gemaakt, we bereiken veel mensen en we krijgen veel positieve reacties... Dat geeft je energie.”

— Ruben Benoit, medeoprichter en algemeen coördinator van Bolwerk

Trage vragen, oude verhalen

HET LEERHUIS

Het zijn snelle tijden waarin we leven. Maar onder de flitsende oppervlaktelaag en de snelle(!) veranderingen waar het voortdurend over gaat, blijven tegelijk de grote trage vragen sluimeren. Ze steken geregeld de kop op: hoe leven in tijden van crisis en onzekerheid?

Hoe gaan we om met hebzucht en kwetsbaarheid? Wat is de zin van lijden en onrecht? Hoe geef je in een bedrijfsomgeving op een menselijke manier leiding? Wat is 'goed', wat is 'kwaad'? Over dergelijke kwesties hebben de deelnemers aan de Leerhuizen van Motief vzw het.

Ze doen dat met een bijzondere driehoeksmethodiek.

De hoeken zijn: een 'oude' tekst, de samenleving en de groep.

VERGELIJKBAAR ANDERS?

De benadering via oude verhalen biedt deelnemers een vorm van veiligheid en afstand. Dat helpt om te reflecteren over zichzelf en hun eigen levensverhaal, en over maatschappelijke situaties van onze tijd: dat is een sterke plus van de 'omweg' die een Leerhuis maakt. Elke Vandeperre: "Het narratieve en het werken met verhalen, met een doel als dat van ons, is nog altijd nieuw in onze sector. Ik vind dat vreemd: verhalen over zin vormen de kern van onze socio-culturele traditie."

Een Leerhuisavond ziet er vaak als volgt uit. (Er zijn varianten naargelang van de doelgroep, die trouwens de thema's mee bepaalt.) Na een opwarmingsronde over de vraag 'waar ben je mee bezig, wat wil je kwijt?' heeft de groep het over het thema dat even later in de te lezen tekst centraal zal staan, nog zonder de tekst te kennen. Er wordt geassocieerd, er zijn beeldfragmenten te zien en er is... de 'vroedvrouw-methode': kennis die er bij de deelnemers is, wordt aan de

oppervlakte gebracht.

Dan volgt de confrontatie met een tekst uit het Oude of het Nieuwe Testament, de Thora of een andere religieuze bron. Dat is stevast een moment van vervreemding. Om de afstand van tweeduizend jaar en meer te overbruggen krijgen de deelnemers leessleutels aangereikt over de auteur, het genre, de maatschappelijke context van toen, en worden diverse werkvormen toegepast, waaronder een stellingenspel. Het doel is een 'politieke lezing': wat was toen het debat over het thema, welke visies lees je in de tekst, wie zijn de betrokkenen? Tot slot confronteert de groep de oude tekst en zijn historische context met de situatie vandaag: herkennen de deelnemers visies, dynamieken? Zijn ze (on)vergelijkbaar anders? Doen ze ons anders kijken naar onze werkelijkheid? Waar moet het heen met onze samenleving?

WAT VOORAFGING

Elke Vandeperre: "Wij zetten geen gelijkheidsteken tussen

‘nieuw’ en ‘innovatief’. Voor mij heeft ‘innovatief’ te maken met out-of-the-boxdenken, met het op het spoor komen van een gebrek en een gemis, iets wat nog niet gezien wordt, een blinde vlek. Dat kan heel oud of nieuw zijn, en het kan gaan om praktijken of om inzichten. Ons model komt uit de joodse traditie, en de voorloper van het inmiddels pluralistische en fundamenteel emancipatorische Motief was een organisatie in de joods-christelijk-socialistische sfeer. Die stelde zowat dertig jaar geleden vast dat veel katholieken hun eigen traditie niet meer kenden. Remi Verwimp was de spilfiguur. Toen is ook de praktijk begonnen van het weer gaan lezen van de Bijbel, maatschappijkritisch en met inzichten uit een marxistische context.”

“De grootste evolutie die we inmiddels hebben meegemaakt, zit hem in de verbreding: zowel ons doelpubliek als onze medewerkers en aanpak zijn fundamenteel pluralistisch. De Leerhuizen staan open voor iedereen die op zoek is naar te-

genspraak, emancipatie, toetsstenen en naar een meer menselijke, rechtvaardige en kwaliteitsvolle samenleving. We willen het dominante neoliberale denken aan de orde stellen. Dat is niet vanzelfsprekend.”

“De ‘verhalen van toen’ lezen en herlezen in hun oorspronkelijke context. Verwonderd zijn over wat ze toen al vertelden. Nog meer verwonderd zijn over de gelijkenissen met wat we ook vandaag rondom ons zien gebeuren.” — Jan Coel, docent verpleegkunde

Enkele Leerhuizen

Leerhuis LeV bestaat uit hooggeschoolde -40-jarige middenklassers met leidinggevende functies en van diverse gezindten.

Thema: de groep koos voor het thema ‘hoe kun je menselijk leiding geven in een managementomgeving?’

Tekst over de koningen Saul en David en hun tegengestelde belangen en machtsverhouding.

Leerhuis Brood & Rozen bestaat uit 30- tot 65-jarige mensen die veelal kansarm zijn.

Thema: de groep koos voor ‘hoe weerwerk bieden aan armoede en uitsluiting?’.

Tekst van de evangelist Lucas die schreef voor de slachtoffers van de verwoesting van de Tempel in Jeruzalem.

Leerhuis Genk bestaat uit hooggeschoolde 30- tot 60-jarige christenen die vooral actief zijn in de zorg en pastoraal.

Thema: de groep koos voor het thema ‘lijden, zorg, heling’.

Tekst: het boek Job uit het Oude Testament over het lijden dat ‘onschuldige’ mensen treft.

LeV en Brood & Rozen gingen met elkaar in dialoog over het zich bewust worden van de eigen positie, perspectiefwissel, kijken naar de werkelijkheid...

Tekst: het verhaal van de verloren zoon zoals Lucas dat vertelt.

“Dit is niet strategisch ontworpen en gegroeid. We merkten gewoon dat het verhalende van de methodiek echt werkt. De open oude verhalen triggeren de ratio en de emoties, ze zijn een instrument voor maatschappijanalyse dat ver van saai is en ze zijn een uitnodiging aan mensen om hun eigen levensverhaal te onderzoeken.”

“Na zowat zes bijeenkomsten van een Leerhuis geven een aantal cursisten zelf te kennen dat ze ermee verder willen gaan. Er zijn Leerhuizen die intussen al 15 jaar bestaan en waar mensen op blijven afkomen.”

“Alles is politiek: elke mening, elk standpunt, ook elk zwijgen is politiek. In onze vorming proberen we mensen daarvan bewust te maken: in alles wat je doet en niet doet, neem je een standpunt in. Wees je bewust van het effect: thuis, op school, in je buurt...” — Elke Vandeperre, coördinator van vzw Motief.

“Het Leerhuis maakt me duidelijk dat je op een kleinschalig niveau dingen kan veranderen. Vroeger zag ik verandering vooral in grote projecten. Nu weet ik dat verandering ook kan in kleine groepen, in mijn gezin. Het Leerhuis geeft mij de bagage om dat te durven doen.”

— Lieve Horemans, webcoach en jonge moeder

GEEN SINECURE

Motief werkt op dit moment met een kleine tien leerhuis-begeleiders. Het aantal leerhuizen en deelnemers blijft stabiel en het publiek verschilt sterk, afhankelijk van de groep. Zo'n groep groeit meestal organisch, waardoor je mensen samenbrengt met gelijkaardige noden en behoeften. Motief werkt ook nauw samen met partnerorganisaties om kansengroepen beter te bereiken.

Het blijkt geen sinecure te zijn om nieuwe begeleiders te vinden die thuis zijn in de joods-christelijke teksten en ook begeleiders met een moslimachtergrond zijn niet dik gezaaid, terwijl ook de Koran een instrument kan zijn om vastgeroeste ideeën open te breken, bijvoorbeeld wat de positie van de vrouw betreft. Je merkt dat met name jong gestudeerde moslima's dat weer naar boven willen halen, bij hun zoektocht naar gezaghebbende argumenten voor zichzelf.

MOTIEF

Motief biedt vorming aan op het snijpunt van levensbeschouwing en samenleving. Levensbeschouwelijke identiteit, diversiteit en actief pluralisme zijn de kernthema's. Motief is een pluralistische organisatie met wortels en bronnen in verschillende emancipatorische visies.

www.motief.org

Drietrapsraket voor de bruisende Antwerpenaar

Met meer dan 800 zijn ze in de stad Antwerpen, de buurt-, wijk- en straatcomités, bewoners- en buurtgroepen enzovoort. Uit een enquête bleek dat ze vooral twee verzuchtingen hadden: we doen zoveel, maar te weinig mensen zien het. En: hoe betrek je je achterban bij wat je doet? Vormingplus Antwerpen sprong in het gat. Het project dat toen werd opgestart, is inmiddels een drietrapsraket geworden.

CARAVAN

Terug naar de pre-Facebooktijd. Hoe zorg je voor meer *exposure* voor al die comités en groepen? Bijvoorbeeld door een gemeenschappelijke website op te zetten waar ze zichzelf, hun activiteiten en hun enthousiasme in woord en beeld kunnen voorstellen, waar ze hun kleine en grotere noden, behoeften én aanbiedingen kenbaar kunnen maken en waar ze ook aan uitwisseling en tipgeverij kunnen doen. Dat kan gaan van tenten, tafels en trommels, tot vrouw- en mankracht. Dat werd de website In A Buurt, waarop iedere groep en ieder comité een eigen blogruimte heeft die ze ook zelf voeden. Uiteraard blijven ook hun eigen websites bestaan. Initiatiefnemer Vormingplus helpt de gegadigden bij het aanmaken van hun profiel en het gebruik van de website. Dit is dus ook een stukje ‘digitale vorming’, ook van wie nog niet ‘online leefde’.

HET VELD, DE STAD

De site leidde zijn eigen leven en vertoont de bontheid die je ervan mag en moet verwachten als honderden ‘inputters’ elk op hun manier te werk gaan. Nu, enkele jaren later, zou

“Dit project bood ons als Vormingplus inspiratie voor onszelf: je ontdekt nieuwe noden, andere manieren van werken. Een fijn neveneffect. Dat we een tijd geleden de E-Award hebben gekregen, was een mooie bevestiging.”

— Annelies Santens en Griet Malfroid

het boeiend zijn de enquête waarmee het allemaal begon te hernemen, als nulmeting: hoe zit het met de toen gewenste en inmiddels gerealiseerde zichtbaarheid, en met de achterban? Hebben groepen elkaar meer gevonden? Kortom, heeft In A Buurt gewerkt? En hebben sociale media inmiddels helemaal de plaats ingenomen van zo’n website? Voor Vormingplus Antwerpen zelf heeft de site in elk geval een mooi afgeleid effect: zo kreeg en krijgt de organisatie veel informatie ‘van onderuit’ en houdt ze rechtstreeks voeling met wat er leeft op ‘het veld’. Lees: in de stad. De caravan zorgde voor een tastbare zichtbaarheid van Vormingplus. (In 2014

“Drie jaar lang trok een Vorming-plus-caravan in de lente, zomer en herfst van de ene samenkomst naar het andere feestje om mensen te leren hoe ze foto’s online konden zetten en waarop je dan moest letten.”

neemt Opsinjoren de site, die ze al intens gebruikte om zichzelf beter bekend te maken, over. Opsinjoren organiseert ook trefdagen voor groepen, per district, wijk, buurt...)

OFFSPRING

Het is niet bij In A Buurt gebleven. Bij Vormingplus Antwerpen rees gaandeweg – ook dankzij In A Buurt – de vraag hoe groepen sterker kunnen worden, zich beter profileren, hun boodschap krachtiger brengen, nog meer linken met elkaar maken en van elkaar leren. Vaak gaat het zo: er wordt een groep of comité opgericht naar aanleiding van een actie, een feest, een caféontmoeting... De werking wordt opgestart, maar na een tijd is het onduidelijk waar de groep eigenlijk voor staat. Onder meer voor wie als nieuwkomer wil aansluiten, is dat lastig: bij wat of wie sluit je je eigenlijk aan? Een feestgroep, een actiecomité, een gezelschap dat bij elkaar over de vloer komt...?

Uit deze vragen en ideeën groeide de offspring ‘Beste buur, beste burgemeester’. Daarin maken comités en groepen hun bestaansreden – met een (te) groot woord: missie – digitaal duidelijk. Ze doen dat op de bestaande website In A Buurt, in een meer informatief luik. Hoe is het zover gekomen dat we doen wat we doen? Wat willen we? Waar staan we voor? Wat moeten anderen van ons weten? En: welke vraag willen we stellen aan de burgemeester vanuit onze wijk?

KNIPOOG

Annelies Santens en Griet Malfroid, die ook In A Buurt mee opzetten: “De teksten en foto’s die groepen en comités online zetten, maken niet altijd alles duidelijk. Daarom boden wij aan om samen te zitten en een methodiek en communicatiewenken aan te reiken: hoe zet je je kernboodschap om in een filmpje, fotoarchief, teksten... waarmee je jezelf aan de buitenwereld presenteert, bijvoorbeeld voor kandidaat-nieuwkomers? Waarom is bijvoorbeeld humor en een knipoog zo dankbaar? Noem het een soort format, een verhaal waarin mensen zeggen waarom ze graag in hun buurt wonen, maar waarin ze ook eisen formuleren, bijvoorbeeld aan de burgemeester, die daarop dan kan antwoorden. Ook de burens kunnen uiteraard reageren. En ook hier beslist iedereen zelf wat er online gaat en hebben we het losgelaten,

zoals ook met In A Buurt. Het is hún pagina en ze doen ermee wat ze willen. Wij leveren onze knowhow en kennis aan, we breken niet in in hun werking. De engagementen lopen voorspelbaar uiteen en zijn flexibel.”

INLEEFWANDELING

En dus gaan de participatieplannen – want daar gaat het hier over – verder. Begin 2013 verscheen in het zog van ‘Beste buur, beste burgemeester’ en andere projecten het boekje *Via-Dia Stories. Aan de slag met digitale verhalen*, met suggesties voor het vertellen en verspreiden van digitale verhalen. Dat staat hier voor: “een korte multimediamontage waarbij beeld, geluid en gesproken tekst worden gebruikt om een boodschap over te brengen”.

In de wijken en buurten gaat de Vormingplus-aandacht sinds enige tijd ook naar mensen met beperkingen: hoe leefbaar zijn straten en buurten? Inleefwandelingen leiden tot adviezen voor De Lijn, andere organisaties en ook individuele burgers: hoe zet je je fiets, vuilniszakken enzovoort het best (niet)? Hoe toegankelijk is Antwerpen? Annelies Santens en Griet Malfroid: “Het is ook hier weer de bewonersgroep zelf die de zaak van de leefbaarheid van de eigen buurt aanpakt. De eigenaarschapsgedachte, zeg maar, fierheid over je leefomgeving.”

“Wij zoeken voortdurend wat een burger zelf kan betekenen en veranderen, en welke ideeën mensen zelf kunnen realiseren.”

VORMINGPLUS ANTWERPEN

Iedereen telt mee. Vormingplus regio Antwerpen wil bijdragen tot de ontwikkeling van een duurzame samenleving waar iedereen meetelt. De organisatie is actief waar mensen wonen en werken, waar problemen vaak aan den lijve ervaren worden. Ze brengt mensen samen om te leren en zorgt ervoor dat ze hierdoor ook echt iets kunnen bereiken. Vorming Plus doet dat door te vertrekken vanuit de deelnemers zelf en door het vormingsproces toe te spitsen op sociale en culturele doelen. Mensen mogelijkheden aanreiken om iets op te steken, zich te versterken en een engagement in de samenleving op te nemen, dat is het opzet.

www.vormingplusantwerpen.be

Trotse valszangers

Een buurtfanfare? Ja, maar dan ‘geglocaliseerd’ en bij voorkeur niet met perfectie als ambitie.

Muziek? Uiteraard, maar ook kostuums, dans en woord. Erfgoed, lokale tradities?

Ook, en wel als een feest. Speelplezier? Het spat er in alle kleuren en stijlen van af.

Murga's zijn een bont voorbeeld van hoe Vlaanderen, net als pakweg Argentinië, behoort tot het werelddorp. Gerardo Salinas introduceerde het fenomeen in 2006 bij ons, eerst in Antwerpen. Momenteel zijn er in Vlaanderen ongeveer tien murga's actief.

Gerardo neemt een aanloop: “Elke context waarin mensen leven heeft eigen oplossingen voor de problemen waarmee ze worden geconfronteerd. In Buenos Aires zijn die anders dan hier. Als mensen van één plaats naar een andere trekken, dragen ze ook hun oplossingen mee. Dat is hun cultureel kapitaal. Als je nieuwsgierig genoeg bent en je nieuwe context goed begint te kennen, kun je misschien zo’n oplossing uit je thuisland ‘vertalen’. Dat is een raad die ik altijd geef: leer je nieuwe context kennen, de taal, de wetgeving, de gewoontes... En word je tegelijk bewust van je cultureel kapitaal, van wat je uniek maakt. Maak van je nadeel een voordeel, en reik jouw oplossingen aan. Zo probeer ik toch te werken met mijn cultureel kapitaal. Ik kijk anders naar de realiteit hier dan wie hier altijd heeft geleefd: het onderscheid ‘allochtoon en autochtoon’ bijvoorbeeld was voor mij zeer vreemd: Buenos Aires is een stad van migranten. Dat is daar heel gewoon...”

GAATJES IN HET NETWERK

Gerardo Salinas: “In 2002 kwam ik definitief in Antwerpen wonen. 2006 was een jaar met gemeenteraadsverkiezingen en je had hier de racistische moorden. Toen twijfelde ik: mis-

schien lukt het mij niet om ‘van hier’ te zijn. Dat was confronterend, hoewel ik veel vrienden had en m’n schoonfamilie van hier is. En ik werk in de kunstensector. Maar ik bleek ineens niet van hier te zijn. Het was een illusie! Toen dacht ik: wat is het probleem? Kan ik iets van Argentinië gebruiken om om te gaan met verschillen en mensen het gevoel te geven dat ze ‘van hier’ zijn én tegelijk ook van hun thuisland. Er gebeurt te weinig dat mensen uit hun eigen netwerk doet komen. In een stad als deze met zoveel migratie moet je uit je netwerk komen om niet meer bang te zijn van de andere en vooroordelen af te gooien. Dat gebeurt te weinig. ‘Hoe kunnen we gaatjes boren in de netwerken?’ Met die vraag en dat gevoel zat ik.”

VALS EN TROTS

Gerardo Salinas: “Toen dacht ik aan de murga's. Ik heb er in Argentinië niet aan meegedaan, maar zag ze wel. Charmant vond ik dat murga's spontaan ontstonden. De focus was niet: ‘Wij zijn de Sicilianen, de Turken, de Russen’, maar wel: ‘Ik ben van wijk X.’ Het idee is dat je mede-eigenaar wordt van je wijk en er mee verantwoordelijk voor wordt. Dan ben je in Wilrijk niet langer een Afrikaanse migrant,

maar iemand van een wijk in Wilrijk. Ik vond dat mooi: een beweging van onderuit om de grenzen van etnische gemeenschappen te doorbreken en te vertrekken bij de plek waar je leeft.”

“Mijn gezin is in de murga ontstaan. En er zijn nog andere koppels die elkaar in de murga hebben gevonden. Mooi is ook hoe de partners en vrienden van actieve deelnemers deel uitmaken van onze murga. Zij komen dansen, spelen, babysitten, supporteren of helpen met kostuums maken. Een grote murginal-familie!”

— Joana

“Tegelijk heeft een murga iets carnavalesk. Hierdoor waren murga's tijdens de dictatuur in Argentinië niet graag gezien: het was een manier om volks protest te uiten en het volk het woord te geven. Daarom werd het gemarginaliseerd. Ook superschoon vond ik dat het fenomeen in de armste wijken van Argentinië werd doorgegeven. Er wordt erfgoed bewaard door mensen van wie je dat niet verwacht. Hun verhalen krijgen in de murga waarde. Het marginale karakter maakte dat murga's geen 'mooie', afgewerkte dingen zijn: mensen zingen vals, dansen slecht... Maar je ziet ze trots zijn, en op straat komen, en fier zijn op de kleuren van hun wijk en wat ze kunnen. Het hoeft niet perfect te zijn. Van al die elementen en energieën dacht ik: dat is hier ook nodig. Bij oudere mensen, bijvoorbeeld in de volkse wijk Sint-Andries, ontdekte ik herkenning toen ik over murga vertelde: 'Maar dat is wat wij in de fanfare ook deden! De pintjes, de gezelligheid.' Dat was murga, maar nu bestaat het niet meer. Het moet perfect zijn in onze fanfares.”

VRIJHEID

Gerardo Salinas: “Ik heb van bij het begin gezegd: het hoeven geen Latijns-Amerikaanse murga's te zijn. We leven in een andere context. Ik heb mijn idee afgetoetst bij een aantal mensen en het als een missionaris verkocht in cultuurhuizen. Dat was mijn netwerk. 'Leer je nieuwe context kennen'

betekent ook dat je het beleid kent en de randvoorwaarden: cultuurcentra moeten bijvoorbeeld volgens het decreet op het Lokaal Cultuurbeleid ontmoeting en gemeenschapsvorming bevorderen. Ik kon mijn murgaproject voorstellen als gemeenschapsvormend: ik heb ingespeeld op het beleid. Er was een grote bereidheid. Alleen: men verwachtte iets dat kant en klaar was.”

“We hebben toen een eerste murga gecreëerd: ‘Los Murginales van Antwerpen’. Je zult merken dat alle murga’s in hun naam de plek opnemen waar ze actief zijn: die band is essentieel. Zoals het uitgangspunt dat je niet werkt met een vast format, maar met de verhalen en de creativiteit van de deelnemers, en met de vier disciplines. Door die vrijheid, die voor veel mensen moeilijk is om mee om te gaan, ontwikkelden de groepen zich heel verschillend: de ene meer theatraal, de andere meer muzikaal... We hebben een netwerk van mogelijke repetitieruimtes gezocht en subsidies om coaches te betalen die workshops konden geven. Vaak vonden we die in de groep zelf. Bij voorkeur zelfs: je moet voorkomen dat er een te grote kloof ontstaat tussen de artistieke leider en de groep zelf. Dan krijg je een asymmetrie.”

ANDERS EN HETZELFDE

Gerardo Salinas: “Er kwam een vzw en er kwamen middelen. Het fenomeen breidde zich uit naar Gent, Vlaams-Brabant... Er kwamen groepen bij, andere stopten. De volgende uitdaging was: het project doorgeven aan de murga’s zelf. Daarom organiseerden we een murga-parlement over de richting die we konden inslaan. De groepen moesten zelf hun artistieke visie ontwikkelen, met coaching van ons. We richtten artistieke kampen in, waar we werkten met kunstenaars om een gemeenschappelijk toonmoment te creëren. Tachtig van de zowat 700 murgamensen namen daaraan deel. Duurzame groepen smeden, met een artistieke visie: dat was de opzet. Dat tot stand brengen was de moeilijkste fase, moeilijker dan de project- en opstartfase. Een aantal groepen is in die crisis gestopt, na het eerste toonmoment. Maar als ze erdoor kwamen, hadden ze een eigen methode. Dat proces duurde soms tot zes jaar.”

“Erg belangrijk was ook dat we als murga’s één keer per jaar samenkwamen in een straatparade: zo krijgen mensen het

gevoel dat ze bij elkaar horen, hoe verschillend ze ook zijn. Dat is voor het eerst gebeurd in Antwerpen, in 2007, toen nog een beetje guerrilla-achtig. Die parades waren magische momenten, waarop je voelde dat mensen ondanks hun verschillende contexten iets deelden. Dát is murga: mensen uit Brugge, Hoogstraten, Borgerhout... samenbrengen en in al hun anders-zijn het gevoel geven dat ze bij elkaar horen. Dat was echt ontroerend met die 700 deelnemers: hoe al die verschillende mensen samenkwamen en communiceerden. Hetzelfde maar anders, dat dringt hier niet echt door: je kunt anders zijn en tegelijk hetzelfde.”

CONSERVATIEF

In 2013 hebben de murga’s een periode afgesloten. Gerardo Salinas: “We zullen zien waar het naartoe gaat. Ik ben zelf benieuwd. Ik heb in elk geval veel geleerd, bijvoorbeeld over weerstanden tegen dingen die nieuw zijn. Willen meten, doelgroepen afbakenen en dat soort dingen zijn volgens mij passé. Ik begrijp het wel en ik zie de mechanismen. Maar kijk naar de participatiecijfers van cultuur: het aanbod is zeer goed, maar niet geschikt voor de samenleving die we nu hebben. Je moet bereid zijn dat in te zien en dingen los te laten. Conservatieve krachten heb je nodig, anders wordt het chaos, maar er moet ook ruimte zijn voor verandering en vernieuwing. Sta open voor de veranderende context.”

MURGA

Murga is een sociaal-artistiek project dat van start ging in 2006. Antwerpen, de tweede meest diverse stad in de wereld, leed onder een gebrek aan interculturele dialoog en een toenemende negativiteit. Geïnspireerd door de Argentijnse straatmurga’s bracht Fiëbre vzw mensen die in eenzelfde buurt woonden samen om een murga op te richten. Elke murga is anders. Wat de groepen met elkaar bindt, zijn de vier disciplines: muziek, dans, kostuum en tekst. Een murga geeft de identiteit van de groep weer en maakt gebruik van de individuele talenten van de deelnemers. Alle stijlen zijn toegelaten en iedereen kan meedoen. Het project verspreidde zich snel over Vlaanderen.

www.murga.be

“Ik werd hier voortdurend uitgenodigd om naar salsabals te gaan, wat we in Buenos Aires nooit deden. Ik heb dat uiteindelijk maar eens gedaan. Ik was onder de indruk: het voetenwerk, de poepen, de schouders... Tot ik aan de gezichten kwam. Toen dacht ik: dit is geen dansen. Dit is technisch met iets bezig zijn. Niet genieten.”

“Murga is voor mij een manier om te zeggen: mensen die ‘gewoon meedoen’ zijn tot veel in staat, als ze maar genoeg instrumenten en gereedschap krijgen. We hebben mensen zien openbloeien. Murga is namelijk ook een manier om in groepsverband individuele problemen van mensen op te lossen.”

— Gerardo Salinas, oprichter

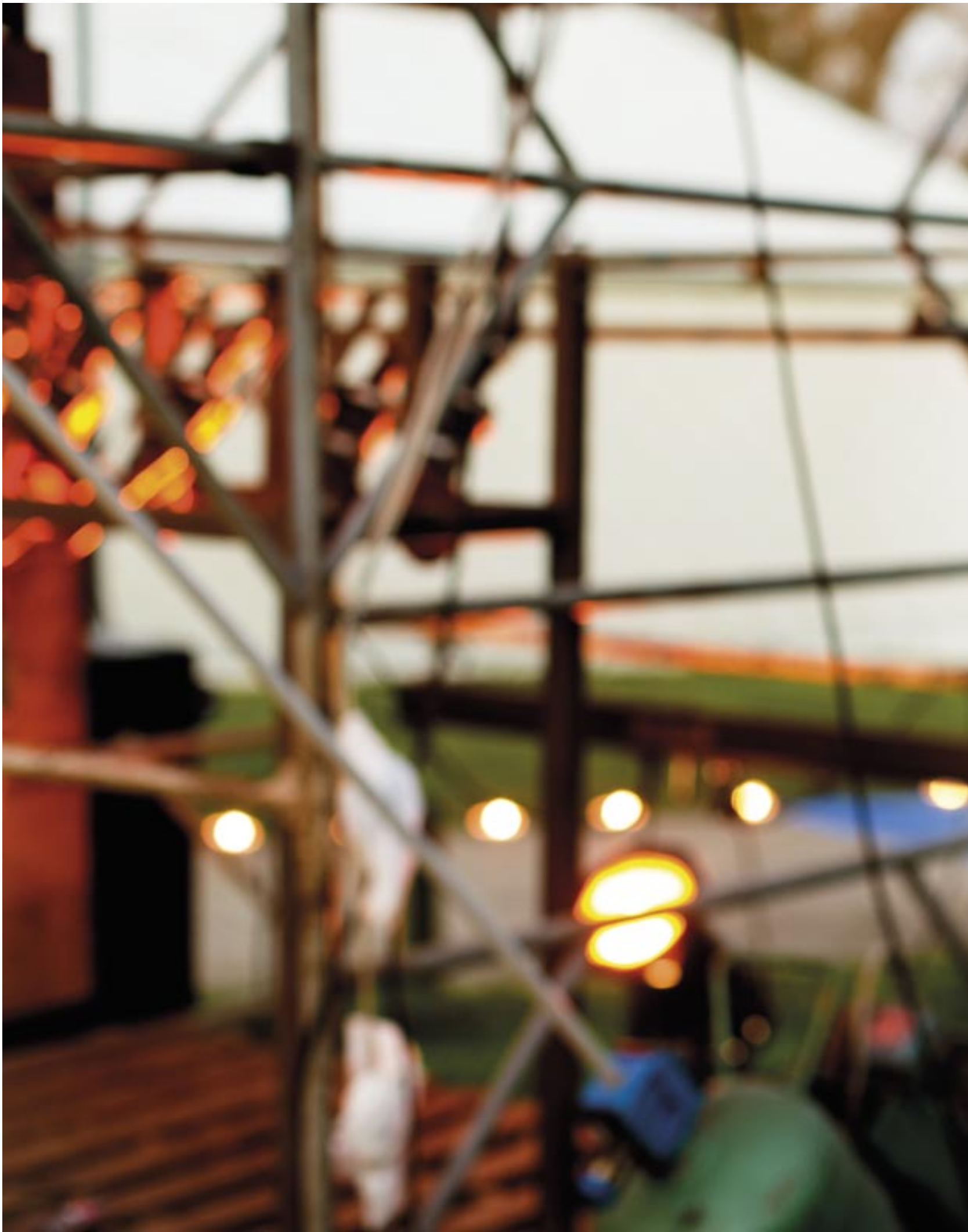

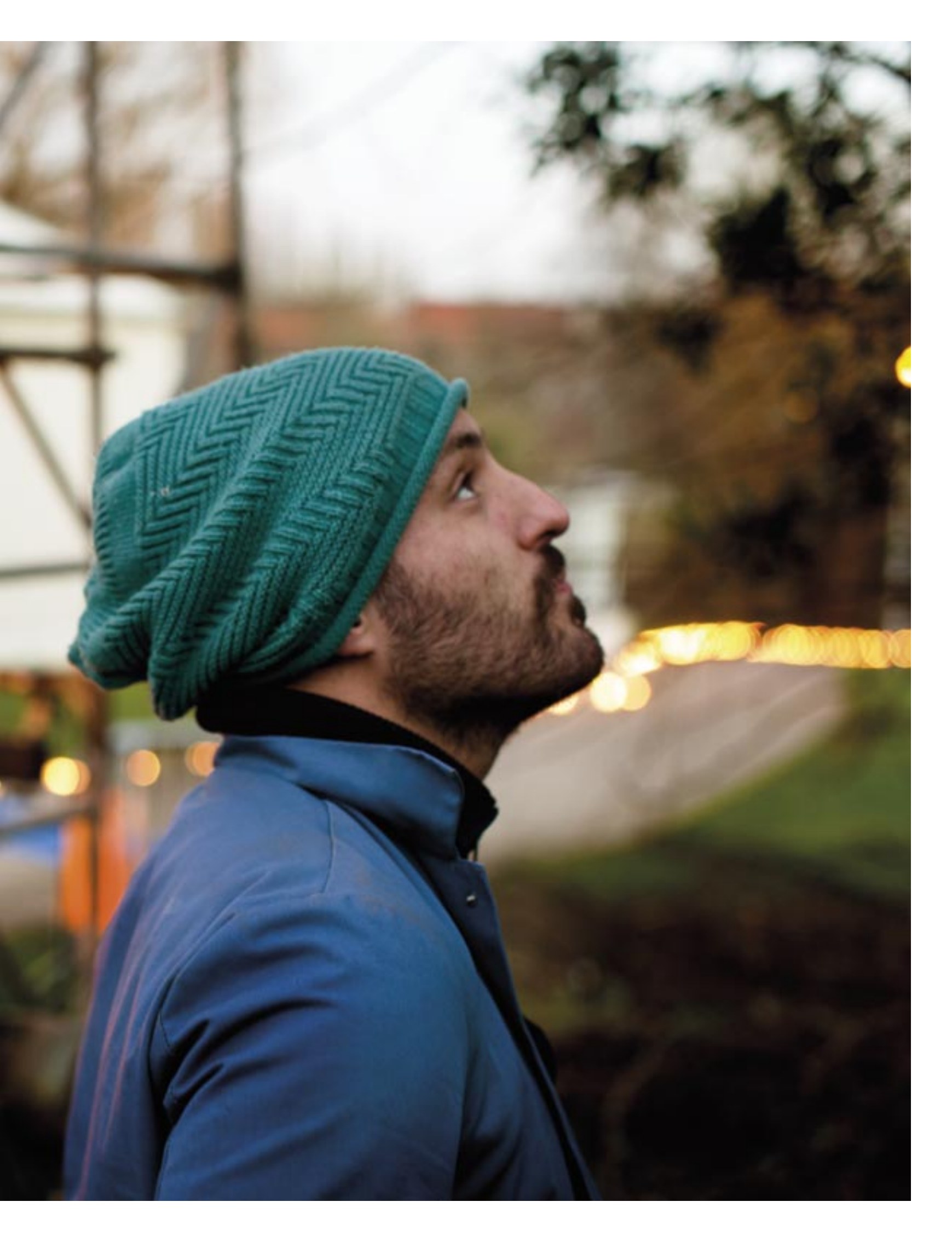
*“We staan voor complexe maatschappelijke uitdagingen.
Beproefde werkwijzen blijken niet langer afdoend.
Vorm geven aan de toekomst veronderstelt gedeelde
inspanningen van vele actoren. Verbeelden en leren
gaan hierin samen. Sociaal-culturele praktijken
leveren kracht en deskundigheid om deze
maatschappelijke leerprocessen in te bedden.”*

6

Maatschappelijk
innoveren is
maatschappelijk
leren

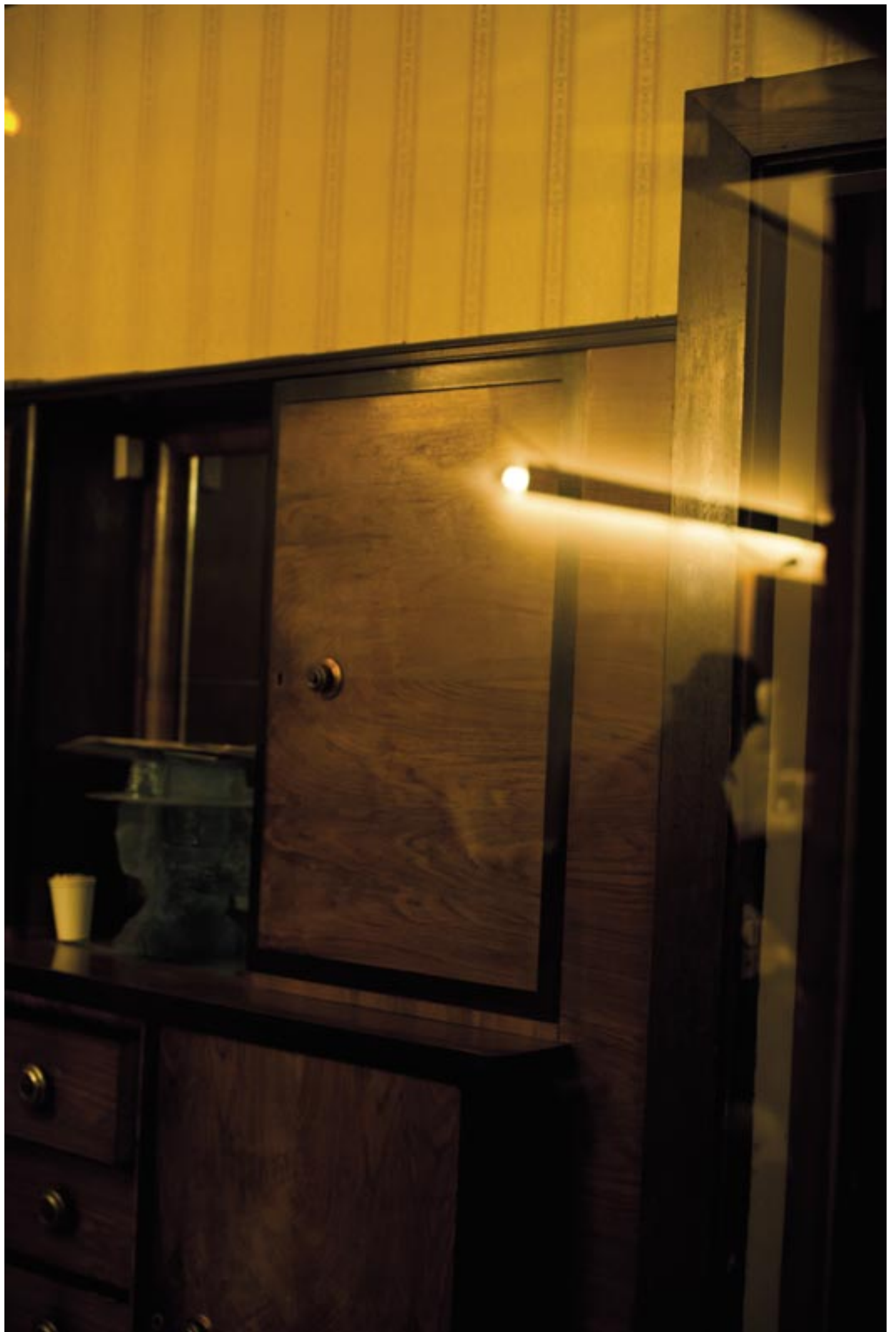

colofon

Vertellen

Maatschappelijk innoveren vanuit sociaal-cultureel perspectief

is een uitgave van

Socius

Steunpunt sociaal-cultureel volwassenenwerk vzw

Gallaitstraat 86 bus 4

1030 Brussel

welkom@socius.be

www.socius.be

www.prettiggeleerd.be

www.laاتمensen schitteren.be

www.oscaronline.be

AUTEUR

Patrick De Rynck

REDACTIE

Koen Broos, Leen Depooter, Patrick De Rynck, Fred Dhont, Max Frans,
Tom Lemahieu en Gie Van den Eeckhaut

FOTOGRAFIE

Koen Broos – www.koenbroos.be

VORMGEVING

Leen Depooter – quod. voor de vorm.

**Laat mensen
schitteren**

Brussel, mei 2014

D/2014/4393/5 – ISBN 978-90-697-9033-6 – NUR 741

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag veeveelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

vertellen

Als sociaal-cultureel volwassenenwerk willen we bijdragen tot relevante maatschappelijke innovatie. Die verandert de fundamenteën en de spelregels van onze samenleving – zoals die zijn bepaald door cultuur, structuren en wetten, macht en economische wetmatigheden – zodat ze meer democratisch, inclusief en duurzaam worden. We doen dit via praktijken met groepen van mensen, organisaties, verenigingen en bewegingen. De innovatie waar deze praktijken op mikken, kan in haar finaliteit nooit 'klein blijven' en wordt maar historisch betekenisvol als er een samenstroom ontstaat van initiatieven die sociaal-culturele en maatschappelijke beweging maken in eenzelfde of verwante richting. Alleen het samenspel of de stroom van verschillende praktijken maken maatschappelijke innovatie. In Vertellen bieden we je een blik op deze levendige diversiteit aan sociaal-culturele praktijken die zich richten op specifieke thema's en doelgroepen.

verstaan

Innovatie lijkt een toverwoord. Een must! Maar waar gaat het eigenlijk over? In de publicatie Verstaan brengen we innovatie op begrip. Vanuit een sociaal-cultureel perspectief focussen we op maatschappelijke innovatie. We stellen de relatie tussen maatschappelijk innoveren en innoverende praktijken en organisaties scherp. We schetsen de eigen bijdrage van het sociaal-cultureel werk aan maatschappelijke innovatie, bekijken innoveren vanuit verschillende leertheoriën en ontwikkelen een eigen kader over maatschappelijk leren in de innovatie-arena. Ten slotte hanteren we drie verschillende perspectieven – dat van de praktijk, de organisatie en de werkers – en verkennen we maatschappelijke innovatie op deze verschillende niveau's.

versterken

Hefbomen ontwikkelen kracht. Kracht om dingen op te tillen en in beweging te zetten. Met de publicatie Versterken reiken we je zeven hefbomen aan. Instrumenten, werkvormen, methoden, of inzichten die werkers, organisaties en beleidsactoren helpen om maatschappelijk innoveren te ondersteunen en verder te ontwikkelen.